

Народна банка на Република Северна Македонија

Дирекција за финансиска стабилност и макропрудентна политика

***ИЗВЕШТАЈ ЗА РИЗИЦИТЕ ВО БАНКАРСКИОТ
СИСТЕМ НА РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА
ВО 2022 ГОДИНА***

април 2023 година

СОДРЖИНА

I. Резиме.....	3
II. Структура на банкарскиот систем.....	7
1. Структура на банкарскиот систем.....	8
III. Ризици во банкарското работење.....	15
1. Кредитен ризик.....	19
2. Ликвидносен ризик.....	44
3. Валутен ризик.....	52
4. Ризик од промена на каматните стапки во портфолиото на банкарски активности.....	60
5. Ризик од несолвентност.....	66
IV. Позначајни билансни промени и профитабилност на банкарскиот систем	79
1. Активности на банките.....	80
2. Профитабилност.....	98

I. Резиме

Сè уште незакрепнато од ризиците поврзани со пандемијата на корона-вирусот, окружувањето во коешто функционира домашниот банкарски систем уште повеќе се усложни во 2022 година, со почнувањето на војната меѓу Русија и Украина. Новите предизвици наметнати од воениот конфликт се надоврзаа на проблемите произлезени од постпандемичното отворање на економиите и енергетската криза и се главен извор на нарушување на условите во окружувањето, особено на пазарите на енергија и прехранбените производи, засилувајќи ги уште повеќе инфлациските притисоци започнати уште во минатата година. И покрај неповолниот амбиент, банките останаа отпорни на надворешните шокови, задржувајќи ја здравоста на билансите и обезбедувајќи дополнителна кредитна поддршка на економијата.

Вкупните извори на средства на банкарскиот систем бележеа променливи движења и предизвикаа забавување на растот во 2022 година, најмногу како последица на движењата кај депозитите, што немаше посилно влијание врз кредитната активност на банките којашто и натаму солидно расте. По падот забележан во првата половина од годината, депозитите од нефинансиските субјекти солидно се зголемија во второто полугодие и на крајот на годината бележат раст од 5,4% (8,8% во 2021 година). Депозитите од домаќинствата најмногу придонесоа за зголемувањето на вкупните депозити, иако и депозитите од претпријатија бележат годишен раст. Од валутен аспект, во 2022 година забави растот и на денарските и девизните депозити. Во однос на валутните преференци, под влијание на неизвесноста, беше забележана поголема склоност за девизните депозити, коишто бележат повисок годишен раст споредено со денарските депозити. Сепак кон крајот на годината, очекувањата значајно се стабилизираа, што доведе до поволни промени во валутната структура на штедењето. Кредитната активност на банкарскиот систем умерено го забрза растот во 2022 година, па тој се искачи до нивото од 10,1% (8,5% во 2021 година). Во услови на забавен раст на депозитите од нефинансиските субјекти, во еден мал дел се искористија и ликвидните средства на банките (ликвидните средства се намалија за 0,9%), а значителен извор на поддршка на солидната кредитна активност на банките беа и докапитализациите и реинвестираните добивки (капиталот и резервите на банкарскиот систем се зголемија за 14,3% во 2022 година), како и депозитите од финансиските институции (во голем дел од матичните субјекти на банките). Забрзаниот раст на кредитите најмногу произлегува од растот на кредитите на претпријатија, а раст забележаа и кредитите на домаќинства иако со поумерена динамика. Во валутната структура, девизните кредити имаа најголем придонес во кредитниот раст, што е најмногу последица на посилниот раст на девизните кредити на претпријатијата, во услови на зголемени ликвидносни потреби при повисоки цени на енергентите и општо на увозните добра.

Народната банка уште од крајот на 2021 година започна со постепено нормализирање на монетарната политика, заради одржување на среднорочната ценовна стабилност, а спроведе промени и кај инструментот на задолжителна резерва насочени кон намалување на евроизацијата, но и поттикнување на кредитирањето проекти за обновливи извори на енергија. Покрај тоа, Народната банка донесе и системски мерки и макропрudentни инструменти за јакнење на отпорноста на банкарскиот систем и одржување на финансиската стабилност. Така, основната каматна стапка се зголеми од 1,25%, во декември 2021 година, на 4,75%, во

декември 2022 година (5,50% заклучно со март 2023 година), а во истиот период, каматната стапка на расположливите депозити преку ноќ се зголеми од 0,15% на 2,65% (3,40% заклучно со март 2023 година), додека каматната стапка на расположливите депозити на седум дена се помести од 0,30% на 2,70% (3,45% заклучно со март 2023 година). Со цел да се влијае врз валутната структура на депозитите во банкарскиот систем, преку поттикнување на штедењето во домашна валута, стапките на задолжителна резерва се променија во неколку наврати со нивно поголемо раздвојување при пресметката на задолжителната резерва за денарските, наспроти обврските во странска валута. Така, стапката на задолжителна резерва за денарските обврски се намали од 8% на 5%, додека стапката на задолжителна резерва за обврските во странска валута се зголеми од 15% на 19%. Покрај тоа, се зголеми и делот од задолжителната резерва во странска валута којшто банките го исполнуваат во евра, до нивото од 77%, со што се зајакнува ефектот од промената во овој инструмент. Исто така, основата на задолжителната резерва се намалува за износот на новоодобрените кредити на правните лица наменети за финансирање проекти поврзани со домашното производство на електрична енергија од обновливи извори. На ваков начин, во услови на енергетска криза и силен раст на глобалните цени на електричната енергија, Народната банка придонесува кон ублажување на притисоците и на структурните проблеми во економијата, а воедно со мерката се поддржуваат и „зелените финансии“ и одржливото финансирање, како стратедиска цел во најновиот стратедиски план на централната банка. Во второто полугодие од годината, беа донесени и макропрудентни мерки, односно беше воведен противцикличен заштитен слој на капиталот од 0,5% за периодот од август до декември 2023 година и од 0,75%, почнувајќи од 1.1.2024 година за изложеностите во Република Северна Македонија, а се воведени одредби и за изложеностите кон други земји. Исто така, на крајот од годината (со примена од 1.7.2023 година) се донесени и макропрудентни инструменти за квалитетот на кредитната побарувачка на физичките лица, со кои се воведува задолжителна обврска на банките за пресметка според унифицирана методологија и известување до Народната банка на одделни показатели поврзани со нивото на задолженост на физичките лица, кога им се одобрува нов кредит или се зголемува постојниот долг врз основа на користените кредити. Макропрудентните мерки се насочени кон јакнење на заштитните механизми во банкарскиот систем, заради зачувување на неговата отпорност и натамошно јакнење на финансиската стабилност во услови на постепено зголемување на системските ризици.

Солвентноста на банкарскиот систем бележи подобрување. Стапката на адекватност на капиталот забележа годишно зголемување за 0,4 п.п., до највисокото ниво за последните десет години, од 17,7%. Подобрата солвентност е резултат на реинвестирањето на добивките и новите емисии на капитални инструменти кај банките. Над 90% од сопствените средства отпаѓаат на редовниот основен капитал, којшто го претставува најквалитетниот сегмент од регулаторниот капитал на банките. Анализирано според употребата, повеќе од половината од сопствените средства отпаѓаат на капиталните додатоци утврдени во согласност со супервизорската оцена, на заштитните слоеви на капиталот или се „слободни“, над потребното минимално ниво, коишто банките може да ги користат за справување со различни предизвици при надолните фази од економските циклуси и во кризни услови. Спроведеното стрес-тестирање на отпорноста на банкарскиот систем на симулираните шокови покажува задоволителна отпорност.

Показателите за ликвидноста и натаму се на задоволително ниво. Ликвидните средства забележаа годишен пад (0,9%), којшто беше концентриран во целост во првото полугодие од годината. Показателите преку кои се следи и се оценува ликвидноста се задржаа на задоволително ниво. Така, ликвидните средства зафаќаат 30% од вкупната актива на банките (32,4% на 31.12.2021 година), додека покриеноста на краткорочните обврски и депозитите од домаќинствата со ликвидни средства изнесува 47,7% и 61,1%, соодветно (на 31.12.2021 година, овие показатели изнесуваа 52,3% и 65,5%, соодветно). Стапката на покриеност со ликвидност на банкарскиот систем (англ. Liquidity Coverage Ratio) изнесува 273,8%, што е повеќе за 2,7 пати во споредба со регулаторниот минимум (100%) и го потврдува задоволителниот обем на ликвидност со кој располага македонскиот банкарски систем. Резултатите од стрес-тестовите упатуваат на задоволителна отпорност на банкарскиот систем на претпоставените екстремни, поединечни и комбинирани ликвидносни одливи.

Во 2022 година, вкупните нефункционални кредити забележаа пад (-1,7%), со што и нивното учество во вкупните кредити се намали за 0,3 п.п., до историски најниското ниво од 2,9%. Од секторски аспект, нефункционалните кредити на претпријатијата се намалија (-3,7%), додека нефункционалните кредити на домаќинствата забележаа раст од 2,5%. Учеството на нефункционалните во вкупните кредити се намали и кај двата сектора, и тоа, за 0,6 п.п., до нивото од 3,9%, во портфолиото на корпоративни кредити, и за 0,1 п.п., до 1,9%, во кредитното портфолио составено од домаќинствата.

Изложеностите на банкарскиот систем на валутниот ризик и ризикот од промена на каматните стапки во портфолиото на банкарски активности се во рамките на пропишаните лимити и на 31.12.2022 година изнесуваат 6,7% и 10,1% од сопствените средства, соодветно, што претставува годишен раст од 4,6 и 0,1 п.п., соодветно. Промената на трендот на движење на каматните стапки, по долг период на пад на каматните стапки, го нагласува значењето на ризикот од промена на каматните стапки, како и на кредитниот ризик за банките којшто произлегува од изложеноста на нивните клиенти на каматниот ризик. Поради тоа, како и досега, неопходно е банките да продолжат со зголемена претпазливост и јакнење на практиките за управувањето со овие ризици.

Во 2022 година, добивката на домашниот банкарски систем и натаму бележи раст (за 5,7%), но тој е значително помал во споредба со претходната година (26,2%). Зголемената добивка најмногу произлегува од растот на нето каматните приходи и нето-приходите од провизии. Стапките на поврат на просечната актива и просечниот капитал и резерви изнесуваат 1,5% и 12,2%, соодветно, што е релативно блиску до остварувањата во претходната година (1,5% и 12,9%, соодветно). Показателите за оперативната ефикасност бележат различни движења, при раст на оперативните трошоци од 7,8%, во однос на претходната година.

На почетокот на 2023 година се забележаа привремени турбуленции и на финансиските пазари, поттикнати од случувањата во банкарските системи на САД и Швајцарија. Ефектите од овие настани беа ограничени со оглед на брзите реакции на носителите на политиките, а глобалниот финансиски систем ја задржа стабилноста. Директните ефекти од овие случувања на глобалните финансиски пазари врз македонскиот банкарски систем се ограничени, имајќи ја предвид примената на традиционален деловен модел од страна на

банките, ниската изложеност и обврски кон странство, како и споредбено ниските пласмани во хартии од вредност.

Сумирано, показателите за банкарскиот систем и во 2022 година ја потврдија неговата отпорност на шокови, а во услови на солидна ликвидност и капитализираност и внимателно управување со ризиците. Сепак, општото окружување и натаму е неизвесно и променливо, што заедно со постепено затегнување на финансиските услови наметнува потреба од натамошно внимателно следење на кредитниот ризик. Народната банка будно ги следи сите настани и е подготвена да ги преземе сите потребни мерки што се во нејзина надлежност секогаш кога е потребно.

II. Структура на банкарскиот систем

1. Структура на банкарскиот систем

1.1. Основни карактеристики на деловните модели на банките

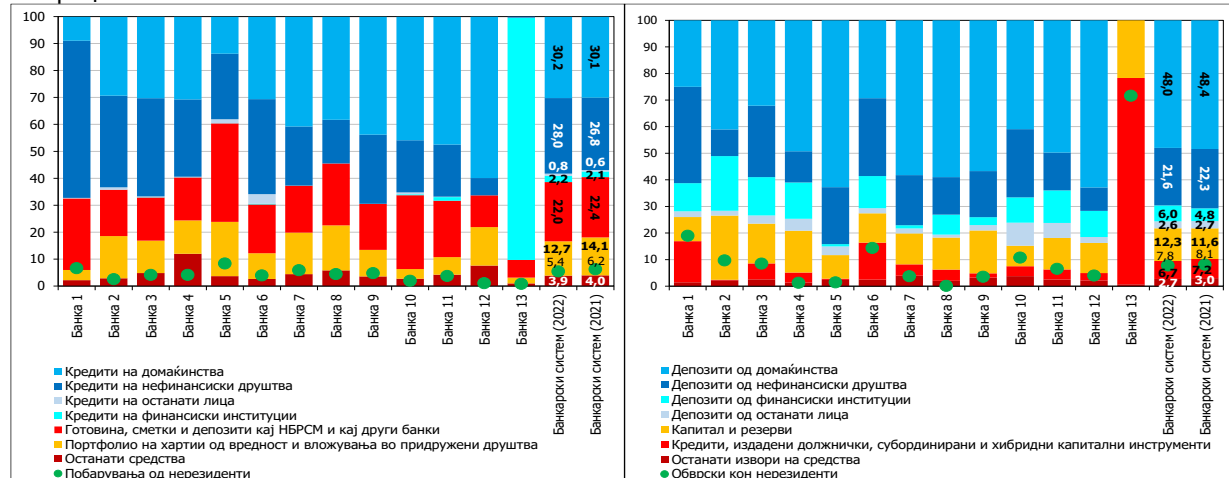
Прибирањето депозити и одобрувањето кредити се основните активности на македонскиот банкарски систем. Така, во 2022 година вкупните депозити учествуваат со 78,2% во вкупната пасива, а вкупните кредити со 61,4% во вкупната актива. Најзначаен извор на финансирање на банките се депозитите од домаќинствата, чиешто учество во вкупната пасива на банкарскиот систем изнесува 48,0%, што е помалку за 0,4 процентни поени во споредба со 31.12.2021 година. Анализата по одделни банки укажува дека депозитите од домаќинствата се најзначаен извор на финансирање кај десет банки, кај една банка депозитите од домаќинствата и претпријатијата имаат речиси исто учество, кај една преовладуваат депозитите од претпријатијата, додека една банка воопшто не прибира депозити и како извори за финансирање ги користи кредитните линии од меѓународните финансиски институции.

На страната на активата, кредитите на нефинансискиот сектор имаат најголемо учество од 59,1%, коешто бележи зголемување за 1,6 процентни поени во споредба со 31.12.2021 година. Притоа, кредитите на домаќинствата имаат малку повисоко учество (30,2%) во однос на кредитите на нефинансиските друштва (28,2%)¹. Анализирани по одделни банки, кредитите на домаќинствата се забележително повисоки кај шест банки, а кредитите на претпријатијата се значително повисоки кај две банки, четири банки имаат слични учества од двата вида кредити, додека кај една банка преовладуваат кредитите одобрени на домашните банки.

Графикон бр. 1

Структура на активата (лево) и пасивата (десно) на банките и банкарскиот систем на 31.12.2022 година*

во проценти

Извор: Народната банка врз основа на податоците доставени од страна на банките.

* Редоследот на банките е случаен.

¹ За потребите на оваа анализа, кредитите се пресметани на сметководствена нето-основа (по исправка на вредноста и акумулирана амортизација).

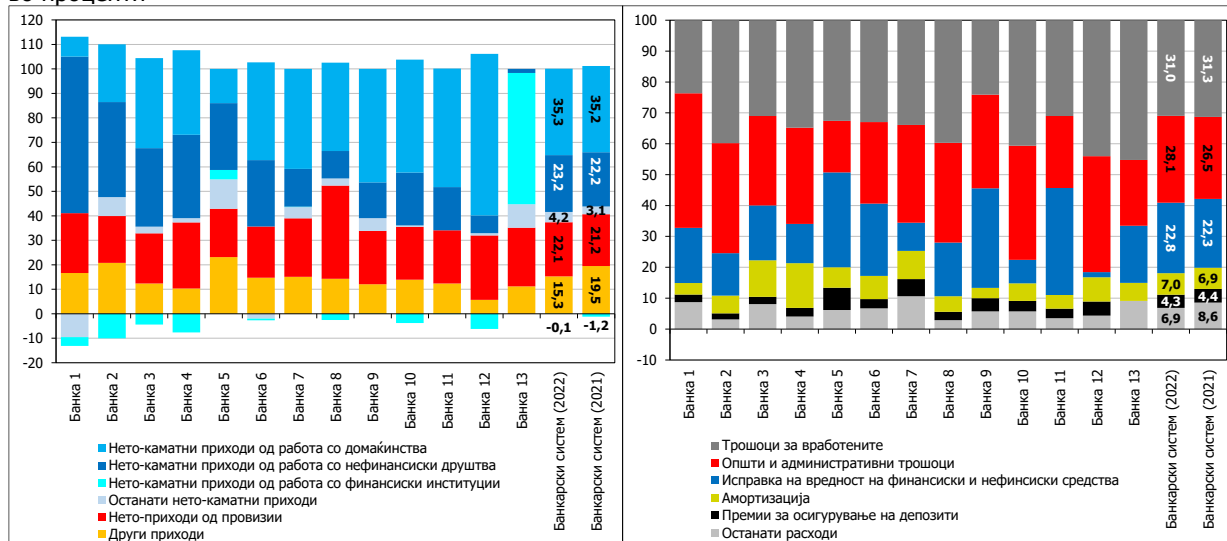
Во структурата на вкупните приходи на банките преовладуваат нето каматните приходи, што соодветствува со традиционалниот деловен модел на банките. Нивното учество изнесува 62,6%, што е повеќе за 3,3 процентни поени во однос на 2021 година, по што следуваат нето-приходите од провизии со учество од 22,1%, што претставува зголемување за 0,9 процентни поени. Од друга страна, за сметка на растот на учествата на овие две ставки, другите приходи бележат намалено учество за 4,2 процентни поена и сочинуваат 15,3% од вкупните приходи. Во рамките на нето каматните приходи, најголемиот дел (35,3%) отпаѓа на приходи од работа со домаќинствата, додека приходите од работа со претпријатијата учествуваат со 23,2% во вкупните приходи. Соодносот на овие две категории нето каматни приходи кај банките во голема мера соодветствува со соодносот на учествата на одобрените кредити кон овие две групи кредитобаратели. Според тоа, нето каматните приходи од работа со домаќинствата се значително повисоки кај седум банки, нето каматните приходи од работа со претпријатијата преовладуваат кај две банки, три банки имаат сличен сооднос на нето каматните приходи кај двете основи, додека кај една банка во вкупните приходи преовладуваат нето каматните приходи од работа со финансиските институции.

Расходите на ниво на банкарскиот систем главно се сочинети од три ставки.

Највисоко учество имаат трошоците за вработените (31,0%), по што следуваат општите и административните трошоци (28,1%) и исправката на вредноста на финансиските и нефинансиските средства (22,8%).

Графикон бр. 2

Структура на вкупните приходи (лево) и вкупните расходи (десно) на банките и банкарскиот систем на 31.12.2022 година*
во проценти

Извор: Народната банка врз основа на податоците доставени од страна на банките.

* Редоследот на банките е случаен.

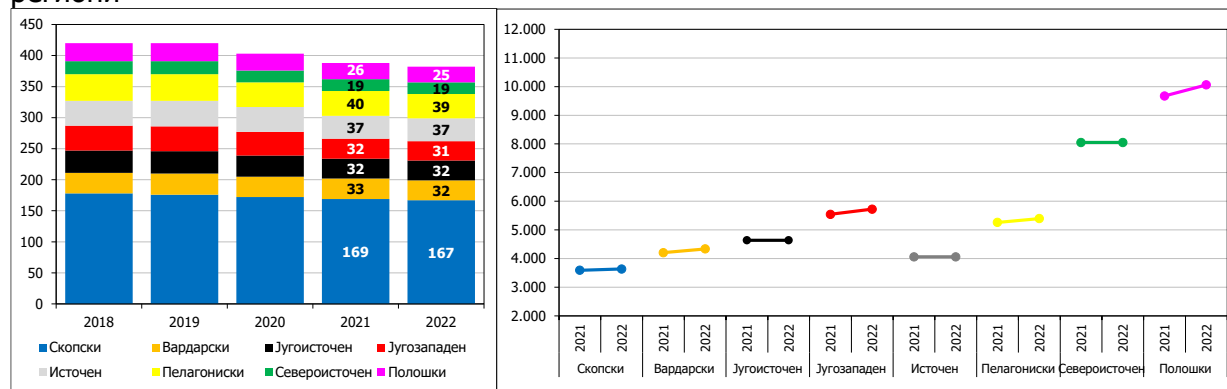
1.2. Број на банки и пристап до банкарските услуги

Македонскиот банкарски систем на 31.12.2022 година го сочинуваат петнаесет депозитни институции, односно тринаесет банки и две штедилници², и притоа не се забележани промени во споредба со претходната година.

Банкарската мрежа е распространета низ речиси сите градови во земјата и се состои од 382 деловни единици³. Вкупниот број деловни единици и натаму опаѓа и во споредба со претходната година е намален за 6 единици, а ваквата промена е рамномерна во сите плански региони во земјата. Најголемиот дел од вкупниот број деловни единици (околу 43,7%) се наоѓаат во Скопскиот Регион, каде што физичкиот пристап до банкарските услуги⁴ е најлесен, додека најтежок пристап до банкарските услуги е забележан во Полошкиот Регион.

Графикон бр. 3

Банкарска мрежа (лево) и број на жители по деловна единица (десно) по одделни плански региони

Извор: Народната банка врз основа на податоците доставени од страна на банките и Државниот завод за статистика според официјалните податоци од пописот во 2021 година.

1.3. Вработеност во банкарскиот систем

Бројот на лицата вработени во банкарскиот систем на 31.12.2022 година изнесува 5.830 и бележи зголемување за 75 во однос на претходната година. Според степенот на завршено образование, квалификациската структура на вработените бележи подобрување, па така учеството на вработените со завршено најмалку високо образование изнесува 86,0%, што е повеќе за 0,7 процентни поени на годишна основа.

² Учеството на штедилниците во вкупните средства на депозитните финансиски институции (банки и штедилници) изнесува 0,3%, во вкупните кредити на нефинансиските субјекти 0,4%, а во вкупните депозити од домаќинствата 0,2%. Со оглед на незначителното учество на штедилниците во вкупниот банкарски систем, тие се предмет на анализа само во извештаите за финансиската стабилност на Република Северна Македонија.

³ Во бројот на деловни единици се опфатени експозитурите и филијалите на банките, вклучително и седиштето на банките.

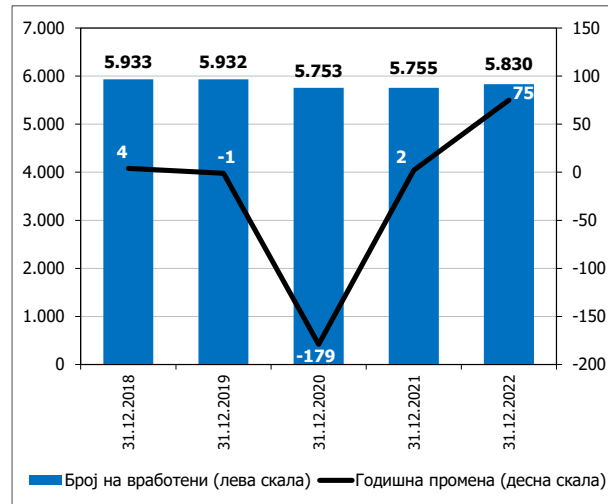
⁴ Физичкиот пристап до банкарските услуги е мерен преку бројот на лица по деловна единица, така што повисокиот износ означува потежок пристап, а понискиот износ полесен пристап. Треба да се има предвид дека физичкиот пристап е нецелосна мерка на вкупниот пристап до банкарските услуги затоа што банките некои свои услуги исто така нудат по електронски пат.

Продуктивноста на банкарскиот систем⁵ бележи зголемување, што се должи на повисокиот раст на активата од бројот на вработени. Зголемување на продуктивноста бележат сите анализирани банки, а половина од нив бележат двоцифрени стапки на раст. Разликите во продуктивноста меѓу банките и натаму се значителни и се движат во границите од 28,5 милиони денари кај банката со најниска до 195,3 милиони денари средства по вработен кај банката со највисока продуктивност.

Графикон бр. 4

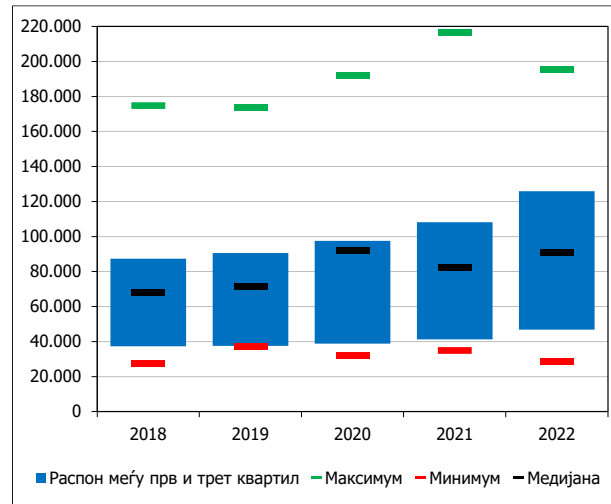
Број на вработени лица во банкарскиот систем

Извор: Народната банка врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 5

Актива по вработен* во илјади денари

Извор: Народната банка врз основа на податоците доставени од страна на банките.

* РБСМ АД Скопје не е вклучена во анализата поради видот на активностите коишто ги врши.

1.4. Сопственичка структура и концентрација на банкарскиот систем

Банките во претежна странска сопственост преовладуваат во структурата на поважните позиции од билансите на банкарскиот систем во 2022 година. Девет од тринаесет банки се во претежна странска сопственост, од кои пет се подружници на странски банки. Притоа, учеството на овие банки не бележи намалување на годишна основа кај ни една од анализираниите билансни позиции, а растот на учеството е најзначителен кај финансискиот резултат за 6,3 процентни поени, додека значително зголемување на учеството за 2,9 процентни поени се јавува и кај вкупните приходи. Банките во странска сопственост имаат најизразено учество во кредитите на нефинансиските субјекти (82,0%), коешто е непроменето во споредба со претходната година.

⁵ Продуктивноста во банкарскиот систем е мерена преку вкупната актива по вработен, така што повисокиот износ означува повисока продуктивност, а понискиот износ пониска продуктивност.

Табела бр. 1

Структура на бројот на банки и на поважните позиции од билансите според претежната сопственост на банките на 31.12.2022 година

во милиони денари и во проценти

Тип на сопственост	Број на банки	Капитал и резерви		Актива		Кредити на нефинансиски сектор		Депозити од нефинансиски сектор		Вкупни приходи*		Финансиски резултат*	
		Износ	Во %	Износ	Во %	Износ	Во %	Износ	Во %	Износ	Во %	Износ	Во %
Банки во претежна сопственост на странски акционери	9	64.566	76,5%	496.655	72,6%	346.675	82,0%	347.745	70,4%	21.573	76,5%	7.391	76,4%
- подружници на странски банки	5	56.453	66,9%	417.960	61,1%	292.617	69,3%	295.515	59,8%	18.297	64,9%	6.690	69,1%
- Австрија	1	9.626	11,4%	87.073	12,7%	63.900	15,1%	52.673	10,7%	3.074	10,9%	1.033	10,7%
- Бугарија	1	1.269	1,5%	11.171	1,6%	7.476	1,8%	8.258	1,7%	416	1,5%	38	0,4%
- Грција	1	19.827	23,5%	122.872	18,0%	88.190	20,9%	93.417	18,9%	6.353	22,5%	2.442	25,2%
- Словенија	1	13.137	15,6%	112.889	16,5%	75.732	17,9%	89.060	18,0%	5.274	18,7%	2.434	25,2%
- Турција	1	12.594	14,9%	83.956	12,3%	57.319	13,6%	52.106	10,5%	3.180	11,3%	743	7,7%
- останати банки во претежна странска сопственост	4	8.112	9,6%	78.695	11,5%	54.058	12,8%	52.230	10,6%	3.276	11,6%	701	7,2%
- Бугарија	2	3.685	4,4%	28.459	4,2%	19.477	4,6%	19.392	3,9%	1.644	5,8%	352	3,6%
- Германија	1	3.791	4,5%	41.997	6,1%	29.090	6,9%	26.640	5,4%	1.217	4,3%	219	2,3%
- Швајцарија	1	636	0,8%	8.240	1,2%	5.492	1,3%	6.198	1,3%	415	1,5%	130	1,3%
Банки во претежна сопственост на домашни акционери	4	19.795	23,5%	187.600	27,4%	75.847	18,0%	146.210	29,6%	6.628	23,5%	2.284	23,6%
- приватна сопственост	3	16.299	19,3%	171.493	25,1%	75.759	17,9%	146.210	29,6%	6.473	23,0%	2.240	23,2%
- државна сопственост	1	3.496	4,1%	16.107	2,4%	88	0,0%	0	0,0%	155	0,5%	44	0,5%
Вкупно:	13	84.361	100,0%	684.255	100,0%	422.522	100,0%	493.955	100,0%	28.201	100,0%	9.675	100,0%

Извор: Народната банка врз основа на податоците доставени од страна на банките.

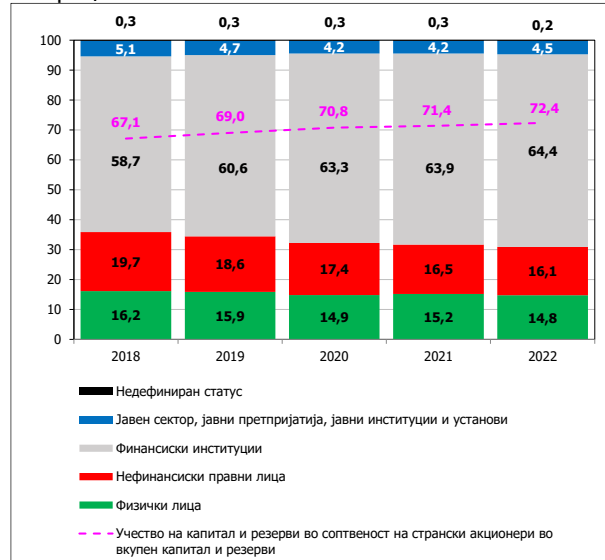
Финансиските институции преовладуваат во сопственичката структура на банките со малку под две третини. Нивното учество во капиталот и резервите на банкарскиот систем на 31.12.2022 година е зголемено за 0,5 процентни поени, а зголемено учество за 0,3 процентни поени бележи и државниот сектор. Ваквите зголемувања се јавуваат за сметка на намаленото учеството на физичките и нефинансиските правни лица за по 0,4 процентни поени.

На крајот од 2022 година, акционери од триесетина странски земји имаат сопственост во македонскиот банкарски систем, а збирното учество на нивните удели изнесува 72,4% и е повисоко за 1,0 процентен поен во споредба со крајот на 2021 година. Најголемиот дел од акционерите се од Европската Унија (56,1%). По одделни земји, највисоко учество во вкупниот капитал и резерви имаат акционерите од Грција (21,7%), Турција (14,9%), Словенија (13,6%) и Австрија (11,1%).

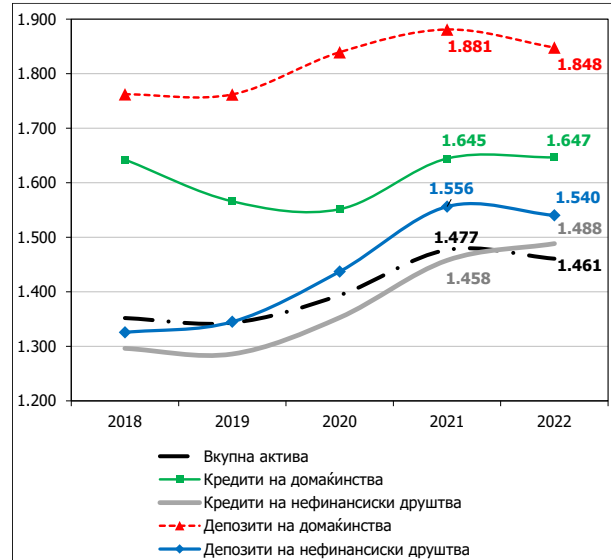
Графикон бр. 6

Сопственичка структура на капиталот и резервите на банкарскиот систем во проценти

Графикон бр. 7

Херфиндалов индекс во индексни поени

Извор: Народната банка врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Концентрацијата на банкарските активности во 2022 година бележи благо намалување кај одделните категории активности. Вредностите на Херфиндаловиот индекс⁶ кај сите категории активности **се во рамките на прифатливите нивоа**⁷, а исклучок се само депозитите од домаќинствата каде што, и покрај намалувањето во текот на 2022 година, сè уште има умерено повисоко ниво на концентрација.

Показателите за концентрација во банкарскиот систем кај трите и петте најголеми банки укажуваат на мали промени на годишна основа. Забележително е дека учеството на вкупната актива на трите најголеми банки е намалено за 1,5 процентни поени, но на петте најголеми банки е зголемено за 0,5 процентни поени, што е последица на спроведената докапитализација на две банки. Трите најголеми банки бележат поизразен пад на учеството од 3,8 процентни поени и во поглед на финансискиот резултат.

⁶ Херфиндаловиот индекс се пресметува според формулата $HI = \sum_{j=1}^n (S_j)^2$, каде што S е учеството на секоја банка во вкупниот

износ на категоријата којашто се анализира (на пример: вкупна актива, вкупни депозити итн.), а n е вкупниот број банки во системот.

⁷ Нивото на концентрација се смета за прифатливо кога индексот се движи во интервал од 1.000 до 1.800 поени.

Табела бр. 2

Показатели за концентрацијата на поважните позиции од билансите кај трите и петте најголеми банки во проценти

Позиција	31.12.2022		31.12.2021	
	CR3	CR5	CR3	CR5
Вкупна актива	56,5	81,5	58,0	81,0
Кредити на домаќинства	61,1	83,5	61,2	83,1
Кредити на нефинансиски друштва	51,6	80,4	50,3	78,8
Депозити на домаќинства	70,1	86,1	71,0	85,8
Депозити на нефинансиски друштва	54,4	83,2	54,8	84,0
Финансиски резултат*	72,6	91,0	76,4	90,5
Вкупни приходи*	60,4	82,6	61,9	82,1

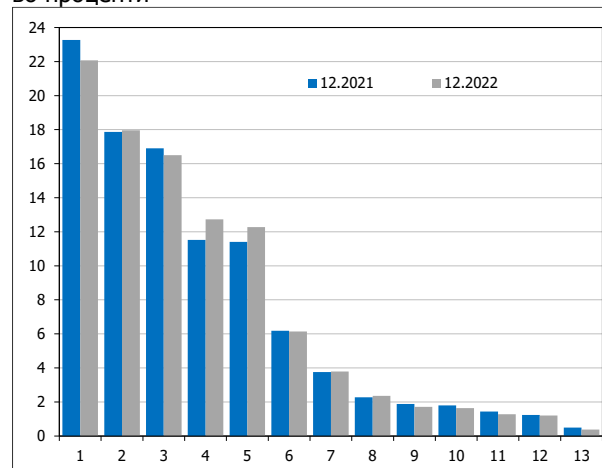
Извор: Народната банка врз основа на податоците доставени од страна на банките.

* Вкупните приходи и финансискиот резултат се однесуваат на 2022 година.

Разликите помеѓу одделните банки според големината на активата и натаму се бидат значителни. Сепак, се забележува стеснување на распонот помеѓу банката со највисоко (22,1%) и банката со најниско учество (0,4%) во вкупната актива на банкарскиот систем за 1,1 процентен поен во споредба со 2021 година. Петте најголеми банки се единствените со двоцифрено учество во вкупната актива, додека петте најмалы банки имаат поединечно пазарно учество под 2%, а нивното збирно учество изнесува 6,2% и бележи пад за 0,6 процентни поени.

Графикон бр. 8

Учества на поединечните банки во вкупната актива на банкарскиот систем во проценти

Извор: Народната банка врз основа на податоците доставени од страна на банките.

III. Ризици во банкарското работење

„Топлинска“ (англ. heat) мапа за стабилноста на македонскиот банкарски систем

Показатели за изложеноста на ризици	Последни 10 години (1.1.2013 - 31.12.2022)*					Последни 5 години (1.1.2018 - 31.12.2022)**				
	31.12.2021	31.3.2022	30.6.2022	30.9.2022	31.12.2022	31.12.2021	31.3.2022	30.6.2022	30.9.2022	31.12.2022
Ризик од несолвентност										
Капитал и резерви / актива										
Стапка на адекватност на капиталот										
Стапка на основен капитал										
Нефункционални кредити нето од резервации (нефинансиски сектор)/сопствени средства										
Кредитен ризик										
Стапки на ненаплата на кредитната изложеност кон нефинансискиот сектор										
Реструктурирани и пролонгирани кредити на население и претпријатија / кредити на население и претпријатија										
Нефункционални кредити / вкупни кредити (нефинансиски сектор)										
Покриеност на нефункционалните кредити со вкупна исправка на вредност и посебна резерва										
Просечно ниво на ризици на кредитната изложеност										
Трошок за исправка на вредност и посебна резерва / кредити на нефинансиски сектор										
Ликвидносен ризик										
Ликвидна актива / вкупна актива										
Ликвидна актива / краткорочни обврски										
Кредити / депозити										
Ликвидна актива / депозити од домаќинства										
Пазарни ризици и индиректен кредитен ризик										
Отворена девизна позиција / сопствени средства										
Нето пондерирана позиција (изложеност на ризик од промена на каматни стапки) / сопствени средства										
Кредити со валутна компонента / вкупни кредити										
Кредити со прилагодлива и променлива каматна стапка / вкупни кредити										
Профитабилност										
Поврат на просечната актива										
Нето каматен приход / просечна актива										
Оперативни трошоци / вкупни редовни приходи										
Исправка на вредност и посебна резерва / нето-каматен приход										

Легенда (процентилни рангови):

0-10 проценти

Историски високо ниво на ризик - оствареното ниво на ризик е меѓу 10% најлошо остварени нивоа во последните 5/10 години

10-20 проценти

Оствареното ниво на ризик е меѓу 10% и 20% најлошо остварени нивоа во последните 5/10 години

20-40 проценти

Оствареното ниво на ризик е меѓу 20% и 40% најлошо остварени нивоа во последните 5/10 години

40-60 проценти

Оствареното ниво на ризик е меѓу 40% и 60% најлошо (или најдобро) остварени нивоа во последните 5/10 години

60-80 проценти

Оствареното ниво на ризик е меѓу 20% и 40% најдобро остварени нивоа во последните 5/10 години

80-90 проценти

Оствареното ниво на ризик е меѓу 10% и 20% најдобро остварени нивоа во последните 5/10 години

90-100 проценти

Историски ниско ниво на ризик - оствареното ниво на ризик е меѓу 10% најдобро остварени нивоа во последните 5/10 години

* Припадноста кон перцентилниот ранг се утврдува врз основа на квартална серија на податоци за показателите во последните 10 години (од 31.12.2012 до 31.12.2022 година).

** Припадноста кон перцентилниот ранг се утврдува врз основа на квартална серија на податоци за показателите во последните 5 години (од 31.12.2017 до 31.12.2022 година).

„Топлинската“ мапа за стабилноста на банкарскиот систем опфаќа пет компоненти: ризик од несолвентност, кредитен ризик, ликвидносен ризик, пазарни ризици и профитабилност. За секоја од компонентите се пресметува збир од нормализираните вредности на избрани показатели, и тоа со користење на методот на т.н. емпириска нормализација за квартална серија податоци од последните десет (1.1.2013 – 31.12.2022 година) и последните пет години (1.1.2018 – 31.12.2022 година). Потоа, за пресметаните збирни вредности за секоја од компонентите се утврдува припадноста кон соодветниот перцентилен ранг (предвидени се седум перцентилни рангови), за секој датум. За секој перцентилен ранг е предвидена посебна боја, а спектарот на бои се движи од зелена (што историски анализирано одговара на пониски нивоа на ризик) до црвена боја (што историски анализирано

одговара на повисоки нивоа на ризик). За изработка на презентираниите „топлински“ мапи се земени предвид 22 показателя, распоредени по одделни компоненти.

Презентираниите показатели на „топлинската“ мапа се анализирани во историски контекст, односно боите за секој показател на даден датум се определуваат споредбено, земајќи го предвид движењето на показателот во изминатите 5 или 10 години. Притоа, црвените нијанси за некои од показателите не треба да се толкуваат во насока на присутна позначителна ранливост на системот којашто има потенцијал да предизвика системска нестабилност, туку единствено дека овие показатели во 2022 година достигнале нивоа коишто се нешто послаби споредено во однос на движењата во последните 5 или 10 години. Последново е и до некаде очекувано, ако се имаат предвид условите во окружувањето во коешто банките работат во изминатите неколку години, при значителна кумулација на надворешни шокови. Сепак, стабилноста на системот се задржа и во овие сложени услови, а банките останаа отпорни на надворешните шокови и без повисоки и одржливи негативни ефекти врз нивните биланси, што впрочем детално се објаснува во продолжение на извештајот каде секој сегмент од „топлинската“ мапа е одделно анализиран заедно со соодветните показатели.

Солвентноста на банкарскиот систем и натаму се подобрува во текот на 2022 година и е на историски високо ниво. Така, на крајот од годината, речиси сите показатели за ризикот од несолвентност се во „зелената зона“, а дел од нив (стапката на адекватност на капиталот и стапката на основен капитал) достигнаа историски највисоки нивоа анализирано за последните пет и десет години.

Речиси сите показатели за ликвидносниот ризик се поблизу кон „црвената зона“. Во услови на забавен раст на депозитите и истовременото засилување на кредитната активност на банките, ликвидната актива на банкарскиот систем забележа мало годишно намалување во 2022 година. Пад на ликвидните средства имаше во првото полугодие од годината, по што депозитната активност на банките закрепна, а показателите за ликвидносниот ризик се подобрија. И покрај намалувањето на ликвидносните показатели, обемот на ликвидност со кој располага македонскиот банкарски сектор е на задоволително ниво и е еден од столбовите на стабилноста на системот.

Показателите за изложеноста на кредитниот ризик се задржаа на ниско историско ниво и речиси сите ја завршија годината во „зелената зона“. На крајот на 2022 година, показателот за учеството на нефункционалните во вкупните кредити се спушти на историски најниското ниво, додека покриеноста на нефункционалните кредити со вкупната исправка на вредноста е на историски највисокото (најповолно) ниво, анализирано за последните пет и десет години.

Показателите за пазарните ризици се во „црвената зона“ на крајот од 2022 година. Учеството на отворената девизна позиција во сопствените средства се зголеми во текот на годината, а показателот за изложеноста на ризикот од промена на каматните стапки минимално порасна и сè уште е на историски високо ниво, но во контролирани рамки. Во услови на силен раст на девизните кредити, учеството на кредитите со валутна компонента во вкупните кредити се зголеми, додека учеството на кредитите со променлива и прилагодлива каматна стапка бележи тренд на пад и во текот на 2022 година, иако и натаму е релативно високо.

И покрај различните движења во текот на годината, показателите за профитабилноста на банкарскиот систем се солидни и се задржаа на нивоа слични со крајот од претходната година. Така, показателот за повратот на просечната актива остана на исто ниво како и на крајот на 2021 година, учеството на оперативните трошоци во вкупните приходи малку се

зголеми, додека соодноситe меѓу нето каматните приходи и просечната актива и исправката на вредноста скромно се подобрија.

Во продолжение на извештајот детално се објаснети движењата на показателите за изложеноста на одделните ризици.

1. Кредитен ризик

Во 2022 година, глобалната и домашната економска активност забележаа постпандемично закрепнување, проследено со релативно силни ценовни притисоци и забрзување на стапките на инфлација, што предизвика заострување на монетарните политики од речиси сите централни банки. Сепак, кредитниот ризик во портфолијата на македонските банки немаше поголем одраз. Всушност, квалитетот на кредитните портфолија на банките се подобри, што се согледува преку годишниот пад на нефункционалните кредити за 1,7%, главно под влијание на задолжителните нето-отписи, првенствено кај кредитите на нефинансиските друштва. Притоа, банките имаа солиден раст на кредитирањето на домашните нефинансиски субјекти. Поради овие движења, на крајот од 2022 година, учеството на нефункционалните во вкупните кредити се сведе на историски најниското ниво од 2,9%. Од секторски аспект, во портфолиото на кредитите на нефинансиските друштва, учеството на нефункционалните во вкупните кредити се намали на нивото од 3,9%, при што пад има речиси кај сите поважни претежни дејности на нефинансиските друштва. Во кредитното портфолио со домаќинствата, стапката на нефункционалните кредити забележа скромно годишно подобрување и на 31.12.2022 година достигна 1,9%.

Банките и натаму имаат релативно висока покриеност на нефункционалните кредити со исправка на вредноста за очекувани кредитни загуби. Непокриениот дел од нефункционалните кредити зафаќа само 4,3% од сопствените средства и евентуалниот дополнителен трошок за целосно покривање на нефункционалните кредити со исправка на вредноста би изнесувал 38,6% од остварената добивка за 2022 година. Сето ова ги ограничува потенцијалните негативни ефекти за стабилноста при евентуална целосна ненаплатливост на овие кредити. Потврда за тоа се и резултатите од стрес-тест симулациите за кредитниот ризик, според кои банкарскиот систем покажува задоволителна отпорност на релативно екстремни влошувања на ризичноста на кредитното портфолио.

За разлика од скромното остварување на кредитниот ризик преку стапката на нефункционалните кредити, во рамките на редовното кредитно портфолио, во 2022 година, се зголемија стапките на премин од кредитите со повисок квалитет (класифицирани во категоријата на ризик „А“) кон кредитите со релативно понизок квалитет (класифицирани во категоријата на ризик „Б“ и „В со редовен статус“). Ова беше забележано како кај кредитите на нефинансиските друштва, така и кај кредитите на домаќинствата, што доведе и до благо зголемување на очекуваните кредитни загуби на банките што се во редовното кредитно портфолио и на неговата просечна ризичност.

Во 2022 година порасна учеството на кредитите коишто имаат барем една достасана, а неплатена кредитна обврска во вкупните редовни кредити на нефинансиските субјекти. Притоа, банките ги зголемија очекуваните кредитни загуби за достасаните редовни кредити на нефинансиските субјекти, со што се

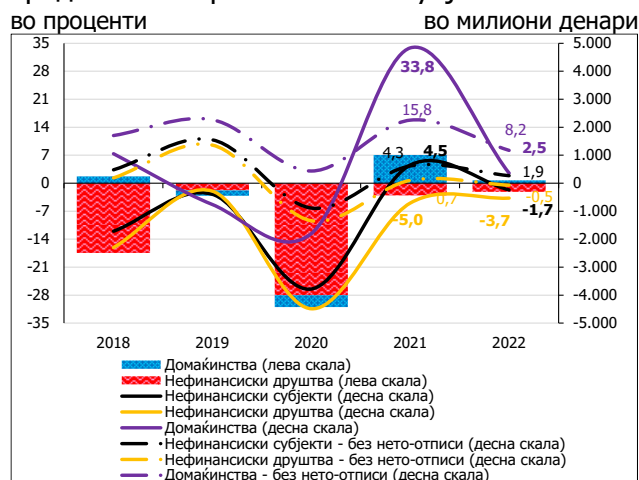
зголеми нивната просечна ризичност. Главен двигател за зголемувањето на просечната ризичност се достасаните редовни кредити на домаќинствата.

Во 2022 година, се забележа мало забрзување на растот на пролонгираните кредити коишто се дел главно од кредитното портфолио на нефинансиските друштва. Просечната ризичност на пролонгираните кредити на крајот од 2022 година е малку повисока од онаа на вкупните кредити и одразува малку повисока внимателност кај банките во поглед на нивните очекувања за кредитниот ризик кај овие кредити. Реструктурираните кредити во 2022 година забележаа намалување, што во одредена мера е одраз и на споредбената основа, односно нивниот раст на почетокот на 2021 година како последица на завршувањето на олеснувањата заради ковид-19. Сепак, учеството на реструктурираните кредити во вкупните кредити е релативно скромно и изнесува 2,5% на крајот од 2022 година и во моментот не претставуваат значителен извор на ризик за домашниот банкарски систем. Но, и натаму има потреба за претпазливост на банките како при спроведувањето на реструктурирањата на побарувањата од одделните клиенти, така и при формирањето на очекувањата за кредитните загуби за овие кредити, што е посебно важно доколку реструктурирањето не ги дава очекуваните резултати.

Графикон бр. 9

Годишна промена на нефункционалните кредити на нефинансиските субјекти

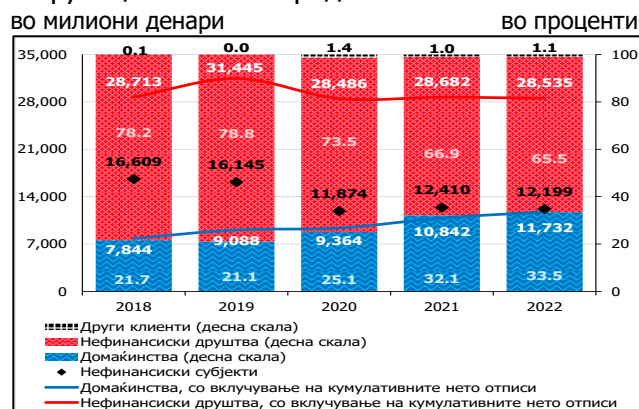

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Забелешка: Со испрекинатите линии се прикажани нефункционалните кредити со исклучување на ефектот од задолжителните отписи. Почнувајќи од декември 2019 година податокот ги содржи и наплатените задолжително отпишани кредити.

Графикон бр. 10

Износ и секторска структура на нефункционалните кредити

Извор: Кредитниот регистар, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

1.1 Остварување на кредитниот ризик во билансите на банките

Нефункционалните кредити на нефинансиските субјекти во 2022 година се намалија за 1,7%, односно за 211 милиони денари. Притоа, годишен пад на нефункционалните кредити има кај повеќето банки. Главна причина за падот на нефункционалните кредити се редовните регулаторни отписи на овие кредити⁸. Доколку се исклучи ефектот на задолжителните нето-отписи⁹, нефункционалните кредити во 2022 година бележат мал раст (1,9%), којшто е значително побавен во споредба со растот во претходната 2021 година (4,3%). Независно од релативно скромните годишни промени во нивото на нефункционалните кредити во 2022 година, сепак општото економско и финансиско опкружување во којшто функционираат домашните економски субјекти се усложни во 2022 година, со зголемувањето на макроекономските ризици и заострувањето на условите на глобалниот финансиски пазар. **Поради ова, постојаното и внимателното следење на кредитоспособноста на клиентите, особено на оние кои тековно имаат повисоко ниво на задолженост и се почувствителни на промените во окружувањето, претставува една од најважните активности на која домашните банки треба да ѝ посветат внимание.**

Во 2022 година, се забележува одредено зголемување на нефункционалното кредитно

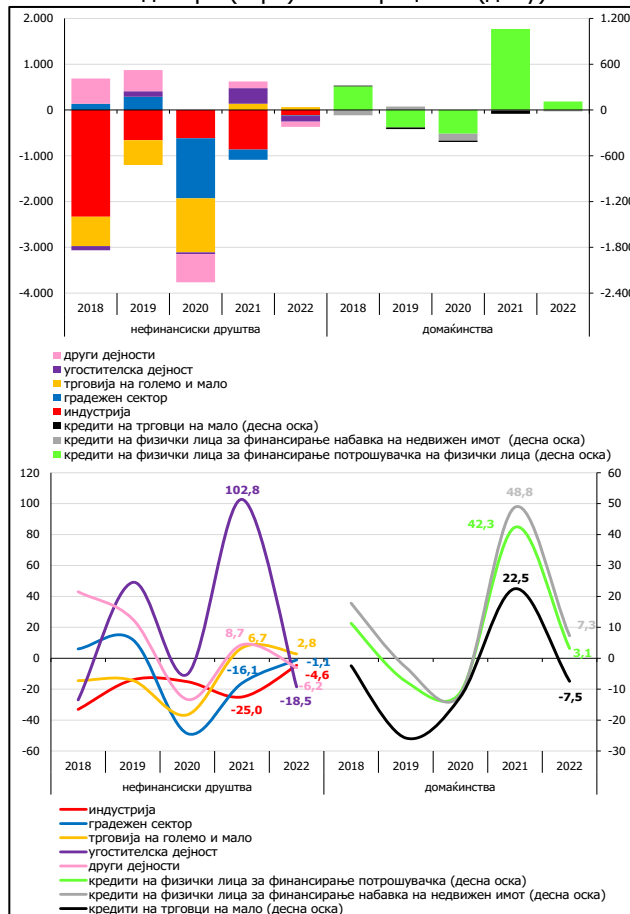
⁸ Во согласност со регулативата почнувајќи од средината на 2019 година, секоја банка е должна да врши задолжителен отпис на кредитните изложености кај кои се поминати дванаесет месеци од датумот кога банката била должна да изврши целосна исправка на вредноста, односно да издвојува посебна резерва. Во периодот од 2016 до 1 јули 2019 година, банките беа должни да вршат задолжителен отпис на кредитните изложености кај кои се поминати дваесет и четири месеци од датумот кога постоела обврска за целосна исправка на вредноста, односно издвојување посебна резерва. Во 2022 година, околу 73% од вкупниот износ на отпишани кредити произлегуваа од задолжителните отписи.

⁹ Со изразот „задолжителни нето-отписи“ се опфаќа износот на отписите намалени за наплатата на претходно направените отписи.

Графикон бр. 11

Распределба на годишната апсолутна промена (горе) и релативна промена (долу) на нефункционалните кредити на нефинансиските друштва по избрани дејности и на домаќинствата по одделни кредитни производи во милиони денари (горе) и во проценти (долу)

Извор: Кредитниот регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките. Забелешка: Со терминот „градежен сектор“ се опфатени дејностите „градежништво“ и „дејности во врска со недвижен имот“, терминот „угостителска дејност“ се однесува на „објектите за сместување и сервисни дејности со храна“, а терминот „кредити на физички лица за финансирање на потрошувачка“ се однесува на потрошувачките кредити, дозволените пречекорувања, кредитните картички, автомобилски кредити и други кредити на физички лица.

портфолио на домаќинствата. Растот на нефункционалните кредити на домаќинствата, којшто изнесува околу 100 милиони денари (т.е. 2,5%), речиси во целост произлегува од нефункционалните кредити на физичките лица за финансирање на потрошувачката¹⁰. Новите нефункционални кредити од домаќинствата во најголем дел може да се поврзат со ефектите од пандемијата. Од друга страна, нефункционалните кредити на физичките лица за финансирање набавка на станбен и деловен простор во 2022 година се намалија за околу 3% (односно за 12 милиони денари), а се намалија и нефункционалните кредити на трговците на мало (за околу 3 милиони денари).

За разлика од секторот „домаќинства“, нефункционалните кредити на нефинансиските друштва во 2022 се намалија за 3,7%, односно за малку над 300 милиони денари. Дури и доколку се исклучи ефектот на задолжителните нето-отписи, нефункционалните кредити на претпријатијата бележат годишен пад од 0,5%. Притоа, во 2022 година се бележи намалување на нефункционалните кредити кај поголемиот дел од поединечните дејности. Се чини дека постпандемичното нормализирање на деловните активности и заздравувањето на економската активност во 2022 година беа главниот двигател на динамиката на нефункционалните кредити кај домашните нефинансиски друштва. Од друга страна, неповолните промени во макроекономското окружување, проследени со зголемување на инфлацијата и постепен раст на каматните стапки, во 2022 година, не се одразија врз квалитетот на корпоративното кредитно

¹⁰ Нефункционалните кредити за финансирање на потрошувачката се зголемија за 3,1%, односно за 112 милиони денари. Ова главно беше последица на растот на нефункционалните потрошувачки кредити коишто се зголемија за малку над 200 милиони денари, додека нефункционалните кредити кај другите кредитни производи (дозволените пречекорувања на трансакциски сметки, кредитни картички, автомобилски и други кредити) се намалија за околу 90 милиони денари.

Графикон бр. 12

Релативната големина на задолжителните отписи во однос на вкупните (горе) и на нефункционалните (долу) кредити во проценти од нефункционалните кредити

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Забелешка: на графиконите е прикажана динамиката на задолжителните отписи на нефункционални кредити пресметани за дванаесетмесечен подвижен период во однос на вкупните и нефункционалните кредити на почетокот од тој дванаесетмесечен подвижен период.

портфолио преку создавање нови нефункционални кредити.

Во 2022 година, задолжителните отписи на нефункционалните кредити забавија во споредба со минатите неколку години. По првичното „чистење“ на нефункционалното кредитно портфолио врз основа на регулаторните, задолжителните отписи, најпрво во 2016 година, а потоа и во 2019 година¹¹, во последователните години износот на задолжителните отписи е умерен. Направените отписи на кредитите во текот на 2022 година претставуваат 0,51% од вкупните кредити на крајот од 2021 година, што во однос на минатата година е намалување за 0,38 процентни поени. Исто така, задолжителните отписи бележат годишен пад и во однос на вкупните нефункционални кредити на крајот на 2021 година (од 26,9% на 15,7%). Ако се земе предвид и наплатата на претходно направените задолжителни отписи, тогаш релативната големина на нето-отписите во 2022 година исто така е помала во споредба со 2021 година. Од секторски аспект, во 2022 година, за првпат од примената на задолжителните отписи, банките отпишаа повеќе нефункционални кредити на домаќинствата во споредба со нефинансиските друштва (54% од вкупните задолжителни отписи на нефункционалните кредити се однесуваат на домаќинства). Ако се има предвид дека на 31.12.2022 година, околу 39% од нефункционалните кредити се целосно покриени со исправка на вредноста, извесно е дека банките ќе спроведуваат задолжителни отписи и во наредниот период, освен доколку во меѓувреме не се наплатат или не се преземе обезбедувањето на кредитот.

¹¹ Види фуснота број 8.

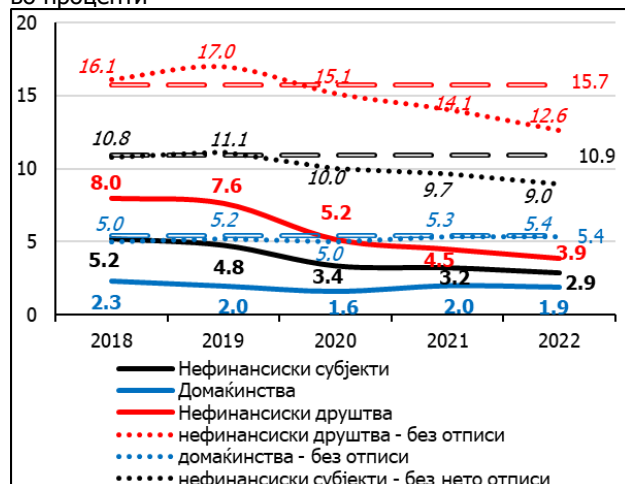

Наплатата на нефункционалните кредити преку преземањето на обезбедувањето имаше скромна улога во годишниот пад на нефункционалните кредити. Имено, вредноста на преземените средства во текот на 2022 година (427 милиони денари) изнесува 3,3% од нефункционалната изложеност на крајот од 2021 година, што е пониско во споредба со минатата година (7,3% од нефункционалната изложеност на крајот од 2020 година). Вкупната продажба на преземените средства во 2022 година изнесуваше 694 милиони денари (5.703 милиони денари во 2021 година). Самиот процес на наплата на претходно отпишаните побарувања, како и процесот на извршување и продажба на воспоставеното обезбедување создаваат и дополнителни посредни и непосредни оперативни трошоци за банките, коишто за 2022 година беа на нивото од 1,2% од вкупните оперативни трошоци на банките (1,5% во 2021 година).

Намалувањето на нефункционалните кредити во 2022 година, при забрзување на кредитната поддршка на приватниот сектор¹², доведе до намалување на учеството на нефункционалните во вкупните кредити на историски најниското ниво од 2,9%, коешто е пониско за 0,3 процентни поени во споредба со 2021 година. Намалувањето на стапката на нефункционалните кредити се забележува и доколку се из земе ефектот од задолжителните нето-отписи (9,0% на крајот од 2022 година и 9,7% во 2021 година), што исто така е историски најниското ниво и е под нејзиниот десетгодишен просек од 10,9%.

Графикон бр. 13

Стапка на нефункционалните кредити за нефинансиските друштва и по одделни сектори во проценти

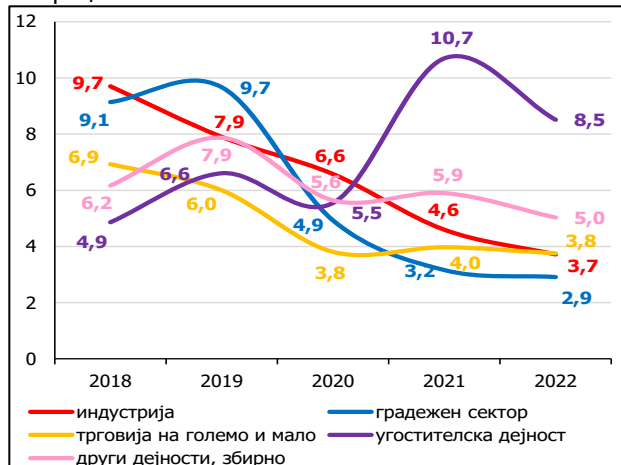
Извор: Кредитниот регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките. Забелешка: Со испрекинатите линии се прикажани десетгодишните просеци на стапката на нефункционалните кредити пресметани со исклучување на збирниот ефект од сите задолжителни нето-отписи. Десетгодишните просеци се пресметани врз основа на серија податоци со квартална фреквенција.

¹² Вкупните кредити кон нефинансиските субјекти пораснаа за 10,1% (8,5% во 2021 година).

Графикон бр. 14

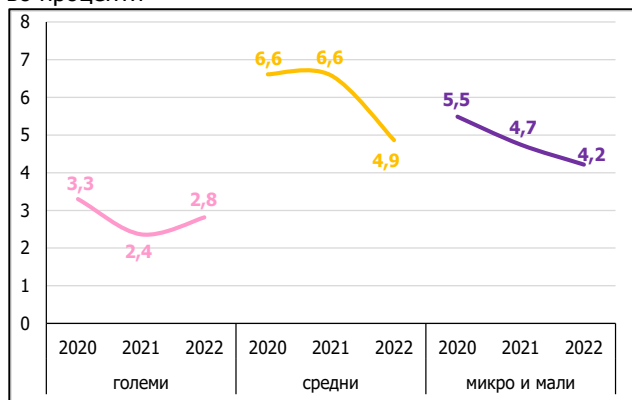
Стапка на нефункционалните кредити на нефинансиските друштва според дејност во проценти

Извор: Кредитниот регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 15

Стапка на нефункционалните кредити според големината на кредитокорисниците нефинансиски друштва во проценти

Извор: Податоците доставени од страна на банките врз основа на посебно барање на Народната банка.

Од секторски аспект, значителен пад на стапката на нефункционалните кредити во 2022 година се забележува кај кредитите на нефинансиските друштва, и тоа за 0,6 процентни поени (од 4,5% на 3,9%). Доколку се исклучи ефектот од задолжителните нето-отписи, стапката на нефункционалните кредити во овој сектор би изнесувала 12,6%, што е под нејзиниот десетгодишен просек (15,7%). Исто така, намалувањето на стапката на нефункционалните кредити се забележува кај сите поважни претежни дејности на нефинансиските друштва, а најизразено е кај „услугите на образование, здравје и социјална заштита“, што делумно може да се објасни и со постпандемичното обновување на деловните активности кај субјектите од оваа дејност. Според големината на нефинансиските друштва¹³, на крајот од 2022 година, стапката на нефункционалните кредити е највисока кај средните претпријатија (4,9%), но и таа бележи пад за 1,7 процентни поени во споредба со крајот на 2021 година. Намалување за 0,5 процентни поени забележа и стапката на нефункционалните кредити кај малите и микропретпријатијата, коишто зафаќаат околу 38% од вкупната изложеност кон нефинансиските друштва. Големите претпријатија, коишто учествуваат со околу една третина од вкупната изложеност на кредитен ризик кон нефинансиските друштва, имаат најмала стапка на нефункционални кредити на крајот од 2022 година, од 2,8%.

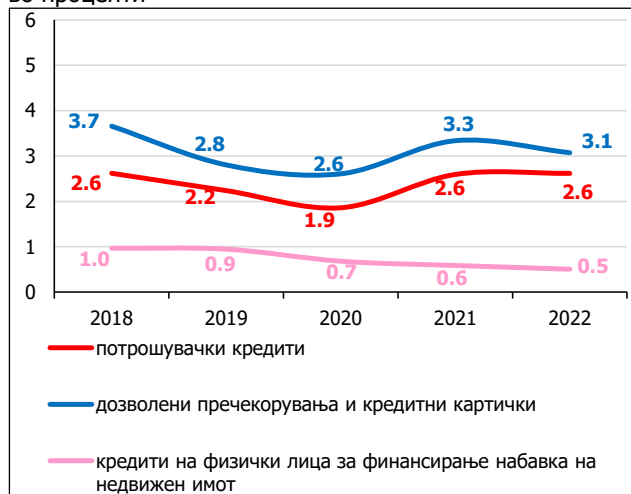
Годишното намалување на стапката на нефункционалните кредити на секторот „домаќинства, е поскромно, во висина од 0,1 процентен поен (од 2,0% на 1,9%). При исклучувањето на ефектот од задолжителните нето-отписи стапката на

¹³ Критериумите за класификацијата на субјектите на големи, средни, мали и микротрговци се дадени во член 470 од Законот за трговските друштва.

Графикон бр. 16

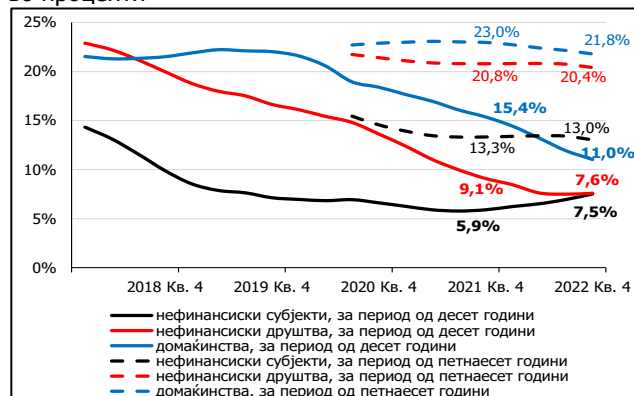
Динамика на стапката на нефункционални кредити по одделни кредитни производи на физичките лица во проценти

Извор: Кредитниот регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 17

Коефициент на варијација за подвижен десетгодишен период на стапката на нефункционални кредити во проценти

Извор: Кредитниот регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

нефункционалните кредити на домаќинствата би изнесувала 5,4% што е речиси на исто ниво со нејзиниот десетгодишен просек. Овој показател бележи намалување кај повеќето кредитни производи при што вообичаено, и понатаму најниска стапка на нефункционалните кредити имаат кредитите наменети за набавка на недвижен имот.

Коефициентот на варијација¹⁴ на стапката на нефункционалните кредити пресметан за период од 10 години, на крајот од 2022 година, изнесува 7,5% и иако во споредба со крајот на 2021 година незначително се зголеми, сепак има јасен тренд на опаѓање, што е уште поизразено кај одделните сектори. Малата варијабилност кај стапката на нефункционалните кредити за минатите десет години се потврдува преку тоа што овој коефициент е понизок во споредба со неговата вредност доколку се пресмета за период од 15 години¹⁵ (13,0%). Ова донекаде може да се објасни со тоа што во минатата декада, анализирано во историски контекст, на глобално ниво преовладуваа полабави монетарни политики и стандарди за кредитирање (што беше случај и со домашниот финансиски пазар), што имаше придонес кон релативно скромното остварување на кредитниот ризик во портфолијата на банките, вклучително и кај домашните банки. Промените во овие услови коишто започнаа во 2022 година, веројатно ќе се одразат со зголемување на варијациите на стапката на нефункционалните кредити мерени за десетгодишниот период и намалување на разликата со петнаесетгодишниот период на мерење. Коефициентот на варијација на стапката на нефункционалните кредити

¹⁴ Коефициентот на варијација претставува стандардизирана мерка за дисперзија и се пресметува како сооднос меѓу стандардната девијација и просекот на одредена варијабла. Во овој случај, коефициентот на варијација е пресметан со користење квартална фреквенција на податоците за стапката на нефункционалните кредити, со исклучување на ефектот од задолжителните нето-отписи.

¹⁵ Периодот од петнаесет години почнува од првиот квартал на 2008 година и практично во себе го вклучува периодот по глобалната финансиска криза од 2008 година.

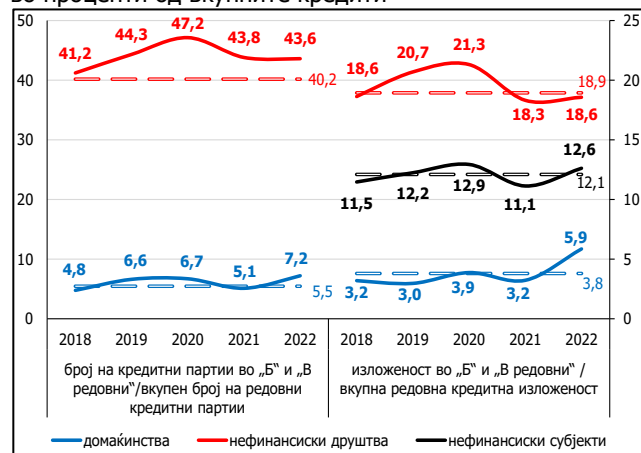

пресметан за период од десет години е повисок кај секторот „домаќинства“ (11,0%) во споредба со нефинансиските друштва (7,6%). Истото се забележува и при продолжувањето на периодот на пресметка на коефициентот на варијација од 10 на 15 години, но разликата е далеку помала (21,8% за домаќинствата, и 20,4% за нефинансиските друштва).

Корисни показатели за рано предупредување во врска со кредитниот ризик се показателите со коишто се следи оценетиот степен на ризичност од страна на банките во рамките на кредитната изложеност со редовен статус. **Во 2022 година, се зголеми учеството на изложеноста со редовен статус којашто има послаб кредитен квалитет¹⁶ (којшто најчесто значи и зголемување на доцнењето во отплатата на обврските).** Тоа се забележува преку годишното зголемување на учеството на изложеноста што е класифицирана во категориите на ризик „Б“ и „В редовно“ во вкупната редовна кредитна изложеност кон нефинансиските субјекти од 11,1% на 12,6%. Растот на учеството е позабележлив кај изложеноста кон секторот домаќинства (раст за 2,7 процентни поени) во споредба со нефинансиските друштва (раст за 0,3 процентни поени). Воедно, овој показател кај редовната кредитна изложеност кон домаќинствата е значително повисок од неговиот просек за минатите десет години. Ова значи дека во одредена мера се влошени очекувањата на банките за кредитниот ризик кај портфолиото на редовни изложености кон секторот „домаќинства“ во споредба со претходните години.

Графикон бр. 18

Показатели за рано предупредување за степенот на ризичност во рамките на редовната кредитна изложеност на банките кон нефинансиските субјекти во проценти од вкупните кредити

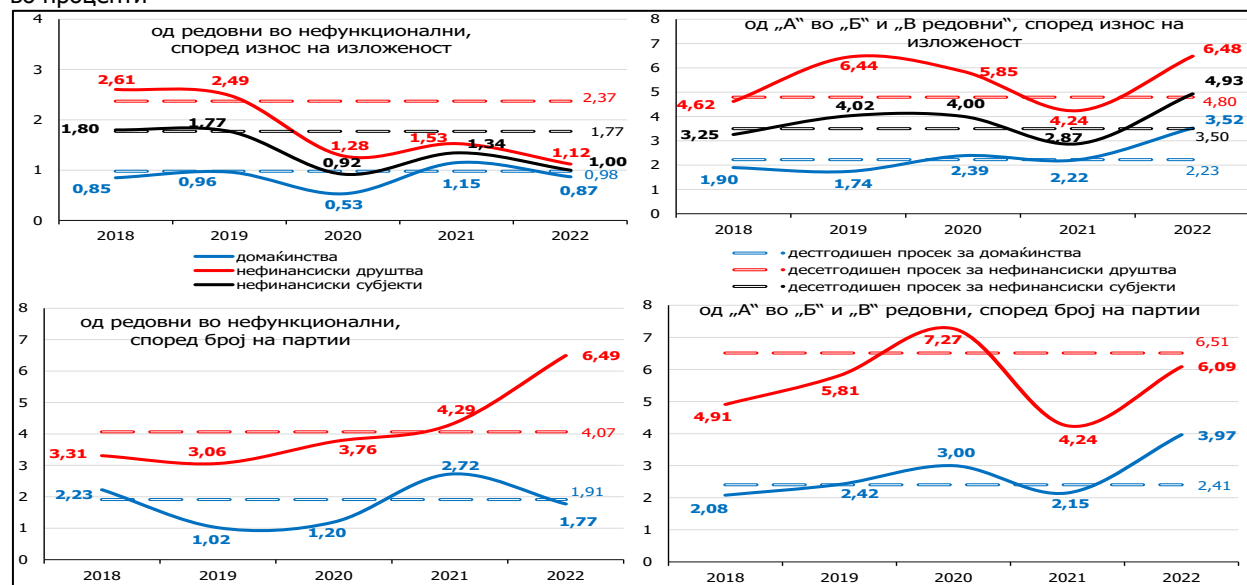
Извор: Кредитниот регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките. Забелешка: Десетгодишниот просек на показателите е пресметан врз основа на квартална фреквенција на податоци и е прикажан со испрекината линија.

¹⁶ Изложеностите на кредитен ризик коишто во согласност со регулативата се класифицирани во категориите на ризик „Б“ и „В редовни“ можат да се сметаат како апроксимација за изложеностите коишто во согласност со МСФИ 9 – финансиски инструменти, се вклучени во т.н. група 2 на финансиски средства за кои се смета дека имаат значително влошување на кредитниот квалитет по првичното признавање во сметководствената евиденција, но сè уште немаат објективни знаци за настанување на нивното оштетување и вклучување во т.н. група 3 на финансиски средства.

Наспроти намалувањето на стапката на нефункционални кредити, **годишните стапки на премин во рамките на редовната кредитна изложеност забележаа зголемување во 2022 година**¹⁷. Стапките на премин во рамките на редовната кредитна изложеност (премин од категоријата на ризик „А“ во категориите на ризик „Б“ и „В редовно“), бележат зголемување во 2022 година и главно се над нивниот десетгодишен просек. Ова покажува дека банките во рамките на редовното кредитно портфолио воочиле зголемување на кредитниот ризик, односно оцениле дека кај кредитните партии што ја формираат редовната кредитна изложеноста дошло до одредено влошување на кредитната способност по одобрувањето на изложеноста, но без притоа да има објективни знаци за нејзино класифицирање како нефункционална. Сепак, годишните стапки на премин на редовната во нефункционалната изложеност главно се под нивниот десетгодишен просек. Исклучок од ова е само стапката на премин од редовна во нефункционална изложеност пресметана според бројот на кредитните партии за нефинансиските друштва, којашто во 2022 година забележа раст. Ова покажува дека ненаплатливоста во кредитното портфолио на нефинансиските друштва, во 2022 година била повеќе концентрирана кај кредитните партии со износи на изложеност под просечната, што од своја страна може да укажува и на релативно послаб квалитет на поединечни пониски изложености кон претпријатијата.

Графикон бр. 19 Годишни стапки на премин во проценти

Извор: Кредитниот регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките. Забелешка: Десетгодишниот просек на стапките на премин е пресметан врз основа на кварталната фреквенција на соодветните годишни стапки на премин и е прикажан со испрекината линија. Кај пресметката на стапките на премин по број на партии не се прикажани стапките за вкупните нефинансиски субјекти, бидејќи се речиси идентични со стапките на премин за домаќинствата, што се должи на претежното учество на овој сектор во вкупниот број кредитни партии на ниво на банкарскиот систем (93,4% на крајот од 2022 година, односно 93,8% на крајот од 2021 година).

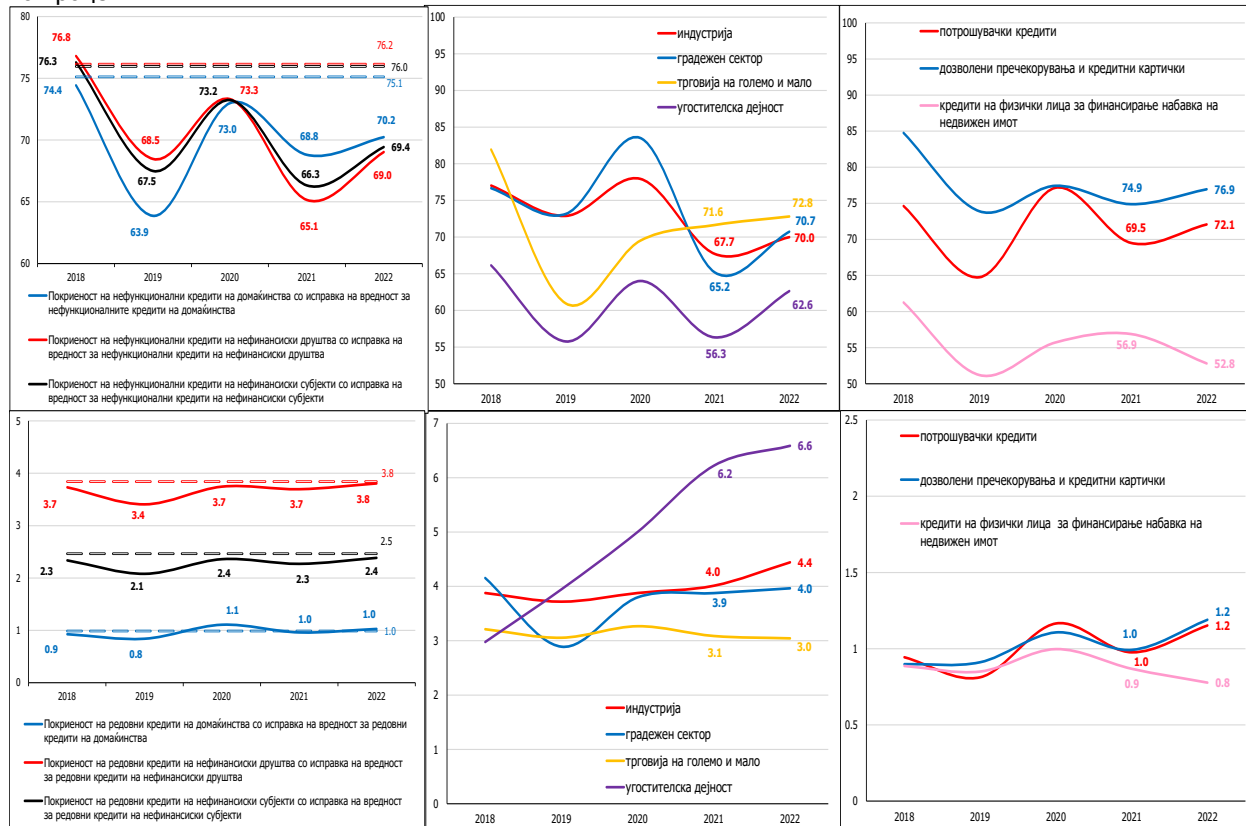
¹⁷ Годишните стапки на премин се пресметани за износот на изложеноста и бројот на кредитните партии на крајот од секоја година во следната календарска година, и тоа: од редовен во нефункционален статус и од категоријата на ризик „А“ во категориите на ризик „Б“ и „В со редовен статус“. Стапките на премин може да се сметаат како еден вид апроксимација за стапките на ненаплата (англ. „default rates“).

Банките одржуваат релативно солидна покриеност на нефункционалните кредити со издвоената исправка на вредноста. Имено, 69,4% од нефункционалните кредити на нефинансиските субјекти се покриени со исправка на вредноста, што е повеќе за 3,1 процентен поен во споредба со минатата година.

Графикон бр. 20

Очекувани кредитни загуби за нефункционалните (горе) и редовните кредити (долу) по одделни сектори (лево), за избрани дејности на нефинансиските друштва (средина) и по одделни кредитни производи кај домаќинствата (десно) во проценти

Извор: Кредитниот регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките. Забелешка: Испрекинатите линии во графиконите лево се десетгодишен просек на покриеноста на нефункционалните и на редовните кредити со исправка на вредноста, пресметан врз основа на годишната фреквенција на податоци.

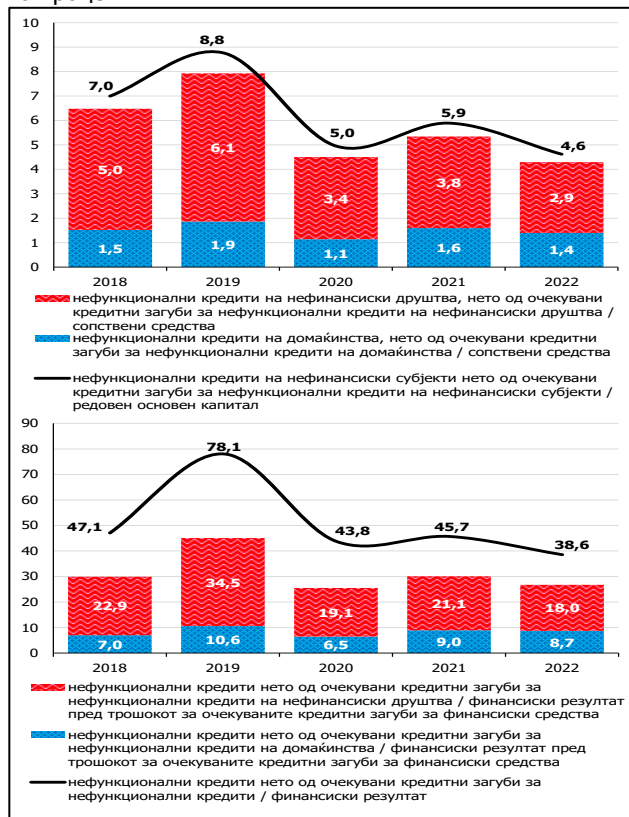
При раст на стапките на премин во рамките на редовното портфолио, банките ја задржаа и минимално ја зголемија покриеноста на редовните кредити со исправка на вредноста. На крајот од 2022 година, очекуваните кредитни загуби што се утврдени за редовните кредити на нефинансиските субјекти се на нивото од 2,4%, што е повеќе за 0,1% во споредба со крајот на 2021 година. Притоа, очекуваните кредитни загуби за редовните кредити на нефинансиските друштва се на значително повисоко ниво во споредба со домаќинствата, и тоа како за крајот на 2022 година, така и за просекот за минатите десет години (3,8% наспроти 1,0%). По одделни дејности, очекуваните кредитни загуби на крајот од 2022 година се највисоки кај редовните кредити за угостителската дејност (6,6%), а најниски кај „трговијата на големо и мало“ (3,0%). Кај кредитните производи на

домаќинствата, забележлив е понискиот степен на покриеност со исправка на вредноста на кредитите за набавка на недвижен имот, што се должи и на тоа што овие кредити по правило се обезбедени со недвижен имот.

Графикон бр. 21

Релативно значење на делот од нефункционалните кредити што не е покриен со исправка на вредноста во однос на сопствените средства и редовниот основен капитал (горе) и финансискиот резултат (долу) во проценти

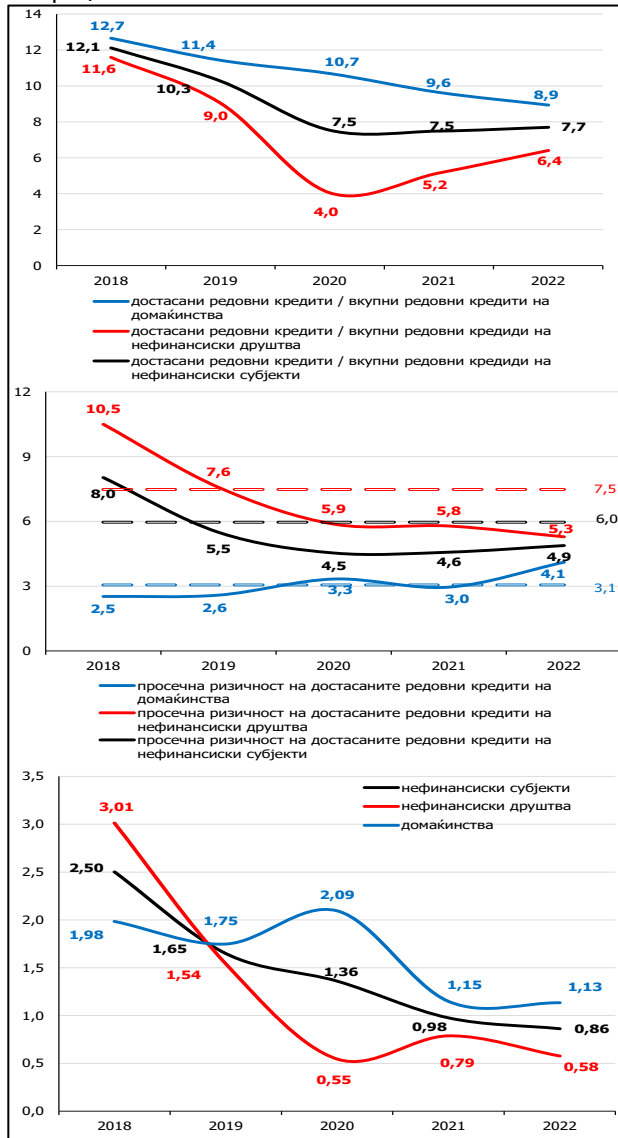
Извор: Кредитниот регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Негативните ефекти од евентуалните неочекувани кредитни загуби при целосна ненаплатливост на нефункционалните кредити имаат ограничено влијание врз солвентноста на македонскиот банкарскиот систем. Имено, делот од нефункционалните кредити што не е покриен со издвоена исправка на вредноста зафаќа само 4,3% од сопствените средства и 4,6% од редовниот основен капитал на ниво на банкарскиот систем и во однос на минатата година бележат подобрување за 1,1 и 1,3 процентни поени, соодветно. Исто така, евентуалниот дополнителен трошок за целосно покривање на нефункционалните кредити со исправка на вредноста би изнесувал 38,6% од остварената добивка за 2022 година, односно 26,7% од оперативниот финансиски резултат (добивката пред трошокот за очекуваните кредитни загуби за финансиски средства). Ова значи дека целосното резервирање на тековното ниво на нефункционални кредити не би ја загрозило солвентноста и профитабилноста на банкарскиот систем.

Друг показател за квалитетот на кредитното портфолио на банките е и динамиката на учеството на кредитите каде што има доцнење во исполнувањето на договорените парични обврски во вкупните редовни кредити, односно се јавува барем една достасана, а неисполнета договорна обврска. Со оглед на тоа што задоцнувањето во плаќањето на достасаните договорни парични обврски кај кредитите вообичаено му претходи на нивното стекнување нефункционален статус, практично овој показател го отсликува потенцијалот за евентуално

Графикон бр. 22 Релативно значење на достасаните редовни кредити (горе), просечна ризиичност на достасаните редовни кредити (средина) и учество на достасаните редовни кредити со доцнење над 31 ден во вкупните редовни кредити (долу) во проценти

Извор: Кредитниот регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките. Забелешка: Десетгодишниот просек на просечното ниво на ризиичност е пресметан врз основа на годишната фреквенција на податоците и е прикажан со испрекината линија.

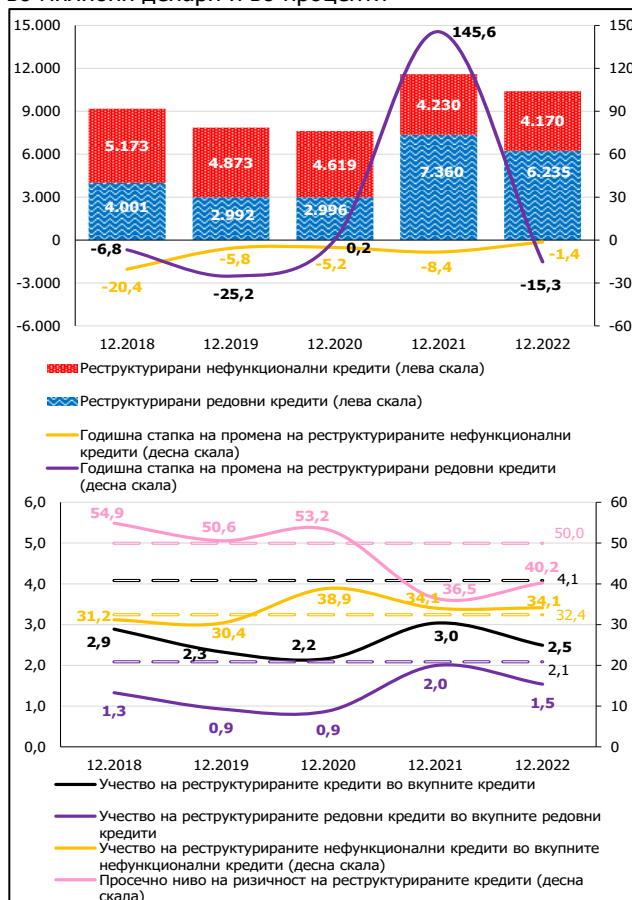
влошување на квалитетот на кредитите на краток рок. На крајот од 2022 година **учеството на кредитите кај коишто се јавува барем една достасана, а неисполнета договорна обврска во вкупните редовни кредити на нефинансиските субјекти изнесува 7,7% и е поголемо за 0,2 процентни поена во споредба со крајот на минатата година.** Ваквото зголемување, главно произлегува од годишниот раст на овој показател кај редовните кредити на нефинансиските друштва (за 1,2 процентни поена), додека кај домаќинствата, доцнењето во отплатата на редовните кредити беше помала во споредба со минатата година (пад за 0,7 процентни поени). Исто така, важно е да се истакне дека достасаните кредити каде што доцнењето во отплатата е подолго од 31 ден (до 90 дена)¹⁸, се во незначителен износ (0,86% од редовните кредити). **Во 2022 година банките ги зголемија очекуваните кредитни загуби за достасаните редовни кредити на нефинансиските субјекти, па нивната просечна ризиичност на крајот од 2022 година изнесува 4,9%, што е повеќе за 0,3 процентни поени во споредба со крајот на 2022 година.** Забележливо е зголемувањето на просечната ризиичност на достасаните редовни кредити на домаќинствата (за 1,1 процентни поени), со што практично на крајот од 2022 година се достигна највисоката вредност на овој показател во минатите десет години.

Друг потенцијален извор на идно остварување на кредитниот ризик во портфолијата на банките се **реструктурираните кредити**, бидејќи се однесува на побарувањата од клиенти кои веќе се соочуваат со влошена финансиска состојба и имале потреба од

¹⁸ Токму кредитите кај кои има доцнење повеќе од 31 ден, во случај на продолжување на доцнењето можат да бидат главниот извор на идниот раст на нефункционалните кредити, имајќи предвид дека кредитите со задоцнување над 90 дена се класифицираат како нефункционални кредити.

Графикон бр. 23 Апсолутен износ и годишна промена (горе) и показатели за релативното значење на реструктурираните кредити на нефинансиски субјекти (долу) во милиони денари и во проценти

Извор: Кредитниот регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките. Забелешка: Десетгодишниот просек на показателите за релативното значење на реструктурираните кредити е пресметан врз основа на кварталната фреквенција на податоците и е прикажан со испрекината линија.

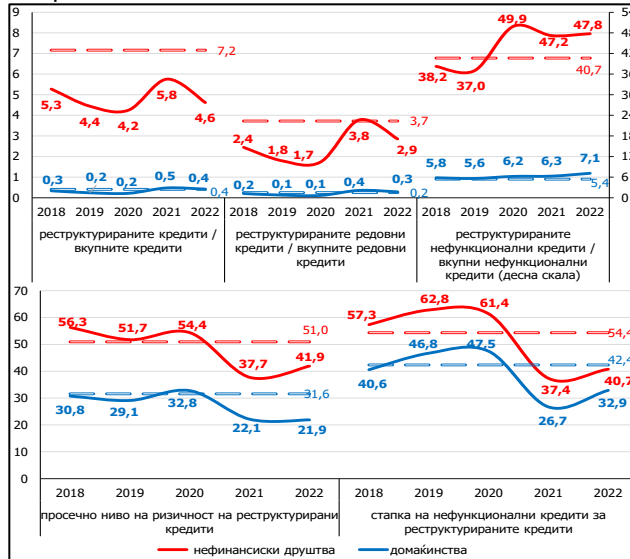
приспособување на кредитниот товар. По релативно високиот раст во 2021 година, којшто главно беше поради ефектите на пандемијата¹⁹, во 2022 година реструктурираните кредити забележаа намалување, коешто беше поизразено кај реструктурираните редовни кредити (пад за 15,3%) во споредба со реструктурираните нефункционални кредити (пад за 1,4%). Воедно, реструктурираните редовни кредити имаат и поголемо учество во структурата на вкупните реструктурирани кредити (околу 60%). Од секторски аспект, во структурата на реструктурираното кредитно портфолио, главното место го зафаќаат нефинансиските друштва со учество од 91,5% во вкупните реструктурирани кредити.

Реструктурираните кредити имаат релативно скромно учество во вкупните кредити од 2,5% на крајот од 2022 година (помало за 0,5 процентни поени во споредба со претходната година), а само во редовното портфолио уделот на реструктурирани кредити е уште помал и изнесува 1,5%. Но токму кај овие редовни кредити потребно е поголемо внимание во следењето на нивниот квалитет, бидејќи со евентуалниот неуспех на процесот на реструктурирање веројатно тие би стекнувале нефункционален статус. Повисокиот ризик што е својствен за реструктурираните кредити води и кон нивна значително повисока просечна ризициност (40,2%), наспроти просечната резервираност на вкупните кредити (4,3%). Повисоките очекувани кредитни загуби коишто банките ги утврдуваат за реструктурираните кредити посебно доаѓаат до израз кај редовните реструктурирани кредити. Нивната

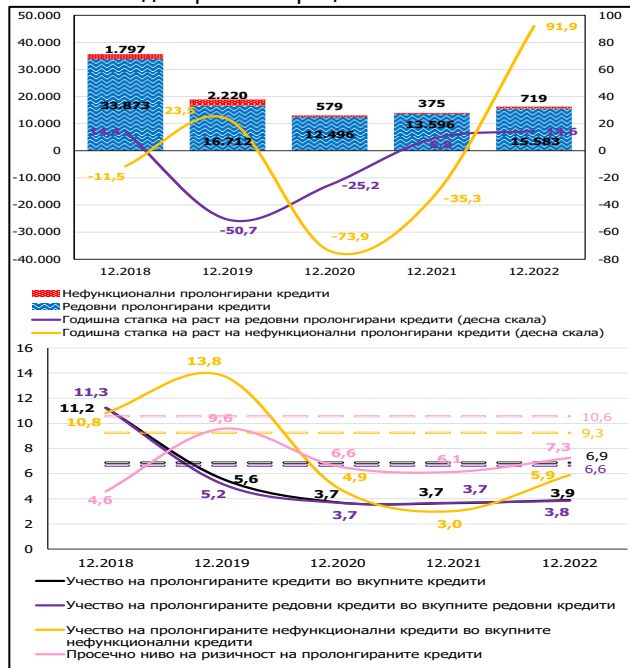
¹⁹ Во 2021 година, се исцрпија можностите за одобрување нови регулаторни одлочки и во најголем дел од случаите каде што претходно беше одобрен грејс-период на отплатите, тој целосно истече, со што банките пристапија кон реструктурирање на обврските кај некои од клиентите (главно нефинансиски друштва) коишто се соочуваа со влошена финансиска состојба. Ова беше главната причина за високиот раст на реструктурираните кредити во 2021 година.

Графикон бр. 24 Показатели за релативното значење (горе) и за ризичноста на реструктурираните кредити според сектори во проценти

Извор: Кредитниот регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките. Графикон бр. 25 Апсолутен износ и годишна промена (горе) и показатели за релативното значење на пролонгираните кредити на нефинансиски субјекти (долу) во милиони денари и во проценти

покриеност со исправка на вредноста од 21,2% е значително повисока во споредба со покриеноста на вкупните редовни кредити (2,4%)²⁰. Од друга страна покриеноста на нефункционалните реструктурирани кредити со исправка на вредноста (од 68,7%) е речиси на исто ниво како и покриеноста на вкупните нефункционални кредити (од 69,4%).

Реструктурираните кредити на нефинансиските друштва имаат повисоко просечно ниво на ризичност (41,9%), како и повисока стапка на нефункционалните кредити (40,7%), во споредба со реструктурираните кредити кај секторот „домаќинства“, но овие показатели прикажуваат и значително надолно отстапување од нивниот десетгодишен просек.

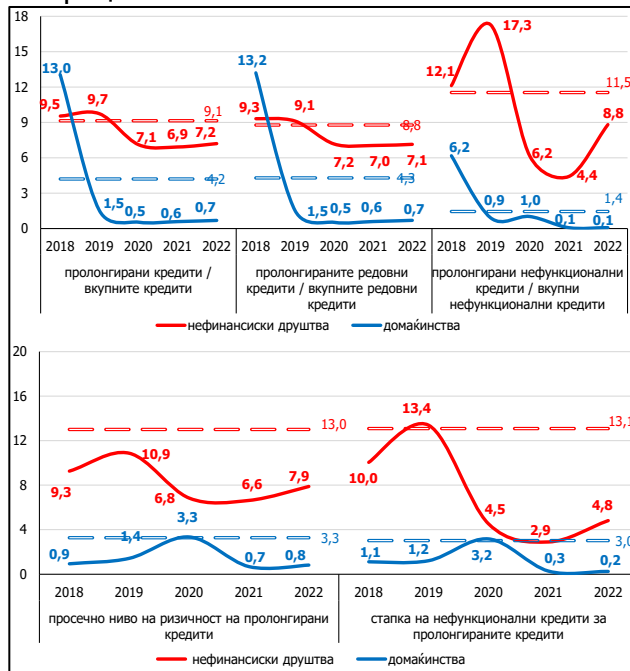
Во 2022 година, се забележува забрзување на растот на пролонгираните кредити, што може да биде потенцијален извор на ризик, особено доколку пролонгацијата се користи како начин за олеснување на должничкиот товар на нефинансиските друштва коишто немаат одржливи оперативни парични текови или имаат тешкотии во задржувањето на својата конкурентска способност на пазарот. Така, вкупните пролонгирани кредити пораснаа за 16,7%, односно за 2.332 милиони денари, што е повеќе од двојно поголем раст во споредба со 2021 година (6,9%, односно за 896 милиони денари). Во нивната структура, преовладуваат редовните пролонгирани кредити (учество од 95,6%), кои условија и најголем дел од годишниот раст на пролонгираните кредити. Од секторски аспект, продолжувањето на рокот на достасување е повеќе присутно кај нефинансиските

²⁰ Покриеноста со исправка на вредноста на редовните реструктурирани кредити изнесува 19,5%, наспроти 2,3% за вкупните редови кредити.

Извор: Кредитниот регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките. Забелешка: Десетгодишниот просек на показателите за релативното значење на пролонгираните кредити е пресметан врз основа на кварталната фреквенција на податоците и е прикажан со испрекината линија.

Графикон бр. 26 Показатели за релативното значење (горе) и за ризичноста (долу) на пролонгираните кредити, по одделни сектори во проценти

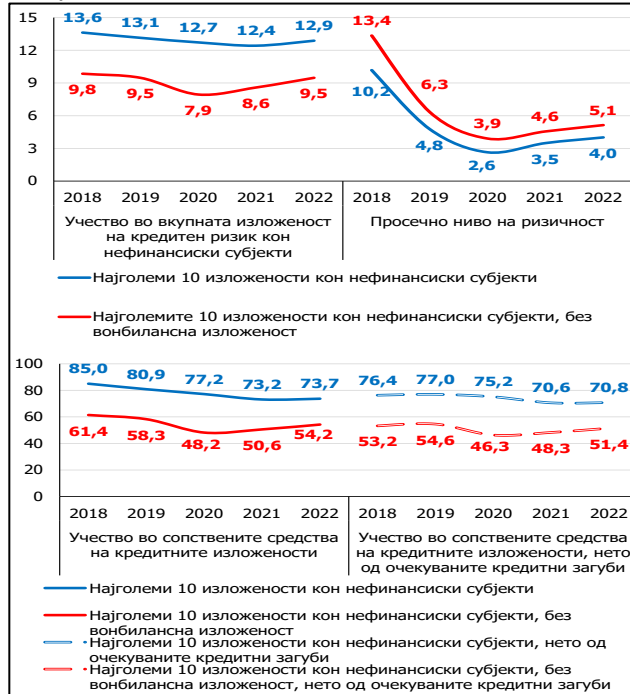
Извор: Кредитниот регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките. Забелешка: Десетгодишниот просек на показателите за релативното значење на пролонгираните кредити е пресметан врз основа на кварталната фреквенција на податоците и е прикажан со испрекината линија.

друштва (со учество од 91%). **Застапеноста на пролонгираните кредити во вкупното кредитно портфолио на банките не е голема.** Имено, на крајот од 2022 година пролонгираните кредити учествуваат со 3,9% во вкупните кредити и 3,8% во вкупните редовни кредити, што е на пониско ниво од нивните десетгодишни просеци (6,9% и 6,6%, соодветно). Притоа, ова учество е далеку порелевантно за кредитите кон нефинансиските субјекти, каде што пролонгираните кредити учествуваат со 7,2% во вкупните кредити, во споредба со домаќинствата (учество од 0,7%). **Просечната ризичност на пролонгираните кредити на крајот од 2022 година изнесува 7,3%, со годишен раст за 1,2 процентни поена,** одразувајќи малку повисока претпазливост кај банките во поглед на нивните очекувања за кредитниот ризик кај овие кредити, којашто сепак е на пониско ниво од десетгодишниот просек (10,6%). Просечната ризичност е значително поголема кај пролонгираните кредити на нефинансиските субјекти (7,9%) во споредба со пролонгираните кредити на домаќинствата (0,8%). Стапката на нефункционални кредити за пролонгираните кредити изнесува 4,8% кај нефинансиските друштва, а 0,2% кај домаќинствата.

Концентрацијата на изложеноста на кредитниот ризик може да има значително влијание врз динамиката на кредитниот ризик. Во 2022 година, повеќето показатели преку кои се следи концентрацијата на изложеноста забележаа

Графикон бр. 27 Показатели за концентрацијата на изложеноста на кредитен ризик кон нефинансиските субјекти во проценти

Извор: Кредитниот регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

зголемување на годишна основа. Така, учеството на најголемите десет поединечни изложености на банките кон нефинансиските субјекти во вкупната изложеност на кредитен ризик и во сопствените средства изнесуваат 12,9% и 73,7%, што претставува зголемување за 0,5 процентни поени во однос на 2021 година, кај двата показателя. Доколку се исклучат вонбилансните изложености, десетте најголеми изложености би опфаќале 9,5% од вкупната изложеност (годишен раст за 0,9 процентни поени) и 54,2% од сопствените средства (годишен раст за 3,6 процентни поени). Раст на годишна основа се забележува и кај просечното ниво на ризициност на десетте најголеми изложености, како и на учеството на нивниот нерезервиран дел во сопствените средства.

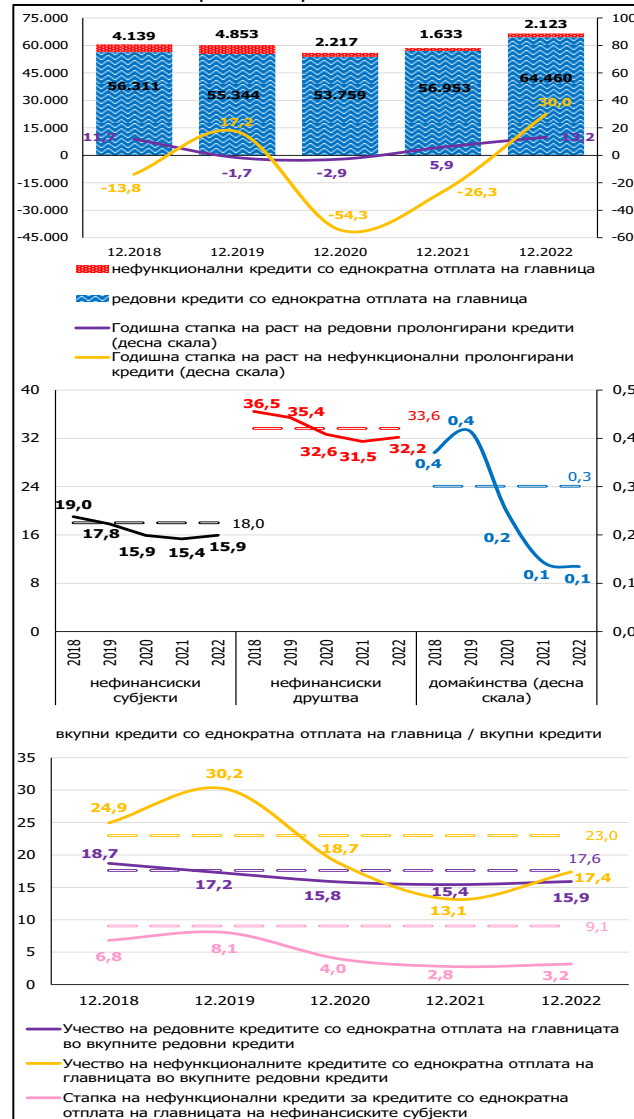
Потенцијален извор на остварување на кредитниот ризик може да биде динамиката на **кредитите каде што е договорена обврска на корисникот за еднократна отплата на главницата на кредитот.** Овие кредити главно им се одобрени на нефинансиски друштва²¹, во форма на кредитни линии коишто вообичаено се предмет на периодично обновување (најчесто на рок до една година). Специфичноста на овие кредити е што создаваат потенцијален ризик од рефинансирање за нивните корисници, и тоа како од аспект на необновување на кредитната линија поради неисполнување на договорните заштитни клаузули, така и од аспект на зголемување на трошоците за користење. При затегнување на условите на кредитниот пазар, токму кај овие кредити може да дојде и до повисок степен на остварување на кредитниот ризик. Во 2022 година, растот на кредитите со еднократна отплата на главницата на нефинансиските субјекти забрза

²¹ На крајот од 2022 година, во вкупните кредити каде што е договорена еднократна отплата на главницата, нефинансиските друштва учествуваат со 99,6%, додека учеството на домаќинствата е 0,4%.

Графикон бр. 28 Кредити со еднократна отплата на главницата – апсолутен износ и годишна промена (горе), учество во вкупните кредити по сектори (средина) и показатели за нивното релативното значење (долу)

во милиони денари и во проценти

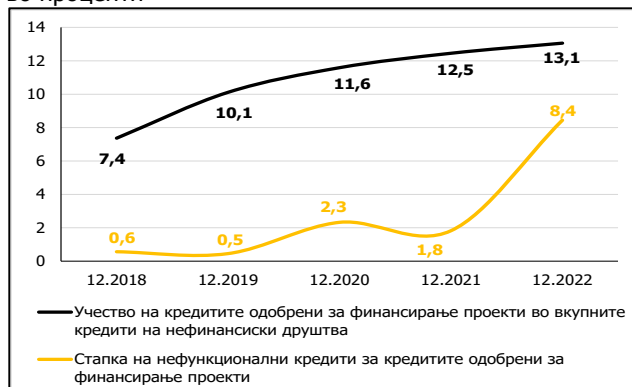
Извор: Кредитниот регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките. Забелешка: Десетгодишниот просек на показателите за релативното значење на кредитите со еднократна отплата на главница е пресметан врз основа на кварталната фреквенција на податоците и е прикажан со испрекината линија.

(достигнувајќи 13,7% наспроти 4,7% во 2021 година), при што растеа како редовните (за 13,2%), така и нефункционалните кредити (за 30%). Банките речиси и да не одобруваат кредити со еднократна отплата на домаќинствата, но кај нефинансиските друштва ваквите кредити опфаќаат речиси една третина од кредитите. За истакнување е и дека 17,4% од сите нефункционални кредити во банкарскиот систем, на крајот од 2022 година, произлегуваат од кредити каде што била договорена обврска за еднократна отплата на главницата. Стапката на нефункционалните кредити кај кредитите со еднократна отплата на главницата изнесува 3,2% на крајот од 2022 година и бележи раст за 0,4 процентни поени во однос на претходната година. Носител на овој раст беа кредитокорисниците од градежниот сектор. Раст бележи и просечното ниво на ризичност на изложеноста на банките врз основа на вакви кредитни производи (за 0,3 процентни поени до нивото од 3,5%).

Слични ризици како и кредитите со еднократна отплата на главницата, произлегуваат и од **кредитите одобрени за финансирање проекти**. Нивниот квалитет првенствено зависи од обемот и динамиката со која би се остварувале проектираните парични текови на проектите коишто се финансираат од вакви кредити. Корисници на ваквите кредити се нефинансиските друштва, првенствено оние со претежни дејности „индустрија“ и од „градежниот сектор“, коишто заедно опфаќаат околу 81% од сите кредити за финансирање проекти. Значењето на

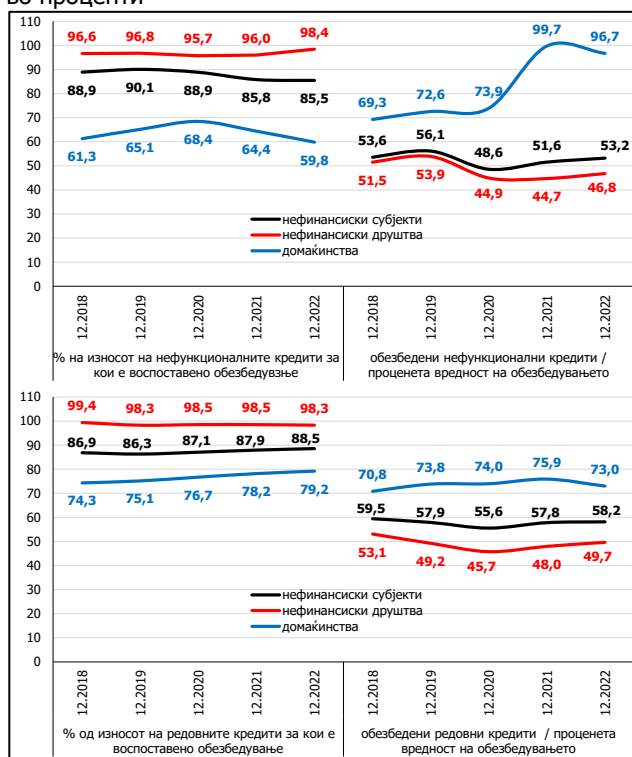

Графикон бр. 29 Показатели за кредитите на нефинансиските друштва за финансирање проекти во проценти

Извор: Податоците доставени од страна на банките врз основа на посебно барање на Народната банка.

Графикон бр. 30 Учество на нефункционалните кредити (горе) и редовните кредити (долу) за коишто е воспоставено обезбедување, според сектори во проценти

Извор: Кредитниот регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките

кредитите одобрени за финансирање проекти за вкупното кредитно портфолио на банките кон нефинансиските друштва постојано се зголемува во минатите неколку години и на крајот од 2022 година тие зафаќаат 13,1% (12,5% на 31.12.2021 година). Во 2022 година дојде до забележително влошување на квалитетот на ова кредитно портфолио, што се согледува преку високиот годишен раст на стапката на нефункционалните кредити од 1,8 на 8,4%.

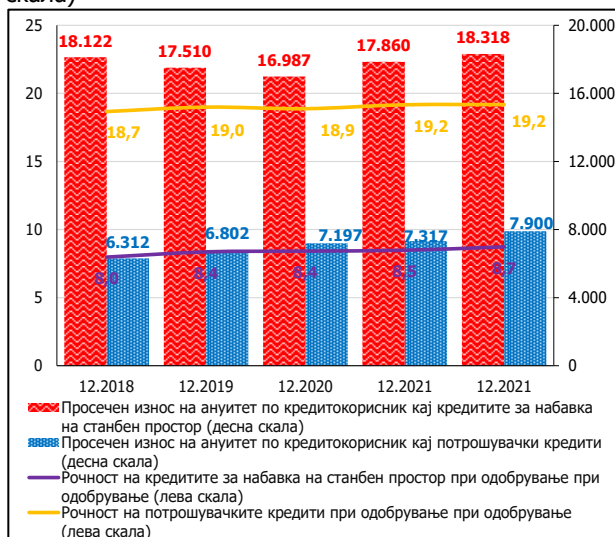
Кредитите одобрени од страна на банките имаат релативно висок степен на покриеност со одредена форма на воспоставено обезбедување. Така, на крајот од 2022 година за 85,5% од нефункционалните кредити и 88,5% од редовните кредити е воспоставено одредено обезбедување. Ова е посебно изразено кај кредитирањето на нефинансиските друштва каде што банките имаат воспоставено одредено обезбедување за над 98% од кредитите. Кај домаќинствата, процентот на обезбеденост на кредитите е помал (79,2% за редовните и 59,8% за нефункционалните кредити), главно поради кредитирањето на физичките лица за финансирањето на потрошувачката. Имено, околу две третини од кредитите за финансирање на потрошувачката, на крајот од 2022 година, се покриени со воспоставеното обезбедување, што е значително помалку во споредба со кредитите за набавка на недвижен имот каде што речиси целиот износ на кредитите е покриен со воспоставеното обезбедување.

Банките претежно одобруваат кредити со релативно висок ниво на покриеност на кредитот со вредноста на воспоставеното обезбедување. Ова е особено значајно кај кредитите за набавка на станбен простор, бидејќи непосредно е поврзано со сопственото

учество на кредитокорисникот во финансирањето на купопродажните трансакции со станови, па оттука посредно влијае како врз движењата на пазарот на недвижности и достапноста на станбениот недвижен имот за населението, така и со степенот на имплицитна заштита којашто банката ја вградува во договорите за станбено кредитирање од ризикот од ненаплата и од неповолни промени во цените на недвижностите. Во 2022 година, банките склучиле вкупно 6.211 нови кредитни договори со физички лица наменети за набавка на станбен простор. За овие кредити е воспоставено обезбедување во форма на недвижен имот, вклучувајќи го и оној што е предмет на купопродажба.

Графикон бр. 31 Просечна пондерирана рочност при одобрувањето и просечен износ на ануитет по кредитокорисник за кредитите за набавка на станбен простор и за потрошувачките кредити во години (лева скала) и во милиони денари (десна скала)

Извор: Кредитниот регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

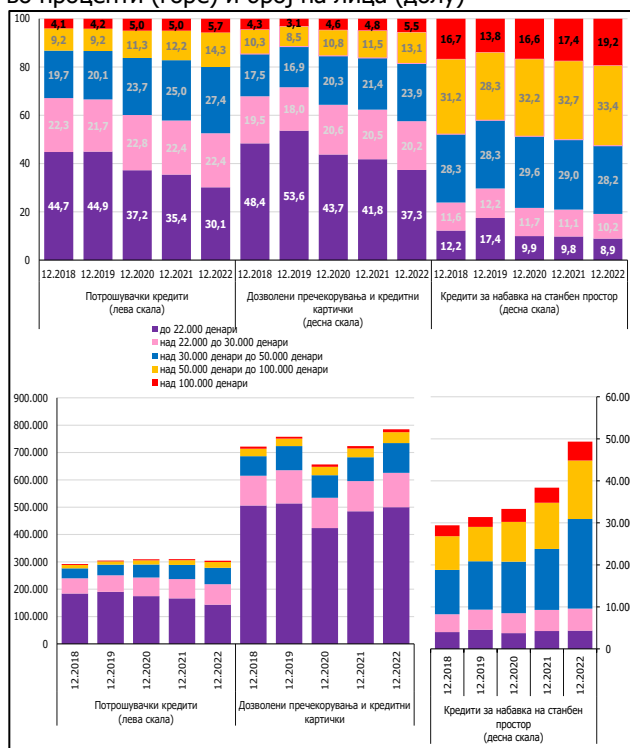
Месечната обврска за отплата по кредитокорисник во 2022 година бележи раст и кај кредитите за набавка на станбен простор (на годишна основа за 2,6%) и кај потрошувачките кредити (на годишна основа за 8,0%). Трендот на продолжување на рочноста на новоодобрените кредити продолжи и во 2022 година, што кај одредени домаќинства може да е мотивирано од потребата за исполнување на поставените критериуми за соодносот на отплатата на месечната обврска на кредитот со месечните примања. Просечната пондерирана рочност²² при одобрувањето на кредитите за набавка на станбен простор во 2022 година изнесуваше 19,2 години, што е идентично како и во минатата година, додека кај потрошувачките кредити изнесува 8,7 години што е подолго за 0,2 години во споредба со 2021 година.

Во структурата на изложеноста на банките кон домаќинствата според висината на месечните примања на кредитокорисниците и натаму се изразени разликите по одделни

²² Како пондер при утврдувањето на просечната рочност на кредитите на ниво на банкарскиот систем се зема учеството на секоја банка во главницата на крајот од годината.

Графикон бр. 32 Структура на изложеноста на кредитен ризик за избрани кредитни производи на физички лица според висината на месечните примања (горе) и според бројот на кредитокорисниците (долу) во проценти (горе) и број на лица (долу)

Извор: Податоците доставени од страна на банките врз основа на посебно барање на Народната банка.

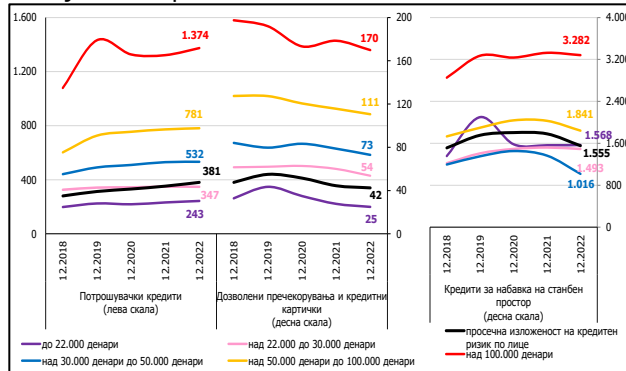
кредитни производи. Кај кредитите за набавка на станбен простор, највисоко учество имаат кредитокорисниците со повисок месечен доход – месечни примања над 50.000 денари (52,6%). Од друга страна, населението со понизок доход (со месечни примања до 30.000 денари)²³, коешто се смета и како финансиски поранливи особено во услови на засилување на инфлацијата, има претежно учество во структурата на кредитирањето на физичките лица за финансирање потрошувачка, со учество во потрошувачките кредити 52,6% и во дозволените пречекорувања и кредитни картички од 57,5%. Сепак, за одбележување е што на годишна основа, учеството на лицата со доход до 30.000 денари се намалува кај сите поединечни кредитни производи, за сметка на зголемувањето на учеството на лицата со доход над 50.000 денари, а делумно и на учеството на лицата со доход од 30.000 до 50.000 денари (поизразено кај кредитите за финансирање потрошувачка). Во вкупната изложеност на кредитен ризик на банките кон физички лица, учеството на лицата со месечни примања што се помали од 30.000 денари на крајот од 2022 година е 41,5% и во однос на 31.12.2021 година бележи пад за 4,7 процентни поени, додека учеството на лицата со месечни примања над 50.000 денари изнесува 31,4% и на годишна основа е повисоко за 3,3 процентни поени.

Просечната висина на кредитната изложеност на банките по поединечно лице се разликува во зависност од видот на кредитниот производ. Така, просечната изложеност кон поединечно лице врз основа на кредитите за набавка на станбен простор е над 1,5 милиони денари, додека врз основа потрошувачките кредити е 381 илјада

²³ Со оглед на тоа дека просечната нето-плата во земјата за целата 2022 година изнесуваше 31.868 денари, а во декември 2022 година изнесуваше 34.364 денари, кредитокорисниците со месечен доход помал од 30.000 приближно соодветствуваат со лицата што имаат плата под просечната.

Графикон бр. 33 Просечна изложеност по лице за избрани кредитни производи во илјади денари

Извор: Податоците доставени од страна на банките врз основа на посебно барање на Народната банка.

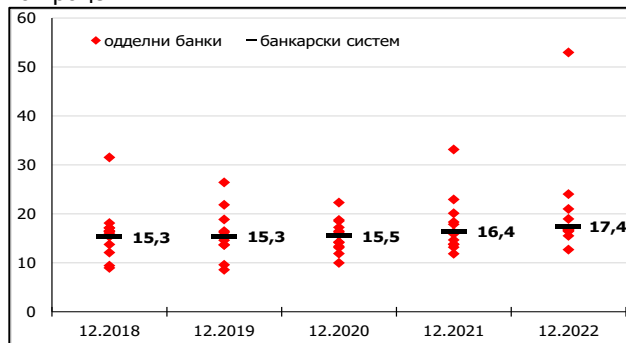
денари и кај дозволените пречекорување и кредитни картички е 42 илјади денари. Бројот на корисниците на кредитите за набавка на станбен простор е помал за шестпати во споредба со корисниците на потрошувачки кредити и за околу 15 пати од бројот на корисниците на дозволените пречекорувања и кредитни картички.

1.2 Стрес-тестирање на отпорноста на банкарскиот систем при зголемување на кредитниот ризик

На крајот од 2022 година, симулациите за отпорноста на банкарскиот систем при зголемување на кредитниот ризик покажуваат солиден капацитет на банките за справување со хипотетички шокови на зголемен кредитен ризик. Стапката на адекватност на капиталот на ниво на банкарскиот систем би се свела на законски пропишаниот минимум од 8% при хипотетички премин на 17,4% од редовната изложеност на банките кон нефинансиските субјекти во нефункционална. Наспроти ова, десетгодишниот просек на настанатата годишна стапка на премин на ниво на банкарскиот систем од редовната во нефункционалната изложеност е малку под 2%. Резултатот од стрес-симулацијата покажува дека банкарскиот систем располага со прилично висок заштитен капитален слој за да се справи со потенцијалните негативни ефекти од релативно големо остварување на кредитниот ризик.

Хипотетичката симулација за градиција во влошувањето на квалитетот на портфолиото кон нефинансиските субјекти преку премин на 30% од кредитната изложеност од постојната кон следните две полоши категории ризик

Графикон бр. 34 Потребен премин на изложеноста кон нефинансиските субјекти од редовен во нефункционален статус за да може стапката на адекватност на капиталот да го достигне законскиот минимум од 8% во проценти

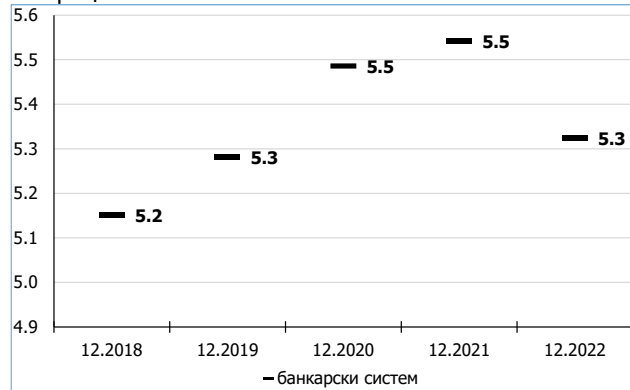

Извор: Пресметки на Народната банка, со користење на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 35 Намалување на стапката на адекватност на капиталот при симулација за градација во влошувањето на квалитетот на изложеноста на кредитен ризик на банките кон нефинансиските субјекти од постоечката во следните две категории ризик

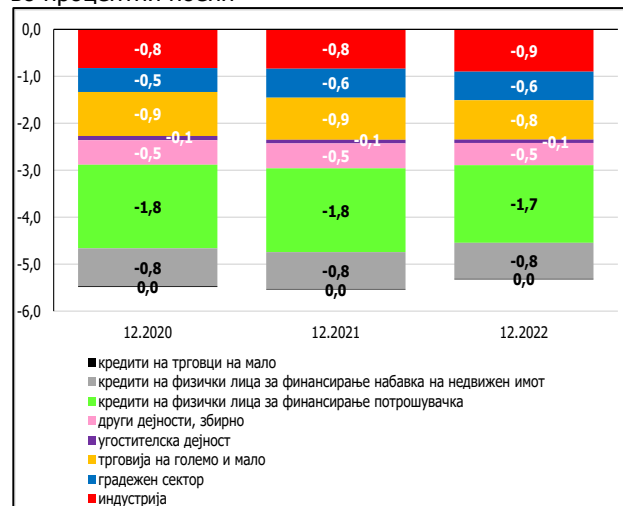
во процентни поени

Извор: Пресметки на Народната банка, со користење на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 36 Придонес на одделните претежни дејности на нефинансиските друштва и на кредитните производи на домаќинствата во намалување на стапката на адекватност на капиталот при симулација за градација во влошувањето на квалитетот на изложеноста на кредитен ризик

во процентни поени

Извор: Пресметки на Народната банка, со користење на податоците доставени од страна на банките.

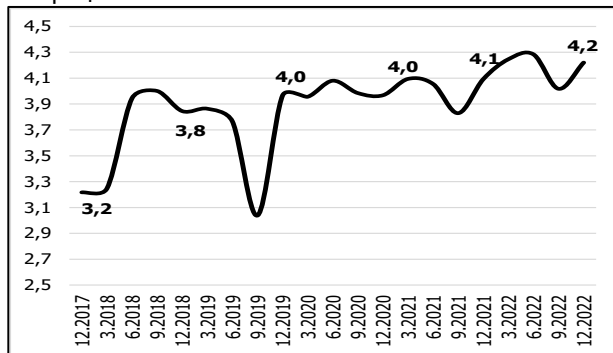
води кон намалување на стапката на адекватност на капиталот на банкарскиот систем од 17,7% на 12,4%, односно за 5,3 процентни поени во однос на почетното ниво (на 31.12.2021 година, ова намалување изнесуваше 5,5 процентни поени). Малку поголем дел од намалувањето на адекватноста на капиталот на ниво на банкарскиот систем при оваа симулација произлегува од влошувањето на квалитетот на корпоративното кредитно портфолио (2,9 процентни поени од вкупниот пад). По поединечни претежни дејности на нефинансиските друштва, при ваква симулација, најизразено влијание врз падот на адекватноста на капиталот на ниво на банкарски систем би имало влошувањето на кредитоспособноста на клиентите од дејноста „индустрија“ и дејноста „трговијата на големо и мало“, додека по поединечни кредитни производи за физичките лица, најголем негативен ефект врз адекватноста на капиталот би произлегол од влошувањето на квалитетот на потрошувачките кредити.

Симулацијата на **остварување на ризикот од концентрација во кредитното портфолио**, преку претпоставен премин на десетте најголеми клиенти од нефинансискиот сектор на секоја банка, од тековната категорија на ризик (претежно „А“) кон категоријата на ризик „В-нефункционално“, води кон намалување на стапката на адекватност на капиталот на ниво на банкарскиот систем за 4,2 процентни поена, од почетните 17,7% на 13,5%. Споредено на годишна основа, овој резултат е сличен со оној на 31.12.2021 година, кога намалувањето на стапката на адекватност изнесуваше 4,1 процентен поен (од 17,3% на 13,2%).

Отпорноста на банкарскиот систем се анализира и преку спроведување симулација којашто се

Графикон бр. 37 Намалување на стапката на адекватност на капиталот на ниво на банкарскиот систем при остварување на ризикот од концентрација на изложеноста кон нефинансиските субјекти во процентни поени

Извор: Пресметки на Народната банка, со користење на податоците доставени од страна на банките.

заснова на комбинација од осум хипотетички шокови²⁴ со кои се претпоставува остварување на кредитниот ризик кај изложеноста на банките кон нефинансиските субјекти. Шоките се однесуваат на различни сегменти на изложеноста, коишто се определени според одредени карактеристики што го определуваат нејзиниот степен на ризичност (нефункционалност, доцнење во исполнувањето парични обврски, реструктурирање, пролонгации, одобрен грејс-период и договорена еднократна отплата). Притоа, кај дел од шоките за квалитетот на кредитните портфолија, определувањето на интензитетот на симулираниот шок се поврзува со историската динамика на стапките на премин на соодветната изложеност, односно со нивниот десетгодишен просек. При оваа симулација стапката на адекватноста на капиталот на ниво на банкарскиот систем се намалува од 17,55%²⁵ на 12,4% (од 17,06% на 11,52% на крајот на 2021 година). Шоките би

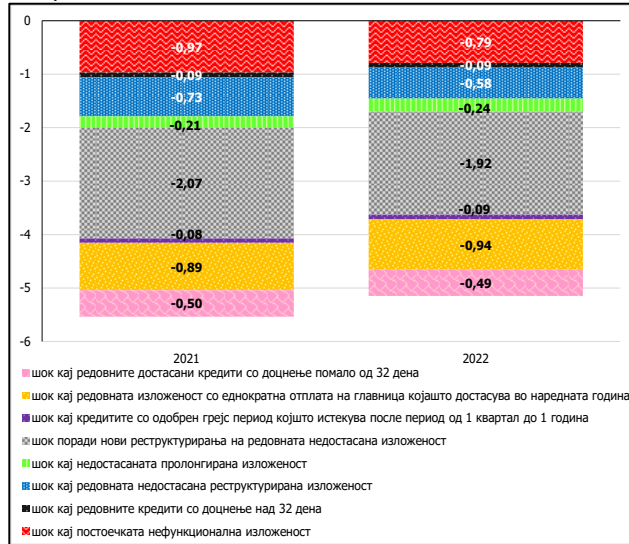
²⁴ Осумте хипотетички шокови на изложеноста на ризик кон нефинансиските субјекти за секоја банка се следниве: 1. целосна ненаплата на постоечката нефункционална кредитна изложеност; 2. дел од редовните кредити кај коишто има доцнење во отплатата над 32 дена добиваат нефункционален статус. Делот што добива нефункционален статус се утврдува во висина на десетгодишниот просек на стапката на премин на изложеноста од категориите на ризик „Б“ и „В-редовно“ кон категориите на ризик „В неф.“, „Г“ и „Д“ кај секоја банка посебно; 3. вкупната редовна реструктурирана изложеност што тековно нема доцнење во исполнувањето на паричните обврски добива нефункционален статус; 4. нови реструктурирања на редовната кредитната изложеност што тековно нема доцнење во исполнувањето на паричните обврски, намалена за кредитната изложеност со договорена еднократна отплата на главница којашто достасува во наредната година. Обемот на новите реструктурирања се заснова на десетгодишниот просек на стапката на премин на изложеноста од категоријата на ризик „А“ во категориите на ризик „Б“ и „В редовно“ кај секоја банка посебно; 5. Дел од кредитите со одобрен грејс-период којшто истекува во период од еден квартал до една година по датумот на известување добива нефункционален статус. Делот што добива нефункционален статус се утврдува во висина на десетгодишниот просек на стапката на премин на изложеноста од категориите на ризик „А“, „Б“ и „В редовно“ во категориите на ризик „В нефункционално“, „Г“ и „Д“ кај секоја банка посебно; 6. Дел од пролонгираната изложеност што тековно нема доцнење во исполнувањето на паричните обврски добива нефункционален статус, а овој дел се утврдува во висина на десетгодишниот просек на стапката на премин на изложеноста од категориите на ризик „А“, „Б“ и „В редовно“ во категориите на ризик „В нефункционално“, „Г“ и „Д“ кај секоја банка посебно; 7. Дел од редовната, нереструктурирана и непролонгирана кредитна изложеност што тековно нема доцнење во исполнувањето на паричните обврски и каде што е договорена еднократна отплата на главница и којшто достасува во наредната година, добива нефункционален статус. Делот што добива нефункционален статус се утврдува во висина на збирот на десетгодишниот просек на стапката на премин на износот на изложеност од категоријата на ризик „А“ во категориите на ризик „В нефункционално“, „Г“ и „Д“ кај секоја банка посебно и десетгодишниот просек на стапката на премин на износот на изложеност од категоријата на ризик „А“ во категориите на ризик „Б“ и „В редовно“ кај секоја банка посебно; и 8. Дел од редовните кредити кај коишто има задоцнување во отплатата до 32 дена го зголемуваат периодот на доцнење повеќе од 32 дена. Делот што го зголемува периодот на доцнење се утврдува во висина на десетгодишниот просек на стапката на премин на износот на изложеност од категории на ризик „А“ во „Б“ и „В-редовно“ кај секоја банка посебно.

Покриеноста со исправка на вредноста по секој од осумте шока е иста како пред шокот.

²⁵ Почетната стапка на адекватност на капиталот на банкарскиот систем е без РБСМ АД Скопје, којашто е исклучена од оваа симулација.

Графикон бр. 38 Распределба на намалувањето на стапката на адекватност на капиталот на ниво на банкарскиот систем по одделни шокови во проценти

Извор: Пресметки на Народната банка, со користење на податоците доставени од страна на банките.

довеле до апсорпција на 29,3% од почетната стапка на адекватност на капиталот, што е помалку во споредба со крајот на претходната година (32,5% од почетното ниво на стапката на адекватност на капиталот). Најголем ефект врз намалувањето на стапката на адекватност на капиталот имаат претпоставените нови реструктурирања на изложеноста на кредитен ризик што банките би ги спроведувале на редовната изложеност кај којашто тековно нема доцнење во исполнувањето на паричните обврски (придонес од 37,4% во намалувањето на адекватноста на капиталот), по што следат влошувањето на квалитетот на кредитната изложеност каде што има договорена еднакратна отплата на главницата и којашто достасува во наредната година (придонес од 18,3%) и целосната ненаплатливост на постоечката нефункционална изложеност (придонес од 15,4%).

2. Ликвидносен ризик

Во 2022 година, и покрај нагласените ризици поради продолжениот воен конфликт во Украина и инфлациските притисоци и предизвиците поврзани со енергетската криза, македонските банки одржаа стабилна и солидна ликвидносна позиција, обезбедувајќи капацитет за непречена кредитна поддршка на компаниите и домаќинствата. Во овие услови, при послаб годишен раст на депозитите (5,4% во 2022 година, наспроти 8,8% во 2021 година) и истовремено умерено забрзување на кредитната поддршка на економијата (10,1% во 2022 година, наспроти 8,5% во 2021 година), ликвидните средства на банкарскиот систем забележаа мало годишно намалување за 0,9%. Со тоа, показателите за ликвидноста на банкарскиот систем забележаа минимално надолно придвижување, но тоа не предизвика позначителни отстапувања на показателите од нивното вообичаено задоволително ниво. Стапката на покриеност со ликвидност на банкарскиот систем (англ. Liquidity Coverage Ratio) е повисока за 2,7 пати во споредба со регулаторниот минимум (100%), односно изнесува 273,8%, што го потврдува солидниот обем ликвидни средства со кој располагаат банките и којшто овозможува ликвидносниот ризик да биде во прифатливи рамки, без појава на ликвидносни притисоци. Збирните јазови меѓу договорените парични приливи и одливи до 1 година се негативни, но банките очекуваат релативно високо ниво на стабилност на депозитите, како главен извор на финансирање на нивните активности. За споредба, стапката на покриеност со ликвидност на ниво на ЕУ на 31.12.2022 година изнесувала 164,7%. Резултатите од стрес-тестовите упатуваат на задоволителна отпорност на банкарскиот систем на претпоставените екстремни, поединечни и комбинирани ликвидносни одливи.

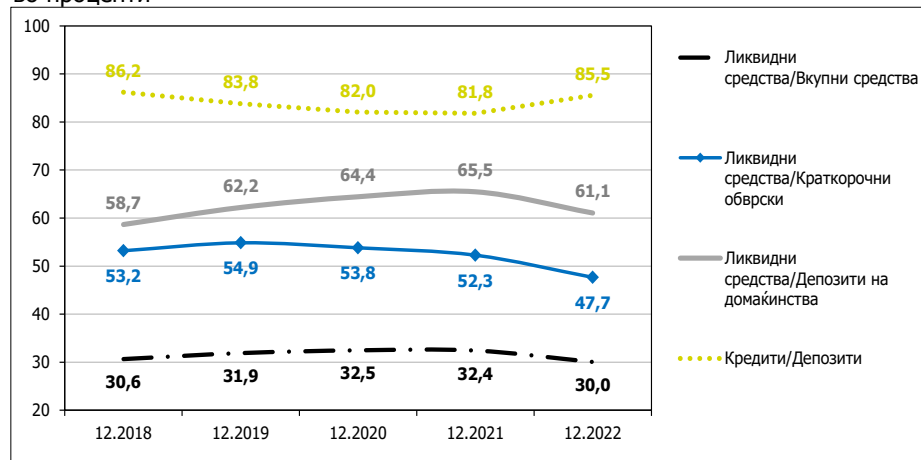
2.1. Показатели за ликвидноста

Во 2022 година, при умерено намалување на ликвидните средства на банкарскиот систем, а во услови за солидна кредитна поддршка, показателите за ликвидноста забележаа надолно придвижување, но без поголеми отстапувања од вообичаените задоволителни нивоа. Показателите се под нивниот десетгодишен просек, но упатуваат на соодветно управување на банките со ликвидносниот ризик, без појава на ликвидносни притисоци, што се потврдува со солидното учество на ликвидните средства во вкупната актива на банките (30%) и со задоволителната покриеност на краткорочните обврски и депозитите од домаќинствата со ликвидни средства (од 47,7% и 61,1%, соодветно²⁶).

²⁶ По одделни банки, на 31.12.2022 година, учеството на ликвидните во вкупните средства е помеѓу 22,3% и 49,2%, со медијана од 25,8% (декември 2021 година: помеѓу 21,1% и 53,5%). Покриеноста на краткорочните обврски со ликвидни средства е помеѓу 34,6% и 64,2%, со медијана од 46,9% (декември 2021 година: помеѓу 37% и 72%), а покриеноста на депозитите од домаќинствата со ликвидни средства меѓу 35,5% и 105%, со медијана од 61,8% (декември 2021 година: помеѓу 39,3% и 101,4%). „Развојна банка на Северна Македонија“ АД Скопје е исклучена од оваа анализа.

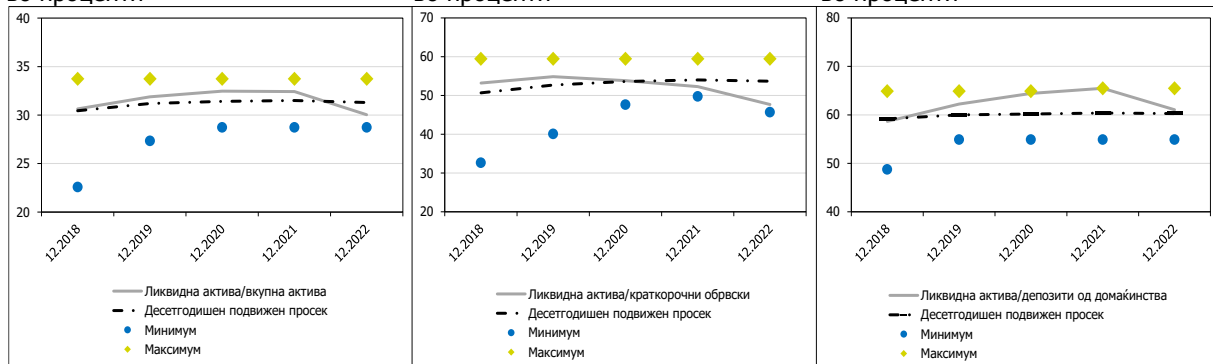
Графикон бр. 39
Показатели за ликвидноста на банкарскиот систем
во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Забелешка: При пресметката на показателите за ликвидноста на ниво на банкарскиот систем не се земени предвид резидентните меѓубанкарски средства и обврски.

Графикон бр. 40
Ликвидна актива / вкупна актива (лево), ликвидна актива / краткорочни обврски (средина) и ликвидна актива / депозити на домаќинствата (десно)
во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

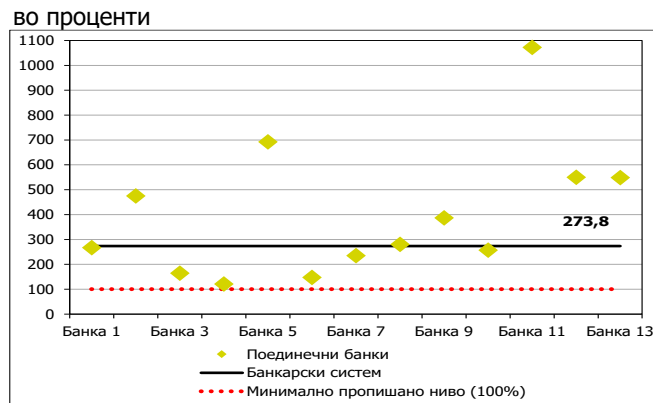
Стапката на покриеност со ликвидност на банкарскиот систем (англ. Liquidity Coverage Ratio) изнесува 273,8%, што е повеќе за 2,7 пати од регулаторниот минимум (100%²⁷) и го потврдува задоволителниот обем на ликвидност со кој располага македонскиот банкарски систем. Анализирano по одделни банки, стапките на покриеност со ликвидност се движат во интервал од 120,8% до 1072,3% (со медијана од 280,4%), што исто така упатува на прифатливи рамки на ликвидносниот ризик на кој се изложени банките и стабилно управување со ликвидноста од нивна страна.

²⁷ Покрај на збирна основа, банките се должни да утврдуваат и да следат стапка на покриеност со ликвидност според секоја значајна валута за банката (секоја валута чиешто учество во вкупните билансни обврски на банката изнесува најмалку 5%). Притоа, пропишаното минимално ниво од 100% се однесува само на вкупната стапка на покриеност со ликвидност, а не и на стапките според секоја значајна валута. На 31 декември 2022 година, стапките на покриеност со ликвидност за двете значајни валути, евра и денари, изнесуваат 98,8% и 302,9%, соодветно.

Графикон бр. 41

Стапка на покриеност со ликвидност, со состојба на 31.12.2022 година

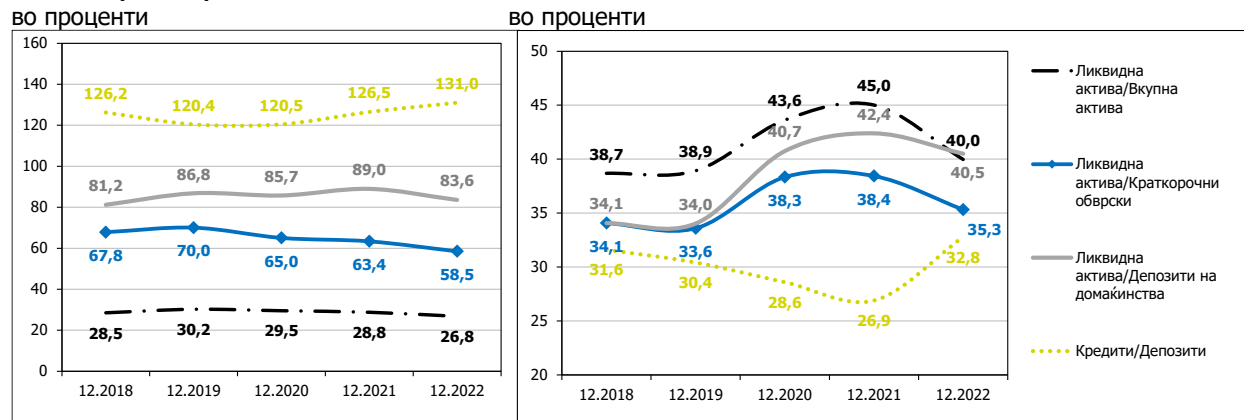

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Според валутните карактеристики на ликвидните средства и обврските, во текот на 2022 година, намалување бележат и показателите за денарската ликвидност и показателите за девизната ликвидност²⁸. Показателите за денарската ликвидност и натаму се на повисоко ниво во споредба со показателите за девизната ликвидност, што се должи на повисокото структурно учество на ликвидните средства во денари во вкупните ликвидни средства на банките. Ризиците од пониското ниво на показателите за девизната ликвидност се ублажуваат со високата денарска ликвидност и можноста за непречено обезбедување девизни ликвидни средства²⁹ доколку има потреба.

Графикон бр. 42

Показатели за ликвидноста на банкарскиот систем според валутата – денари (лево) и девизи (десно)

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

²⁸ Побарувањата и обврските со валутна клаузула се сметаат како денарски, бидејќи нивниот паричен тек е во денари.

²⁹ Банките можат во секое време да ги обезбедат потребните девизни ликвидни средства, преку интервенциите на Народната банка на девизниот пазар. Покрај тоа, Европската централна банка (ЕЦБ) донесе одлука за продолжување на важноста на репо-линијата преку којашто, во август 2020 година, за првпат и овозможи на Народната банка пристап до девизна ликвидност во евра, со соодветно обезбедување. Крајниот рок на примена на репо-линијата во вредност до 400 милиони евра е продолжен до јануари 2024 година. Досега Народната банка нема искористени средства од репо-линијата. Повеќе детали се достапни на следнава врска: <https://www.ecb.europa.eu/press/pr/date/2022/html/ecb.pr221215~6b5ecf0ff.en.html>.

2.2. Динамика и состав на ликвидните средства

На крајот од 2022 година, ликвидните средства³⁰ на ниво на банкарскиот систем изнесуваа **200.559 милиони денари**. При послаб годишен раст на депозитите (5,4% во 2022 година, наспроти 8,8% во 2021 година) во услови на нагласени ризици поради продолжениот воен конфликт во Украина и инфлациските притисоци и предизвици поврзани со енергетската криза, а при истовремено засилување на кредитната поддршка на економијата (10,1% во 2022 година, наспроти 8,5% во 2021 година), **ликвидните средства на банкарскиот систем забележаа умерено годишно намалување за 0,9%**. Анализирани според одделните финансиски инструменти што ги сочинуваат ликвидните средства, намалувањето беше најизразено кај средствата на денарската сметка кај Народната банка (пад од 10.808 милиони денари, или 38,4%). Позначително намалување, исто така, бележат и вложувањата на банките во државни хартии од вредност (пласманите во државни обврзници за 2.644 милиони денари, или за 4,6%, додека пласманите во државни записи за 1.003 милиони денари или за 5,8%), како и пласманите на банките во благајнички записи (за 560 милиони денари, или за 5,6%)³¹. Истовремено, средствата на банките на кореспондентните сметки и краткорочните депозити пласирани во странски банки се намалија за 526 милиони денари, или за 1,6%. Од друга страна, се забележува зголемување на пласманите на банките во расположливи депозити преку ноќ кај Народната банка (раст за 7.980 милиони денари, или за 22,7%), како и кај расположливите депозити на седум дена кај Народната банка (коишто се зголемија за речиси петпати, односно за 4.733 милиони денари)³².

³⁰ Ликвидните средства ги опфаќаат: 1) паричните средства и побарувањата од Народната банка, каде што се вклучени ефективните парични средства, паричните средства на сметките на банките во Народната банка, расположливите депозити кај Народната банка и благајничките записи; 2) краткорочните депозити кај странски банки, вклучително и средствата на банките на нивните кореспондентни сметки во странство и 3) сметководствената вредност на пласманите во хартии од вредност издадени од централни влади, т.е. државни хартии од вредност издадени од Република Северна Македонија и издадени од странски држави. За потребите на анализата на ликвидносниот ризик, средствата и обврските во денари со девизна клаузула се сметаат како денарски.

³¹ Во текот на 2022 година, како и на почетокот од 2023 година, Народната банка уште од крајот на 2021 година, примени повеќе инструменти на монетарната политика. Притоа, каматната стапка на благајничките записи беше зголемена во повеќе наврати вкупно за 4,25 п.п. до нивото од 5,50% (во март 2023 година). Понудениот износ на благајнички записи остана ист, односно 10.000 милиони денари, а побарувачката се зголеми до нивото од 9.473 милиони денари, во декември 2022 година, односно 10.000 милиони денари во март 2023 година.

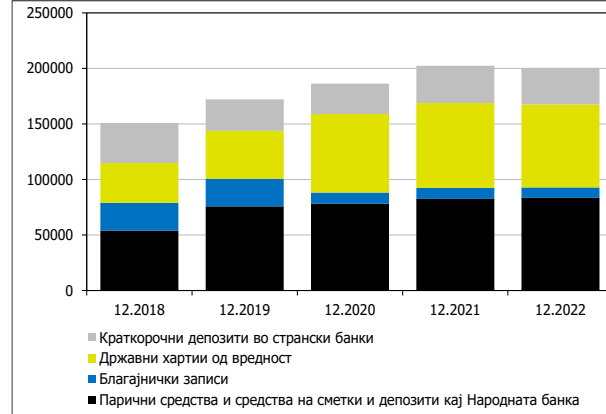
³² Промените во основната каматна стапка беа надополнети и со раст на каматните стапки на расположливите депозити преку ноќ и на седум дена, коишто во текот на 2022 година и првите три месеци од 2023 година се зголемија за вкупно 3,25 п.п. и 3,15 п.п., соодветно, до нивото од 3,40% и 3,45%, соодветно (заклучно со март 2023 година).

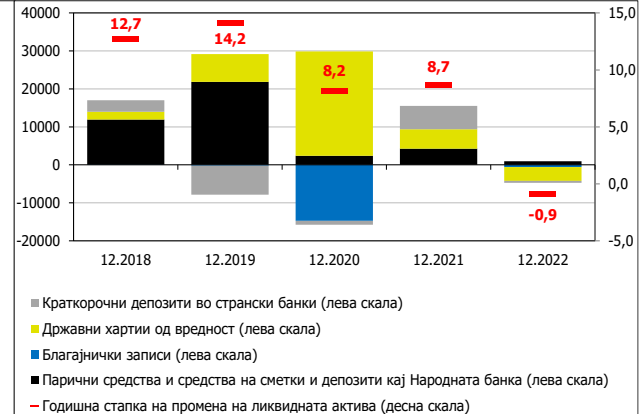
Графикон бр. 43

Ликвидни средства, структура (лево) и промена (десно)

во милиони денари и во проценти

во милиони денари и во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

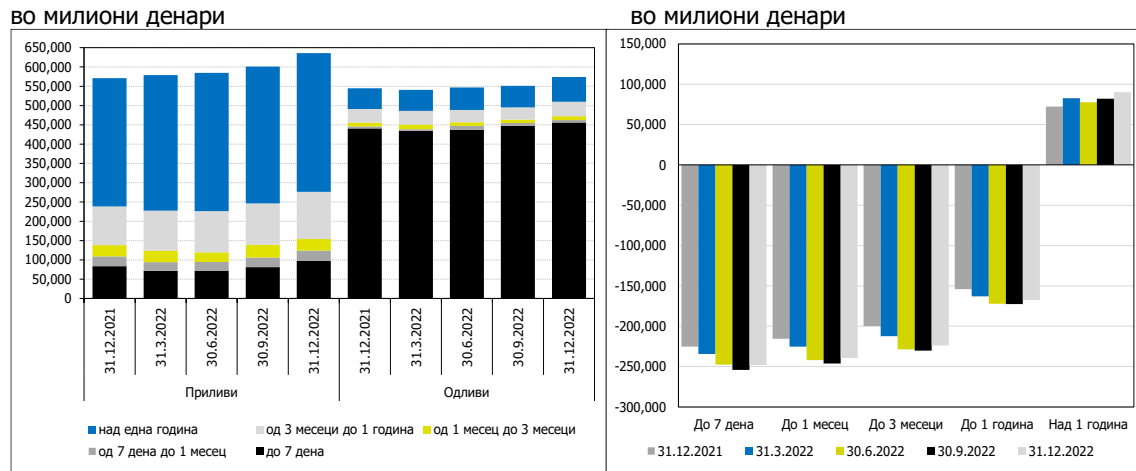
2.3. Рочна структура на договорените приливи и одливи од средствата и обврските на банките

Со состојба на 31.12.2022 година, во рочната структура на приливите и одливите на банките преовладуваат договорените приливи на банките распоредени во временскиот период над една година и договорените одливи на банките распоредени во временскиот период до седум дена. Притоа, најголемата разлика (јаз) помеѓу приливите и одливите на банките се забележува токму во временските периоди до седум дена (негативен јаз) и над една година (позитивен јаз), што произлегува од вклучувањето на обврските по видување и без утврдена рочност во рочниот сегмент до седум дена, односно заради побарувањата врз основа на кредити вклучени во рочните сегменти над една година (долгорочните кредити на ниво на банкарскиот систем опфаќаат околу 80% од вкупните кредити на нефинансиските субјекти). Кумулативните јазови во однос на активата на банкарскиот систем изнесуваат 36,3% (кумулативниот јаз до 7 дена) и 24,5% (кумулативниот јаз до 1 година).

Графикон бр. 44

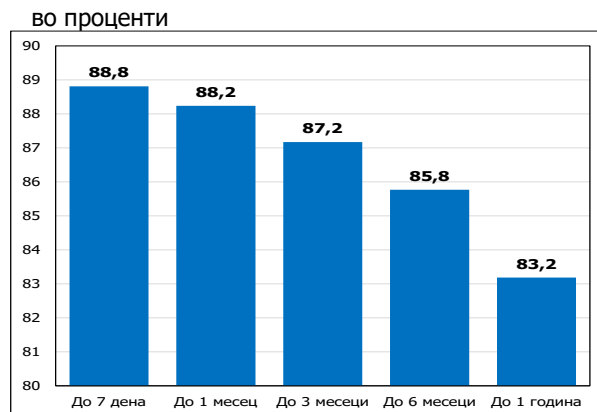
Рочна структура на приливите и одливите врз основа на билансните средства и обврски (лево) и кумулативен јаз меѓу договорените приливи и одливи, со вклучување на кумулативниот износ на неоптоварените средства (десно)

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 45

Очекувана стабилност на депозитите, според преостанатиот период до достасување, со состојба на 31.12.2022 година

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Банките очекуваат задржување на стабилноста на депозитите како главен извор на финансирање на нивните активности. Во согласност со однесувањето на депонентите, банките проценуваат дека најголемиот дел од договорените парични одливи (или 83,2%) врз основа на депозити нема да се остварат од страна на депонентите во следните 12 месеци. Високиот процент на стабилни депозити се задржа и додека сè уште постојат ризици и неизвесност од руската инвазија врз Украина, дополнително усложнети со негативните влијанија од енергетската криза и зголемувањето на инфлацијата.

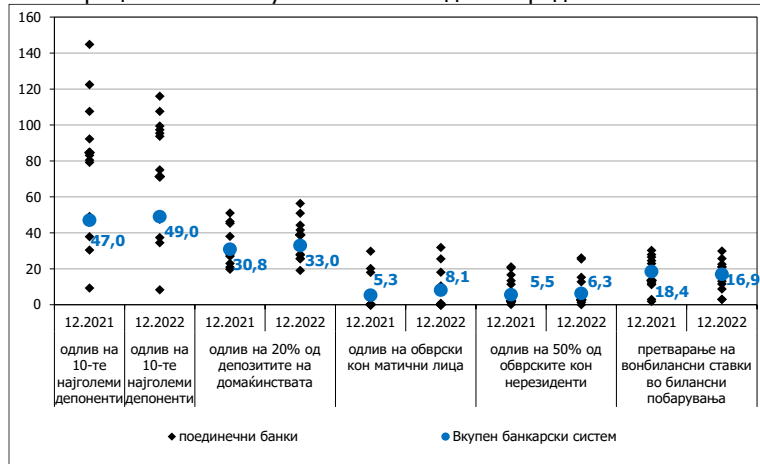
2.4. Стрес-симулации за ликвидносни шокови

На 31.12.2022 година, резултатите од спроведените стрес-симулации за ликвидносни шокови покажуваат солиден капацитет на банкарскиот систем, којшто располага со доволно ликвидни средства за да им одговори соодветно на поединечните симулирани парични одливи. Отпорноста на македонскиот банкарски систем на ликвидносни шокови се потврдува преку резултатите од сите поединечни

Графикон бр. 46

Придонес на одделните шокови во намалувањето на ликвидните средства при симулацијата за комбиниран ликвидносен шок

како процент на намалување на ликвидните средства

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

симулации на ликвидносни шокови, а целосно искористување (или 113,2%, на 31.12.2022 година) на ликвидните средства би настанало само при значително екстремната симулација на ликвидносен шок, којшто опфаќа комбинирани одливи³³ на средства од банките врз повеќе основи. Со оглед на екстремноста на претпоставката, за потребите на оваа симулација, вообичаениот опфат на ликвидните средства се проширува и со други финансиски инструменти³⁴ во сопственост на банките, за кои се цени дека банките брзо и лесно ќе ги наплатат или ќе ги претворат во парични средства. Во таков случај, при симулација на комбинирани претпоставени шокови, ликвидните средства на банкарскиот систем имаат капацитет да ги покријат сите претпоставени одливи (поточно, за покривање на

³³ При симулацијата се претпоставува одлив на: депозитите на десетте најголеми депоненти, 20% од депозитите на домаќинствата, обврските кон матичните субјекти (обврските врз основа на субординирани инструменти и хибридни капитални инструменти се исклучени од симулацијата бидејќи, во согласност со регулативата за пресметка на адекватноста на капиталот, нивната исплата е регулирана), 50% од обврските кон нерезидентите (со исклучок на обврските кон нерезидентните матични лица на банките, коишто се веќе опфатени со една од претходните симулации) и конверзија на определени вонбилансни обврски на банките (непокриени акредитиви, неотповикливи кредитни линии и неискористени лимити врз основа на кредитни картички и одобрени пречекорувања на трансакциските сметки) во билансните побарувања. При симулациите за ликвидносни шокови е исклучена „Развојната банка на Северна Македонија“ АД Скопје.

³⁴ Покрај финансиските инструменти што ги сочинуваат ликвидните средства, се додаваат и следниве финансиски инструменти: средствата во резервниот гарантен фонд кај КИБС, долгорочните депозити во странски банки, инструментите на пазарот на пари издадени од странски недржавни издавачи, кредитите со договорна преостаната рочност до 30 дена, како и ефектот од намалувањето на задолжителната резерва за девизните обврски на банките којашто е издвоена во девизи заради симулираниот одлив на девизните депозити на домаќинствата.

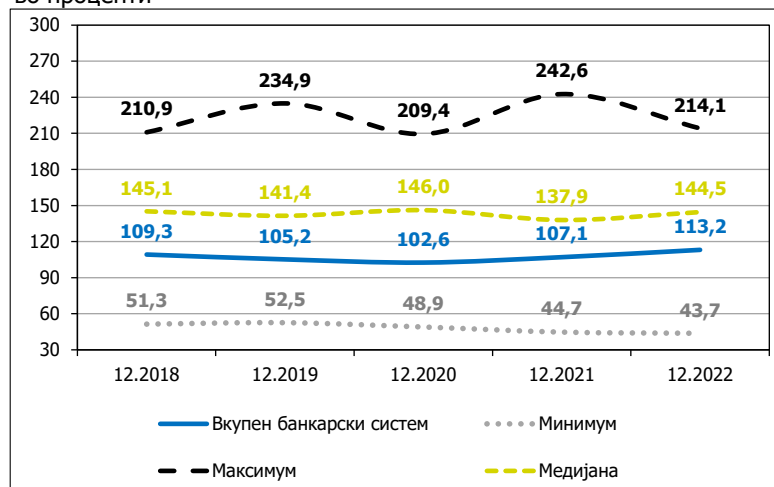

ликвидносните одливи би биле потребни 99,2% од ликвидните средства коишто се на располагање, според проширената дефиниција).

Графикон бр. 47

Намалување на ликвидните средства по симулацијата за комбинирани ликвидносни шокови (по сите шокови)

во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

При примена на поединечните симулации на ликвидносни шокови, високото ниво на ликвидни средства со кое располагаат македонските банки овозможува намирување на сите претпоставени, поединечни, екстремни ликвидносни одливи. Најголемо намалување на ликвидните средства се случува при симулацијата на одлив на депозитите на десетте најголеми депоненти, а значењето на оваа симулација за одделните банки е различно, со оглед на разликите во степенот на концентрацијата на депозитите. Спротивно на тоа, кај симулацијата на остварувањето на репутацискиот ризик и губењето на довербата на населението во банките претставена преку одлив на 20% од депозитите на домаќинствата има поголема сличност во резултатите за одделните банки, со што се потврдува важноста на довербата на јавноста во банкарскиот систем. При претпоставеното претворање определени вонбилансни обврски на банките во билансни побарувања³⁵, банките би потрошиле нешто помалку од 20% од своите ликвидни средства. Малото учество на обврските кон нерезидентите, како и кон матичните лица во структурата на вкупните извори на финансирање на банките предизвикува скромно влијание на шоките поврзани со нив врз вкупниот резултат од оваа симулација.

³⁵ Се претпоставува одлив на средства како резултат на претворање определени вонбилансни обврски на банките (непокриени акредитиви, неотповикливи кредитни линии и неискористените лимити врз основа на кредитни картички и одобрени пречекорувања на трансакциските сметки) во билансни побарувања.

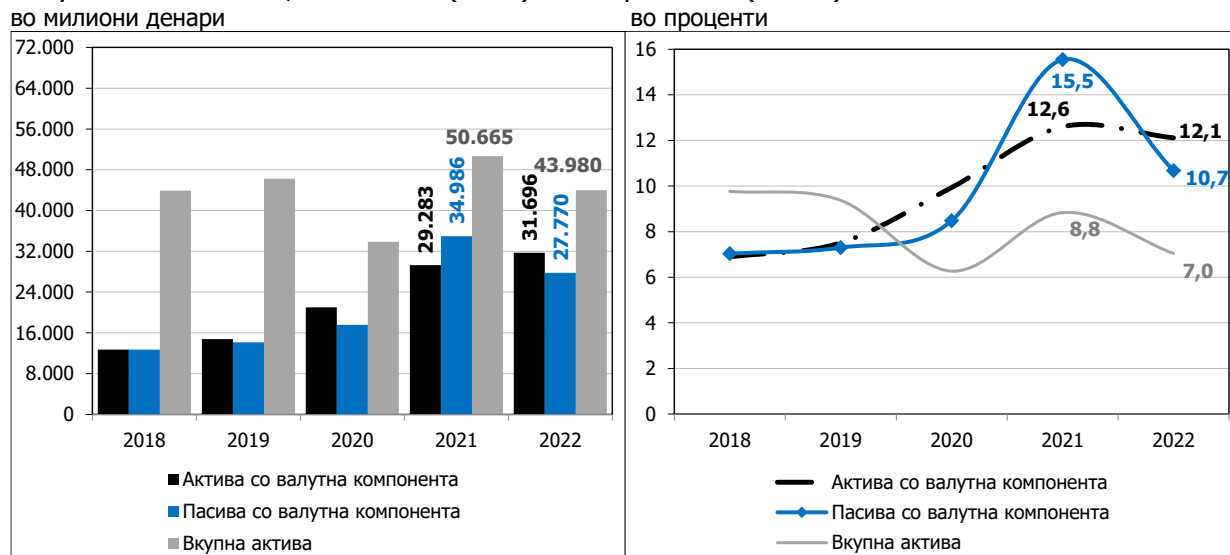
3. Валутен ризик

Агрегатната девизна позиција на сите банки е усогласена со пропишаната граница од 30% во однос на сопствените средства, иако е забележително приближување кај некои банки. Сепак, во 2022 година, директната изложеност на банкарскиот систем на валутниот ризик се зголеми, што се согледува преку растот на отворената девизна позиција во однос на сопствените средства, како и на јазот меѓу активата и пасивата со валутна компонента во однос на сопствените средства. Растот на изложеноста првенствено најмногу е последица на зголемување на активата во евра, а произлегува пред сè од зголемените пласмани на банките во кредити со валутна компонента во оваа валута, но и на вложувањата во депозити кај други банки и хартии од вредност деноминирани во евра.

Средствата и обврските со валутна компонента бележат зголемено учество во билансите на банките во услови на висока геополитичка неизвесност и зголемени ликвидносни потреби поради високиот раст на цените на примарните производи на светките берзи, а особено на енергентите. Зголемениот степен на евроизација укажува на важноста на примената на стратегијата за одржување стабилен девизен курс на денарот во однос на еврото за ублажување на индиректниот валутен ризик на кој се изложени банките преку нивните клиенти.

Графикон бр. 48

Годишна промена на вкупната актива, активата со валутна компонента и пасивата со валутна компонента, во износи (лево) и во проценти (десно)*

Извор: Народната банка, односно извештајот за отворена девизна позиција, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

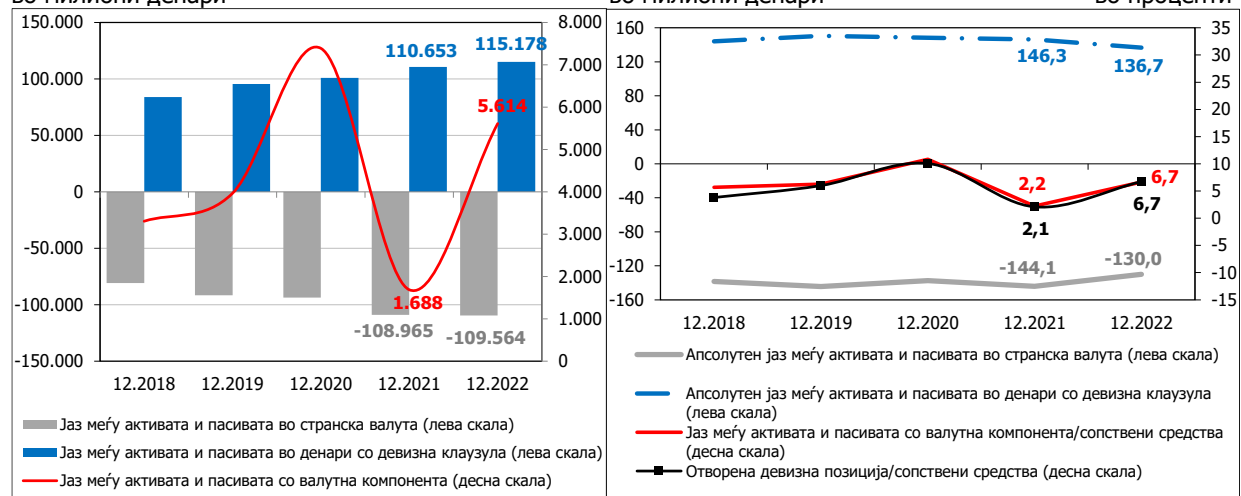
* Средствата се на нето-основа, намалени за исправката на вредноста за побарувањата коишто се класифицирани во категориите на ризик „В“, „Г“ и „Д“ согласно регулативата за управување со валутниот ризик. РБСМ не е вклучена во анализата бидејќи, согласно законската регулатива, на РБСМ не се применуваат прописите за отворената девизна позиција.

Јазот меѓу активата и пасивата со валутна компонента на 31.12.2022 година беше позитивен во износ од 5.614 милиони денари, што е раст за 3.926 милиони денари или над трипати повеќе во споредба со крајот на претходната година. Проширувањето на јазот е резултат на повисокиот раст на активата (за 31.696 милиони денари или за 12,1%)³⁶ од растот на пасивата (за 27.770 милиони денари или за 10,7%)³⁷. Притоа, јазот меѓу активата и пасивата во странска валута е негативен и бележи благо проширување, додека позабележително проширување се јавува кај позитивниот јаз меѓу активата и пасивата во денари со девизна клаузула. Соодносот на вкупниот јаз и сопствените средства изнесува 6,7%, колку што изнесува и соодносот на отворената девизна позиција³⁸ и сопствените средства. Двата показателя бележат зголемување во споредба со претходната година и посочуваат на зголемување на директната изложеност на банките на валутниот ризик. Сепак нивната висина е умерена, а отворената девизна позиција е под нејзиниот десетгодишен просек и е далеку под од пропишаната граница од 30%.

Графикон бр. 49

Структура на јазот меѓу активата и пасивата со валутна компонента (лево) и учество на јазот меѓу активата и пасивата со валутна компонента во сопствените средства (десно) во милиони денари

Извор: Народната банка врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Активата и пасивата со валутна компонента забележаа повисок раст од вкупната актива, којашто порасна за 7,0% или 43.980 милиони денари, па така учеството на активата со валутна компонента порасна за 1,9 процентни поени, а на пасивата со валутна компонента за 1,4 процентни поени.

³⁶ Растот на активата со валутна компонента најмногу произлегува од зголемувањето на кредитите за 24.720 милиони денари (од кои девизните кредити за 18.467 милиони денари и кредитите во денари со девизна клаузула за 6.253 милиони денари), но и на депозитите во странска валута кај други банки за 6.717 милиони денари и финансиските средства коишто се чуваат до достасување во странска валута за 3.006 милиони денари.

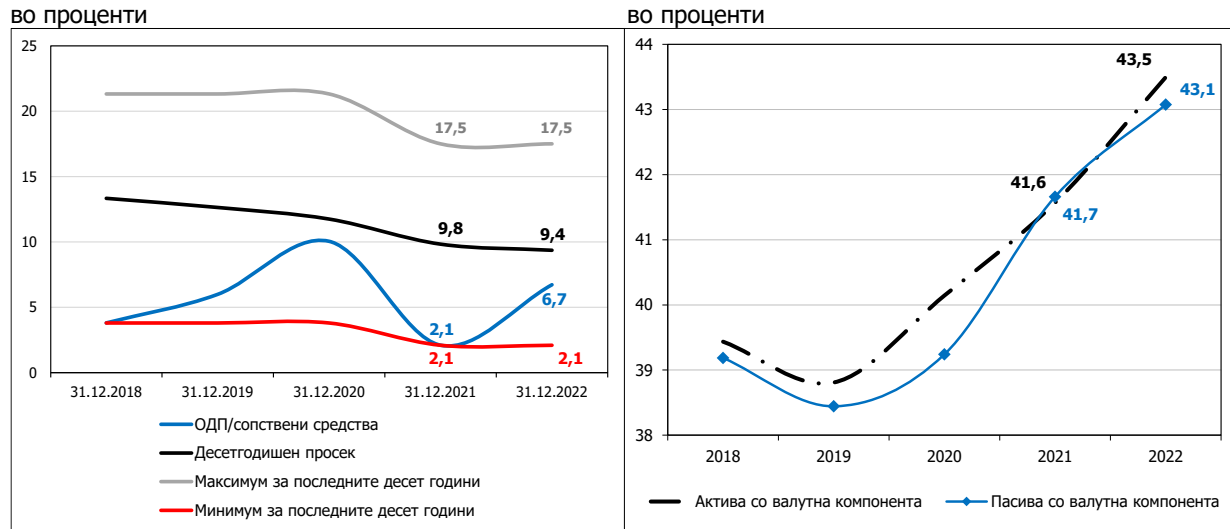
³⁷ Растот на пасивата со валутна компонента главно се јавува како резултат на растот на средствата на тековните сметки и другите краткорочни обврски за 14.455 милиони денари (коишто го вклучуваат зголемувањето на средствата на физичките лица за 8.199 милиони денари и на средствата на приватните нефинансиски друштва за 4.162 милиона денари). Придонес во растот на пасивата имаат и зголемените депозити во странска валута од нерезиденти (за 9.798 милиони денари) и од физички лица (за 6.578 милиони денари).

³⁸ Во пресметката на отворената девизна позиција, покрај јазот меѓу билансната актива и пасива со валутна компонента се вклучува и јазот меѓу вонбилансната актива и пасива со валутна компонента.

Графикон бр. 50

Десетгодишен просек, минимум и максимум за показателот ОДП/сопствени средства (лево) и учество на активата и пасивата со валутна компонента* во вкупната актива на банките (десно)

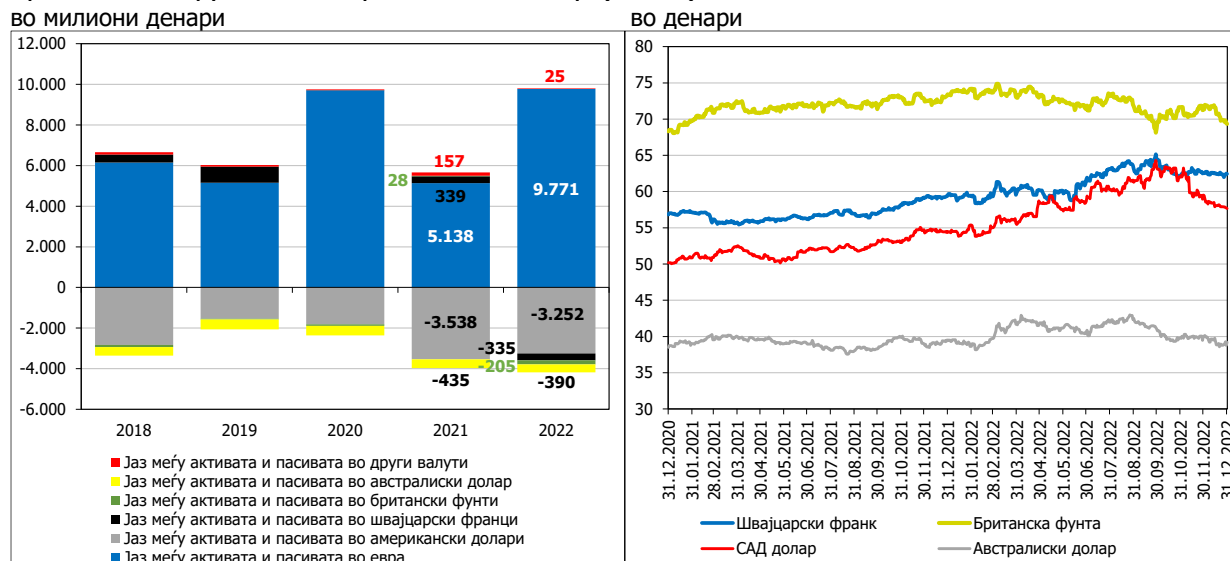

Извор: Народната банка врз основа на податоците доставени од страна на банките.

* Во рамки на активата, побарувањата се земени на нето-основа, односно се намалени за износот на извршената исправка на вредноста. Од анализата е исклучена РБСМ.

Графикон бр. 51

Структура на јазот меѓу активата и пасивата со валутна компонента по валути (лево) и движење на курсот на денарот во однос на американскиот долар, швајцарскиот франк, британската фунта и австралискиот долар (десно)

Извор: Народната банка врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Анализата по одделни валути укажува дека проширениот позитивен јаз меѓу активата и пасивата со валутна компонента главно е резултат на повисокиот позитивен јаз во евра и во денари со евроклаузула. На крајот од 2022 година, овој јаз

изнесува 9.771 милион денари, што е повеќе за 4.633 милиони денари, или за 90,2% во споредба со крајот на претходната година, а произлегува од повисокиот раст на активата³⁹ во однос на пасивата кај оваа валута⁴⁰. Во поглед на девизната позиција со доларска компонента не се забележани значителни промени, па така позицијата и натаму е кратка со благо стеснување на негативниот јаз (за 286 милиони денари или 8,1%) во услови на малку повисок раст на активата во споредба со пасивата⁴¹. Негативниот јаз во оваа валута во текот на 2022 година беше под влијание и на промената на нејзината вредност во однос на еврото и следствено во однос на македонскиот денар. Но, по историски високите вредности, коишто го достигнаа максимумот кон крајот на третото тримесечје, вредноста на американскиот долар во последното тримесечје започна да се намалува, а со тоа и степенот на изложеност поради негативниот јаз. Девизните позиции со валутна компонента во швајцарски франци, британски фунти и австралиски долари, како и во денари со клаузула во овие валути исто така се кратки,⁴² а притоа се забележува значително опаѓање на активата и пасивата кај австралиските долари. Кај сите останати валути збирно се јавува долга девизна позиција, а износот на позитивниот јаз е незначителен.

Табела бр. 3

Валутна структура на активата и пасивата со валутна компонента
во проценти

Валута	31.12.2021		31.12.2022	
	Актива	Пасива	Актива	Пасива
Евро	90,7	89,3	91,2	89,6
Американски долар	5,9	7,3	5,9	7,1
Швајцарски франк	1,5	1,3	1,2	1,3
Австралиски долар	0,5	0,7	0,5	0,6
Британска фунта	0,6	0,6	0,5	0,6
Останато	0,9	0,8	0,7	0,8
Вкупно	100,0	100,0	100,0	100,0

Извор: Народната банка врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Најголемо учество во валутната структура на активата и пасивата на крајот на 2022 година има еврото, а неговото учество дури бележи и благо зголемување

³⁹ Кон растот на активата во значителен дел придонесува краткорочниот кредит во странска валута искористен од страна на државата од една банка. Овој кредит е затворен на почетокот на 2023 година.

⁴⁰ Активата со еврокомпонента порасна за 30.341 милион денари, или за 12,8%, што во најголема мера се должи на високиот раст на кредитите за 24.545 милиони денари (од кои 18.284 милиони денари се во евра, а 6.261 милион денари се во денари со евроклаузула), а значителен раст имаат и депозитите кај други банки за 3.304 милиони денари. На страната на пасивата со еврокомпонента, нејзиното зголемување за 25.707 милиони денари, или 11,1% најмногу произлегува од растот на средствата на тековните сметки за 12.843 милиони денари, но и на депозитите од нерезиденти за 9.160 милиони денари и депозитите од физички лица за 6.854 милиони денари.

⁴¹ Активата со доларска компонента се зголеми за 1.961 милион денари, или за 12,8%, а растот главно е последица на зголемените депозити кај странски банки за 2.916 милиони денари, како и финансиските средства коишто се чуваат до достасување за 857 милиони денари поради вложувањето во доларски записи. Сепак, растот на активата е ублажен со падот на паричните средства, паричните еквиваленти, златото и благородните метали за 2.022 милиона денари. Пасивата со доларска компонента порасна за 1.675 милиони денари, или за 8,9%, а речиси во целост е резултат на зголемените средства на тековните сметки за 1.007 милиони денари и депозитите од нерезиденти за 642 милиона денари. Јазот на билансните позиции во долари е негативен, додека отворената девизна позиција во долари (односно јазот кој ги вклучува вкупните активности, и билансните и вонбилансните), е позитивна.

⁴² Девизната позиција во швајцарски франци е променета од долга во кратка и негативниот јаз меѓу активата и пасивата изнесува 335 милиони денари, а слична промена се јавува и кај британската фунта каде што негативниот јаз изнесува 205 милиони денари. Во однос на австралиските долари, негативниот јаз меѓу активата и пасивата бележи благо намалување и изнесува 390 милиони денари.

во споредба со крајот на претходната година. Високото учество се одразува и преку примените депозити и одобрените кредити, па така околу 89,3% од депозитите и средствата на тековните сметки со валутна компонента се во евра, додека околу 99,6% од кредитите со валутна компонента се во оваа валута. Оттука, натамошното спроведување на политиката на стабилен номинален девизен курс на денарот во однос на еврото претставува главен чинител за ублажување на валутниот ризик на банките.

Индиректната изложеност на банкарскиот систем на валутниот ризик забележа зголемување, што е отсликано преку поголемото учество на кредитите со валутна компонента во кредитните портфолија на банките. На 31.12.2022 година, кредитите со валутна компонента учествуваа со 43,2% во вкупните кредити, а нивното учество бележи зголемување за 2,0 процентни поена, што е историски највисоко годишно зголемување во последните десет години. Во рамките на вкупните кредити, раст на учеството бележат како кредитите кон нефинансиските друштва (за 2,6 процентни поени), така и оние кон домаќинствата (за 1,1 процентен поен). Ова зголемување е резултат на високиот годишен раст на девизните кредити од 32,5% во услови на зголемена геополитичка неизвесност и ликвидносни потреби поради сè повисоките цени на примарните производи на светски берзи, а особено на енергентите. Значително зголемување се јавува и кај девизните кредити кон други клиенти, што го одразува краткорочното задолжување на државата во странска валута кај една банка.

Табела бр. 4

Распределба на банките според учеството на отворената девизна позиција по одделни валути и агрегатната девизна позиција во сопствените средства*

Опис	Број на банки												Агрегатна девизна позиција / сопствени средства
	Отворена девизна позиција по одделни валути/ сопствени средства												
	Евро		Американски долар		Швајцарски франк		Британска фунта		Австралиски долар		Останато		
	Долга	Кратка	Долга	Кратка	Долга	Кратка	Долга	Кратка	Долга	Кратка	Долга	Кратка	
под 5%	3	2	12		9	2	9	2	7	1	11	1	5
од 5% до 10%	5												5
од 10% до 20%	1												1
од 20% до 30%	1												1
над 30%													

Извор: Народната банка врз основа на податоците доставени од страна на банките.

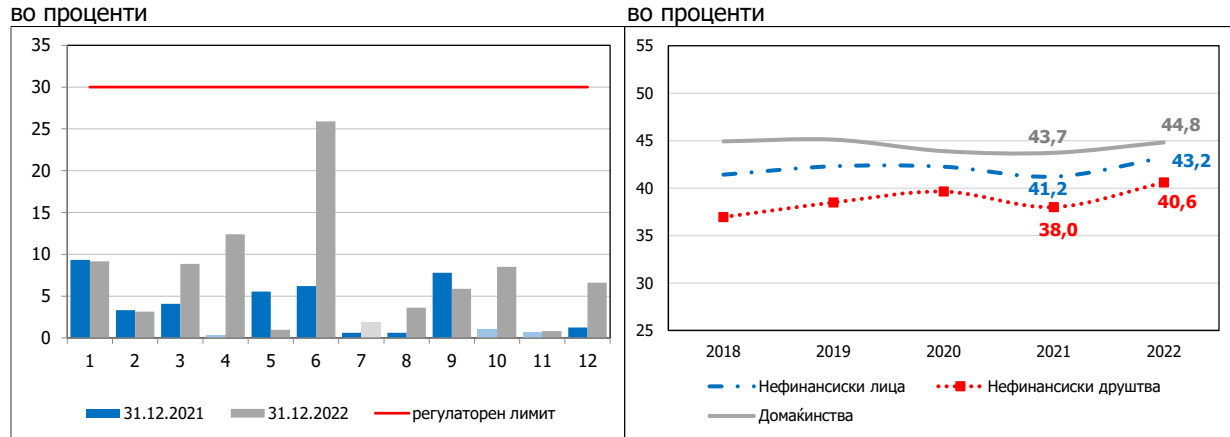
* Банките коишто немаат актива и пасива во одделни валути не се земени предвид, па затоа збирите секаде не соодветствуваат на вкупниот број анализирани банки.

Соодносот на агрегатната девизна позиција и сопствените средства по одделни банки на крајот од 2022 година бележи раст на годишна основа, а сите банки се усогласени со пропишаната граница од 30%. Десет банки имаат долга девизна позиција, а само две бележат кратка девизна позиција. Притоа, највисоката агрегатна девизна позиција изнесува 25,9% од сопствените средства, додека најниската изнесува 0,8% од сопствените средства на банката.

Графикон бр. 52

Сооднос на агрегатната девизна позиција и сопствените средства по одделни банки* (лево) и учество на кредитите со валутна компонента во вкупните кредити (десно)

Извор: Народната банка врз основа на податоците доставени од страна на банките.

* Столпчињата со посветли нијанси се однесуваат на банките коишто имаат кратка девизна позиција, но се прикажани во апсолутна вредност. Од анализата е исклучена РБСМ.

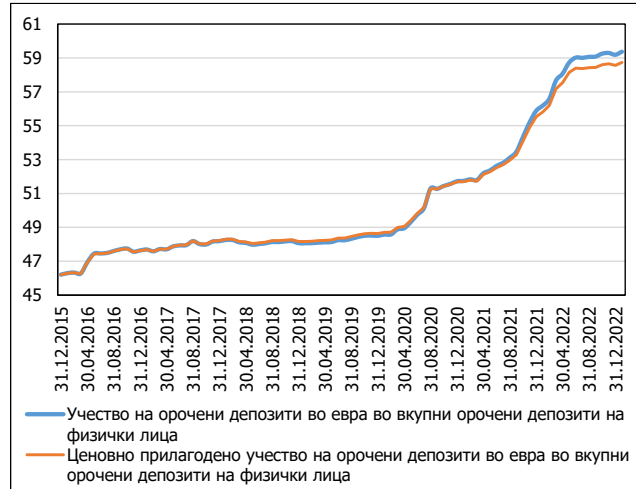
Примена на ценовно приспособен показател за нивото на евроизација во депозитната база на банките

Еден од најчесто користените показатели за нивото на евроизација (доларизација) во депозитната база на банките е учеството на девизните во вкупните депозити. Повисоките нивоа на овој показател вообичаено се толкуваат преку поголемата склоност на депонентите за чување на своите заштеди во (определена) странска валута заради согледувањето на конкретната странска валута како подобар чувар на вредноста на нивните влогови (англ. store of value). Од друга страна, склоностите кон штедење во девизи се условени од различни фактори коишто по својата природа може да бидат финансиски, економски и геополитички, а нивното влијание е променливо од временски аспект.

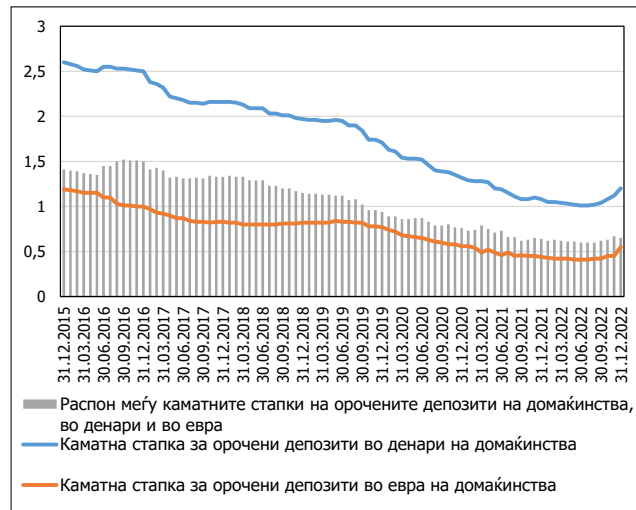
Со цел учеството на девизните во вкупните депозити да се смета за ефикасен показател во врска со склоноста на штедачите кон определена странска валута, ова учество треба да биде приспособено за движењата на вредноста на странската валута во која е изразен депозитниот влог, како и за движењата на каматата којашто им се плаќа на депонентите за нивните депозити во банките. Со отстранувањето на влијанието на ценовните промени врз движењата на депозитите (девизниот курс за соодветната странска валута и каматната стапка за депозитите) појасно се утврдуваат согледувањата на депонентите за посакуваната валута на нивниот депозитен влог и се осигурува поконзистентна споредба на валутните склоности на депонентите во различни временски периоди. Појавата на поширок јаз меѓу оригиналното и ценовно приспособеното ниво на показателот за учеството на девизните во вкупните депозити упатува на посилно влијание на висината на каматните стапки на депозитите и/или девизниот курс врз движењата на овој показател. Во таков случај, и банките со својата каматна политика, за депозитните производи коишто ги нудат, може да влијаат врз нивоата на евроизација во своите депозитни портфолија.

Конструирањето на овој нов, ценовно приспособен показател за нивото на евроизација во депозитната база на банките е направено врз примерот на орочените депозити на физичките лица во евра. Физичките лица се најзначајниот депонент во банкарскиот систем и нивните депозити учествуваат со 60,9% во вкупните депозити од финансискиот и нефинансискиот сектор, односно зафаќаат 66% од вкупните депозити на нефинансискиот сектор. Кога станува збор за орочените девизни депозити на физичките лица, дури 92% од овие депозити се изразени во евра. На следниот графикон споредбено се прикажани оригиналните и ценовно приспособените⁴³ нивоа на показателот за учеството на орочените депозити во евра на физичките лица во вкупните орочени депозити на физичките лица.

Од прикажаниот графикон може да се забележи дека оригиналните и ценовно приспособените нивоа на показателот за учеството на орочените депозити во евра во вкупните орочени депозити на физичките лица, со исклучок на последниве дваесетина месеци, речиси идеално се поклопуваат во анализираниот период. Причините за ваквите движења треба да се бараат во примената на политиката на де факто фиксен девизен курс на денарот во однос на еврото и релативно ниските (и опаѓачки, во речиси целиот анализиран период) каматни стапки на штедните влогови, како во денари, така и во евра. Оттука, учеството на орочените депозити во евра во вкупните орочени депозити на физичките лица, пресметано без да се направи ценовно приспособување на неговите нивоа, може да се смета за релативно ефикасен показател во врска со валутните склоности на штедачите, кога е во прашање изборот помеѓу штедењето во денари или во евра. Со други зборови, валутните склоности на штедачите се оние коишто главно го условуваат нивото и движењето на показателот за евроизација во депозитната база на банките.

Малку поширок, но и натаму прилично мал, позитивен јаз меѓу оригиналните и ценовно приспособените нивоа на анализираниот показател се појави, за првпат, од крајот на април 2021 година и постепено се прошируваше, до највисокото ниво од 0,6 процентни поени забележано во мај 2022 година, откако стагнира, сè до декември 2022 година (последниот месец од анализата). Имено, во овој период на поизразени склоности на физичките лица за штедење во евра поради зголемените неизвесности, и банките со своите каматни политики за понудените депозитни производи придонесуваат за зголемувањето на учествата на орочените депозити во евра во вкупните орочени

⁴³ Ценовното приспособување се прави на вредноста на орочените депозити во евра и во денари и тоа земајќи ја предвид просечната каматна стапка којашто се применува во соодветниот период (со оглед на примената на де факто фиксен девизен курс на денарот во однос на еврото, ценовното приспособување не го зема предвид девизниот курс денар/евро). Имено, се поаѓа од претпоставката дека очекуваната промена на износот на депозити (во евра и во денари) во даден временски период треба да биде еднаков на висината на каматната стапка којашто се применува во тој период. Сите останати промени во износот на депозити, над/под очекуваната промена, се поврзуваат со валутните склоности на депонентите во анализираниот период.

депозити на физичките лица, и тоа малку над нивоата коишто одговараат и се определени од тековните валутни склоности на овие лица. Така, на 31.12.2022 година, учеството на орочените депозити во евра на физичките лица во вкупните орочени депозити на овие лица изнесува 59,2% и е повисоко за 0,6 процентни поени од соодветното, ценовно приспособено ниво на овој показател. Забележувајќи ги овие движења, меѓу другите, Народната банка презеде целни мерки, односно направи промени во задолжителната резерва, како реакција на ваквите тенденции. Имено, преку намалувањето на стапката за задолжителна резерва од денарските обврски (најнапред, од 8% на 6,5%, а потоа и до нивото од 5%) и едновременото зголемување на стапката на задолжителна резерва од обврските во странска валута (најнапред, од 15% на 16,5%, а потоа и до нивото од 18%), коишто се применуваат од јуни, односно од август 2022 година⁴⁴, се настојува да се влијае врз каматните стапки на депозитите во банките и последователно врз валутната структура на депозитите во банкарскиот систем. Оттука, од август 2022 година, каматните стапки на орочените депозити на физичките лица бележат мал раст, којшто е малку поизразен кај денарските каматни стапки на овие депозити (збирно анализирано, за периодот од август до декември 2022 година, каматните стапки на денарските орочени депозити на физичките лица се зголемија за 0,05 процентни поени повеќе, во споредба со растот на каматните стапки на орочените депозити во евра).

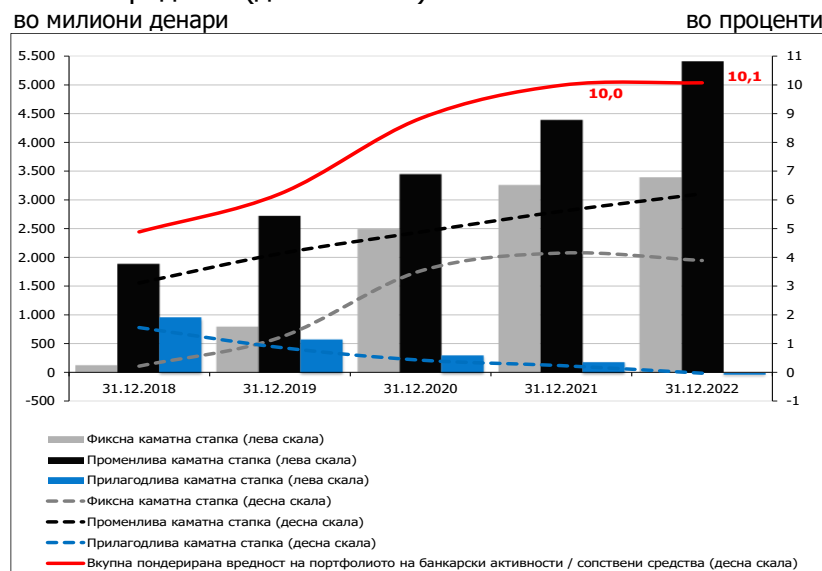
⁴⁴ Дополнително, од јануари 2023 година во примена е уште повисока стапка на задолжителната резерва за обврските во странска валута, од 19%.

4. Ризик од промена на каматните стапки во портфолиото на банкарски активности

Пондерираната вредност на портфолиото на банкарски активности во однос на сопствените средства, како мерка за изложеноста на ризикот од промена на каматните стапки, на крајот од 2022 година минимално се зголеми. Сепак нејзиното учество во сопствените средства на банкарскиот систем и натаму е двојно поиниско од пропишаниот праг од 20%. На збирна основа, нето каматниот приход на банкарскиот систем е изложен на ризик од намалување на каматните стапки, со оглед на позитивниот вкупен јаз меѓу каматочувствителните средства и обврски. Значителното присуство на кредитите со променливи и во помал дел со прилагодливи каматни стапки и натаму ја истакнува индиректната изложеност на ризикот од зголемување на каматните стапки.

Графикон бр. 53 Вкупна пондерирана вредност на портфолиото на банкарски активности* според типот на каматната стапка, во апсолутен износ (лева скала) и во однос на сопствените средства (десна скала)

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

* Вкупната пондерирана вредност на портфолиото на банкарски активности ја означува потенцијалната загуба на економската вредност на ова портфолио, при претпоставен неповолен каматен шок од ± 2 процентни поени.

Вкупната пондерирана вредност на портфолиото на банкарски активности забележа годишен раст од 12%, или за 940 милиони денари, достигнувајќи ниво од 10,1% од сопствените средства на банкарскиот систем (10,0% на крајот од 2021 година). По одделна банка, овој сооднос се движи во интервалот од 0,5% до 17%, што е под нивото од пропишаните 20%⁴⁵. Според типот на каматната стапка, се зголемуваат пондерираните вредности на портфолијата со променлива каматна стапка (за 1.016 милиони

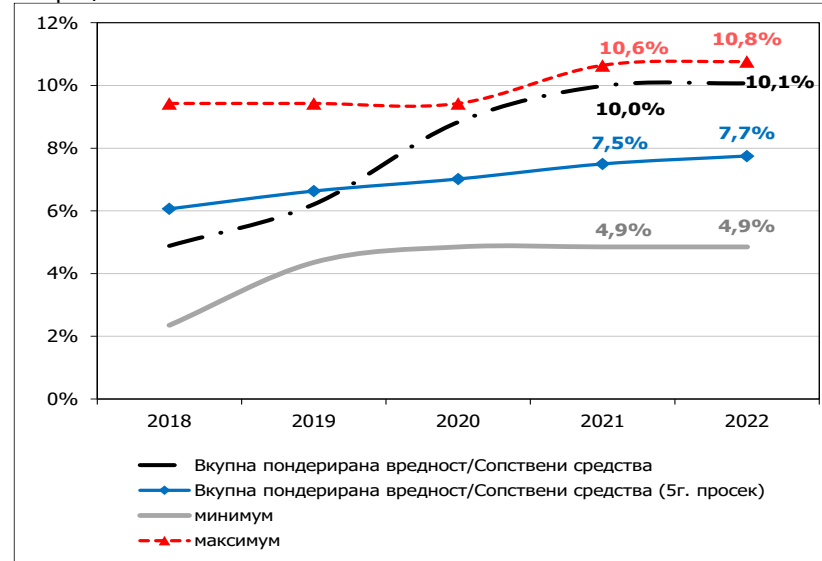
⁴⁵ Според регулативата, во случај кога односот помеѓу вкупната пондерирана вредност на портфолиото на банкарски активности и сопствените средства на банката надминува 20%, банката е должна да предложи мерки за намалување на овој однос, а Народната банка може да ѝ наложи и издвојување соодветен износ на капитал за покривање на ризикот од промена на каматните стапки во портфолиото на банкарски активности.

денари или за 23,2%) и со фиксна каматна стапка (за 134 милиони денари или за 4,1%). Наспроти тоа, пондерираната вредност на портфолиото со прилагодлива каматна стапка бележи годишно намалување за 210 милиони денари, или за 115,2%.

Графикон бр. 54

Вкупна пондерирана вредност на портфолиото на банкарски активности / сопствени средства во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Во 2022 година, оствареното ниво на соодносот меѓу вкупната пондерирана вредност на портфолиото на банкарски активности и сопствените средства го надминува пресметаниот просек од овој показател за последните 5 години и се доближува до максималното ниво забележано во последните 5 години⁴⁶.

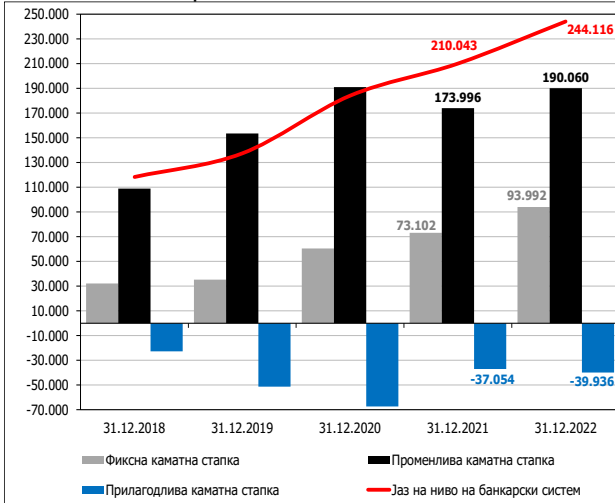
⁴⁶ Податоците за изложеноста на банките и банкарскиот систем на ризикот од промена на каматните стапки во портфолиото на банкарски активности се расположливи од 2010 година.

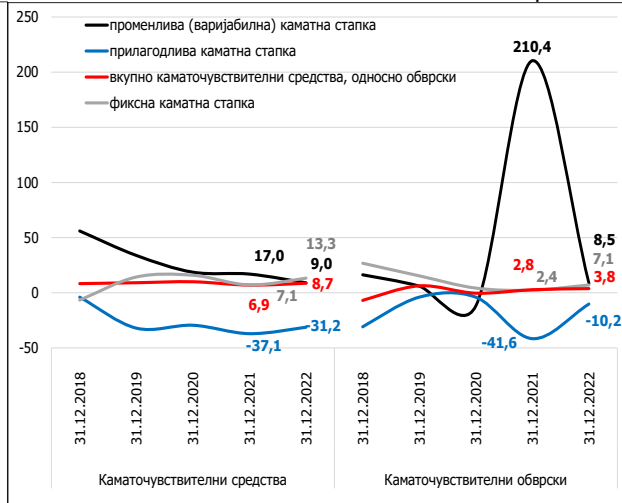
Графикон бр. 55

Каматочувствителни средства и обврски според типот на каматната стапка, јаз (лево) и годишна промена (десно)

во милиони денари

во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

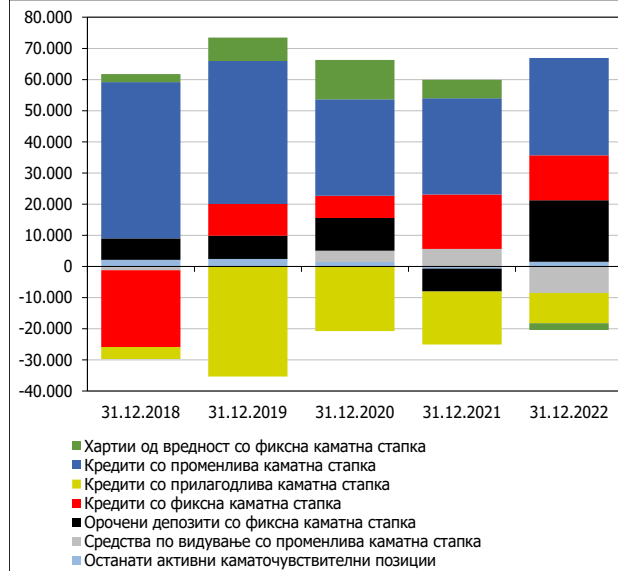
Во 2022 година, вкупниот јаз, односно нето непондерираната позиција меѓу каматочувствителните средства и обврски, забележа годишен раст од 16,2%, или за 34.073 милиони денари. Растот се должи на годишните промени на јазовите меѓу позициите со фиксна и променлива каматна стапка. Позитивниот јаз меѓу средствата и обврските со фиксна каматна стапка бележи годишно проширување (од 20.891 милион денари, или за 28,6%), најмногу заради растот на пласманите во орочени депозити (за 19.736 милиони денари) и пласманите во кредити (за 14.445 милиони денари), наспроти зголемувањето на обврските врз основа на орочени депозити (за 11.049 милиони денари) со овој тип каматна стапка. Во проширувањето на позитивниот јаз меѓу средствата и обврските со променлива каматна стапка (за 16.064 милиони денари, или 9,2%), годишниот раст на пласманите во кредити (за 31.250 милиони денари) со овој тип каматна стапка имаше најголем придонес. Негативниот јаз меѓу средствата и обврските со прилагодлива каматна стапка бележи годишно проширување (од 2.882 милиони денари или за 7,8%), најмногу заради намалувањето на пласманите во кредити (за 9.733 милиони денари), при помало намалување на обврските врз основа на орочени депозити (за 8.989 милиони денари) со овој тип каматна стапка.

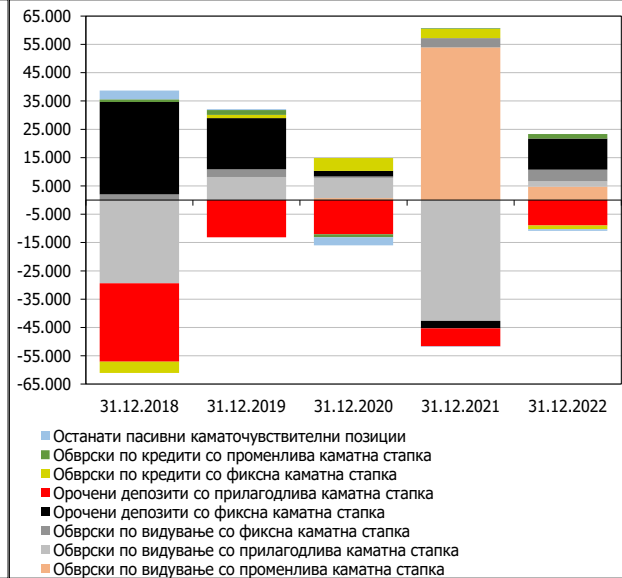
Графикон бр. 56

Годишни промени на каматочувствителните средства (лево) и обврски (десно), според типот на инструментот и типот на каматната стапка

во милиони денари

во милиони денари

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Анализирано според временскиот период до следната преоцена на висината на каматните стапки, во 2022 година, најголем придонес кон проширувањето на вкупниот јаз меѓу каматочувствителните средства и обврски имаше јазот до 1 година (раст од 39.117 милион денари). Ова проширување се должи најмногу на растот на пласманите во кредити со променлива каматна стапка и на пласманите во орочени депозити со фиксна каматна стапка. Позначителна промена, но во обратна насока (намалување од 19.539 милиони денари), бележи јазот меѓу позициите каде што временскиот период до следната преоцена на каматните стапки е од 1 до 5 години, што е најмногу последица на намалувањето на пласманите во хартии од вредност и зголемените обврски врз основа на орочени депозити со фиксна каматна стапка.

На збирна основа, нето каматниот приход на банкарскиот систем е изложен на ризик од намалување на каматните стапки, со оглед на позитивниот вкупен јаз меѓу каматочувствителните средства и обврски. Оттука, нагорната промена на каматните стапки главно би требало да води и кон повисоки износи на нето каматни приходи⁴⁷. Сепак, еден од позначајните ризици поврзани со промената на каматните стапки произлегува од позициите со фиксни каматни стапки и е во форма на зголемени опортунитетни трошоци за банките. Така, речиси 38% од вкупната изложеност на ризикот

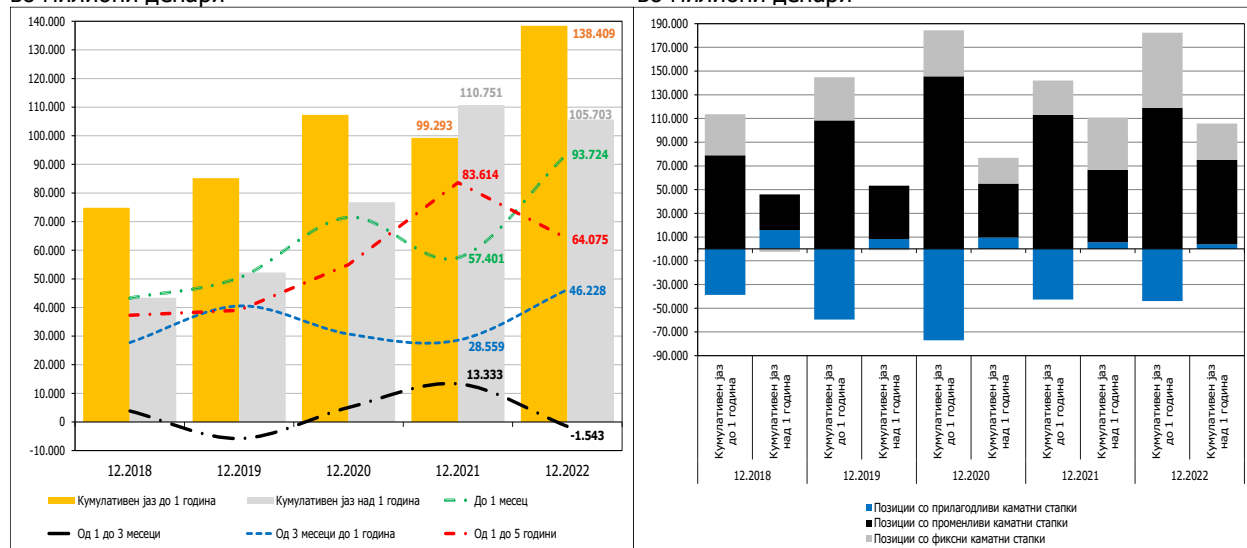
⁴⁷ Во рамките на редовното стрес-тестирање, на 31.12.2022 година е направена и дополнителна (ад-хок) симулација во која е претпоставена нагорна промена на сите каматни стапки за 2 процентни поена, покрај при (регулаторното) утврдување на промената на економската вредност на портфолиото на банкарски активности, така и за утврдување на ефектот врз нето каматните приходи. Ваквата примена на нагорен стандарден каматен шок би довела до раст на нето каматниот приход за околу 10% во хоризонт од една година. Инаку, според регулативата за управување со ризикот од промена на каматните стапки во портфолиото на банкарски активности, паралелната промена на каматните стапки за 2 процентни поена е определена како стандарден каматен шок, преку којшто се определува промената на економската вредност на портфолиото на банкарски активности, којашто не треба да надмине 20% од сопствените средства.

од промени на каматните стапки (3,8% од сопствените средства) отпаѓа на долги позиции со фиксни каматни стапки каде што преостанатата рочност е подолга од 1 година. Овие позиции произлегуваат најмногу од долгорочните пласмани на банките во кредити и хартии од вредност со фиксни каматни стапки (на нив отпаѓаат 15,4% од вкупните пласмани на банките во кредити и хартии од вредност⁴⁸), каде што на краток рок, за поголемиот дел од овие пласмани, банките нема да бидат во можност да применат повисоки каматни стапки, соодветни на висината на повисоките пазарни каматни стапки.

Графикон бр. 57

Јаз меѓу активните и пасивните позиции, според периодот до следната преоцена на каматните стапки (лево) и структура на јазот според типот на каматната стапка (десно) во милиони денари

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Индиректната изложеност на ризикот од зголемување на каматните стапки, којашто произлегува од присуството на кредити со променлива и прилагодлива каматна стапка и натаму е значителна, иако забележа извесно намалување во 2022 година. На 31.12.2022 година, збирното учество на овие кредити во вкупните кредити изнесува 70,1%⁴⁹ (71,1% на 31.12.2021 година), при што 64,8% од вкупните кредити имаат променлива каматна стапка, додека 5,3% се со прилагодлива каматна стапка. Треба да се има предвид дека во согласност со регулативата, во извештаите за ризикот од промена на каматните стапки, износот на сите позиции (вклучително и кредитите) кај кои е предвидена примена на различен вид каматна стапка во различни временски периоди до рокот на достасување, се распоредува во зависност од видот на каматната стапка што ќе се применува во соодветниот временски период. Така, на 31.12.2022 година, петнаесетина проценти од вкупните кредитите, за потребите на овие извештаи се прикажани како кредити со променлива каматна стапка, во соодветниот иден временски блок во кој е предвидено да се

⁴⁸ Од овие 15,4%, 13,3% отпаѓаат на пласмани во кредити и хартии од вредност коишто се класифицирани како чувани до достасување и сметководствено се мерат по амортизирана набавна вредност.

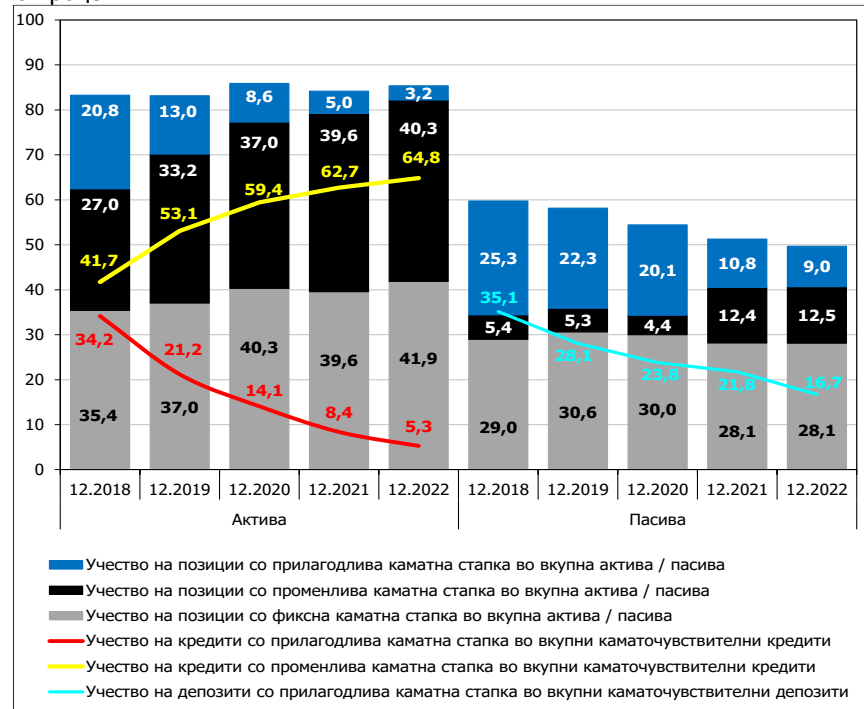

започне со примена на променлива каматна стапка, иако на нив тековно се применува фиксна каматна стапка⁵⁰.

Тренд на намалување на учеството на позициите со прилагодлива каматна стапка се бележи и во 2022 година. Така, учеството на прилагодливата каматна стапка кај каматочувствителните средства се намали од 5,0% на крајот на 2021 година, на 3,2% на крајот на 2022 година, додека кај каматочувствителните обврски, од 10,8% на 31.12.2021, на 9,0% на 31.12.2022 година.

Графикон бр. 58

Структура на активата и пасивата, според типот на каматна стапка во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Повеќе детали околу структурата на каматочувствителните позиции на банките се дадени во анексите кон овој извештај.

⁵⁰ Или со други зборови, на 31.12.2022 година, за околу 50% од износот на кредитите, во примена е променлива каматна стапка, а за преостанатите околу 15% (до прикажаните 64,8% на 31.12.2022 година) тековно се применува фиксна каматна стапка, којашто во текот на животниот век на кредитите (најчесто по неколку години) ќе биде заменета со променлива или прилагодлива каматна стапка.

5. Ризик од несолвентност

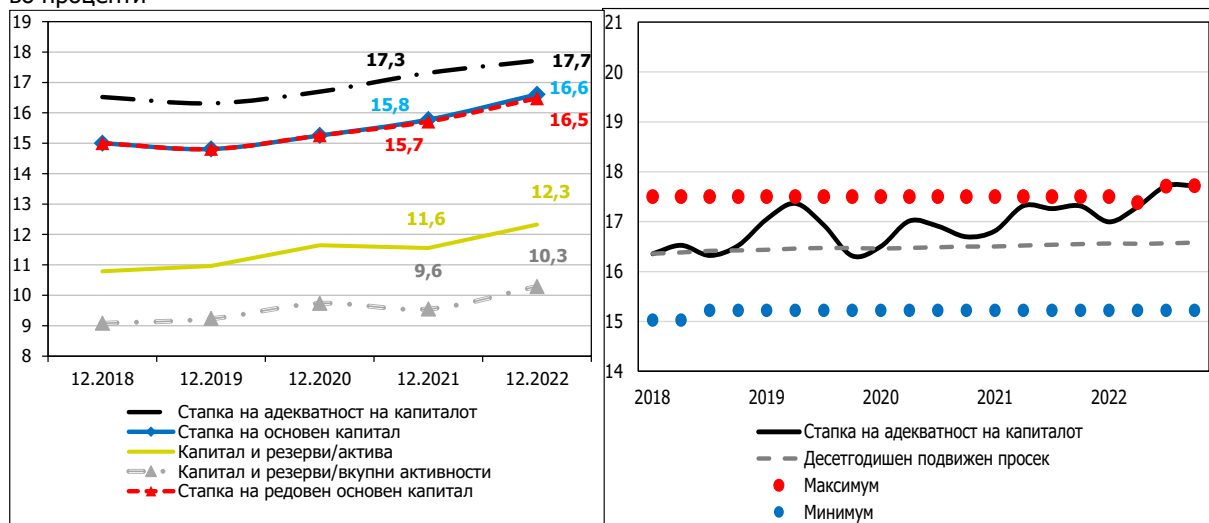
Банкарскиот систем на крајот на 2022 година бележи повисоки показатели за солвентноста и капитализираноста, во споредба со претходната година. Повисокиот раст на сопствените средства на банките во однос на изложеноста на ризици доведе до подобра солвентна позиција, а со тоа и подобар капацитет на банките за справување со неочекуваните загуби. Стапката на адекватност на капиталот забележа годишно зголемување од 0,4 процентни поени на нивото од 17,7%, достигнувајќи го максимумот во последните десет и повеќе години. Растот на сопствените средства најмногу се должи на задржаните добивки од минати години и од тековната година и емисијата на обични акции, додека растот на активата пондерирана според ризиците беше најмногу концентриран кај активата пондерирана според кредитниот ризик. Околу 89% од растот на сопствените средства беше искористен за исполнување на регулаторните и супервизорските барања во врска со нивоата на капитал на банките. Преостанатиот дел од годишното зголемување на сопствените средства го зголеми „слободниот“ капитал над минималните регулаторни (вклучително и заштитните слоеви на капиталот) и супервизорски барања, којшто има исто учество во сопствените средства како и минатата година, од 10,9%. Исто така, на овој вишок, заедно со заштитните слоеви на капиталот отпаѓаат малку над 20% од сопствените средства на банкарскиот систем, коишто се особено значајни во услови на кризни епизоди, кога може да се искористат за справување со предизвици од различна природа и интензитет. Спроведеното стрес-тестирање на отпорноста на банкарскиот систем на симулираните шокови со исклучително конзервативни претпоставки покажува зголемена отпорност на банкарскиот систем во споредба со претходната година. Ова е особено значајно, имајќи ги предвид предизвиците пред кои се исправени банките и нивните клиенти меѓу кои се повисокото ниво на инфлација, воениот конфликт меѓу Русија и Украина, како и потресите на финансиските пазари во првиот квартал на 2023 година. Во такви услови, солвентноста на банкарскиот систем којашто е на задоволително ниво претставува значаен ублажувач на негативните ефекти од евентуално позначително остварување на ризиците од каква било природа.

5.1. Солвентност и капитализираност на банкарскиот систем

Графикон бр. 59

Показатели за солвентноста и капитализираноста на македонскиот банкарски систем (лево) и движење на стапката на адекватност на капиталот (десно) во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Во 2022 година, банкарскиот систем ја задржа високата капитализираност и стабилната солвентна позиција. На годишна основа, стапката на адекватност на капиталот се зголеми за 0,4 процентни поени, до нивото од 17,7%, коешто е над пресметаниот десетгодишен просек од оваа стапка (16,6%) и е на нивото од максимумот забележан во изминатите десет години (17,7%). Годишно зголемување, од 0,8 процентни поени, забележаа и стапката на основниот капитал и стапката на редовниот основен капитал, коишто на 31.12.2022 година изнесуваат 16,6% и 16,5%, соодветно и се значително повисоки од пропишаниот минимум од 6% и 4,5%, соодветно (притоа само една банка има издадено инструменти на додатен основен капитал). Наспроти тоа, учеството на капиталот и резервите во вкупната актива се зголеми за 0,7 процентни поени (12,3%), додека соодносот меѓу капиталот и резервите и вкупните активности на банкарскиот систем минимално се зголеми на нивото од 10,3%, исто така, за 0,7 процентни поени. Подобрувањето на показателите за капитализираност главно се должи на забрзаниот годишен раст на капиталот и резервите (за 6,1 процентен поен) најмногу како резултат на зголемувањето на задржаните добивки и докапитализациите во текот на годината. Следствено, сопствените средства, основниот капитал и капиталот и резервите забележаа солиден годишен раст од 11,1%, 14% и 14,3%, соодветно, којшто е побрз во споредба со растот на активата пондерирана според ризиците (којашто се зголеми за 8,5%) и на билансната актива и вкупните (билансни и вонбилансни) активности на банките (коишто се зголемија за 7,1% и 6,1%, соодветно).

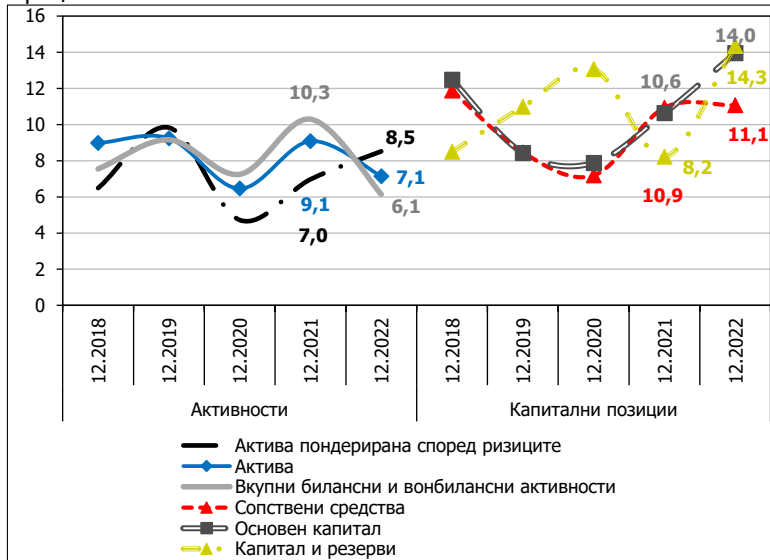
Заради обезбедување соодветно ниво на капитал и спречување прекумерно задолжување, банките се должни на полугодишна основа да ја утврдуваат и да ја следат

стапката на задолженост (како сооднос меѓу основниот капитал и вкупната билансна и вонбилансна изложеност). Во услови на поголем раст на основниот капитал во однос на вкупната билансна и вонбилансна изложеност, учеството на основниот капитал во вкупната билансна и вонбилансна изложеност пресметано за 2022 година изнесува 11%⁵¹ и е зголемено за 0,4 процентни поени во однос на 2021 година. За споредба, овој показател на ниво на ЕУ изнесува 5,6% на крајот на 2022 година, што покажува подобра позиција на домашниот банкарски систем од овој аспект.

Графикон бр. 60

Годишна промена на компонентите на показателите за солвентноста
во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

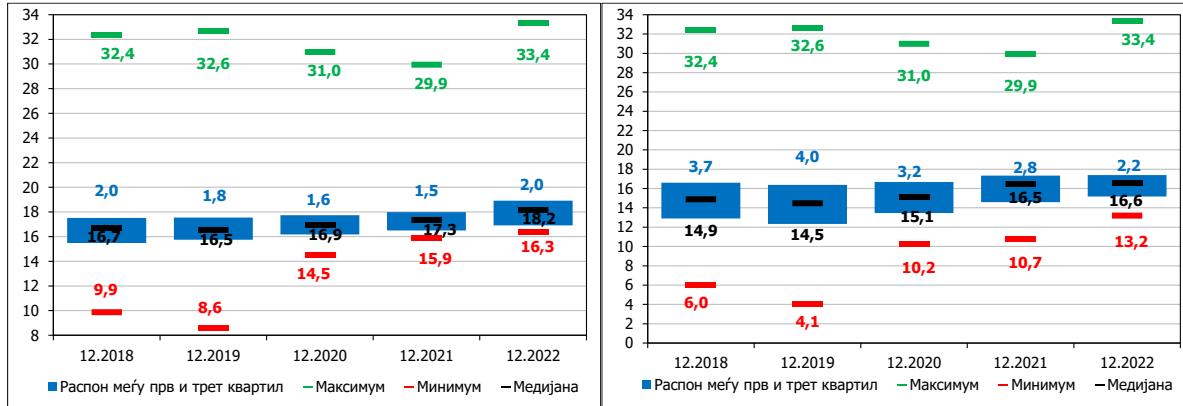
Анализирано по одделна банка, стапките на адекватност на капиталот кај најголемиот дел банките забележаа годишно зголемување (во интервал од 0,1 до 10 процентни поени).

⁵¹ Просечната стапка на овој показател пресметана за првото полугодие од 2022 година изнесува 10,7%, а за второто полугодие од годината изнесува 11,3%.

Графикон бр. 61

Мерки за распределбата на стапката на адекватност на капиталот (лево) и стапката на основен капитал (десно) во банкарскиот систем во проценти

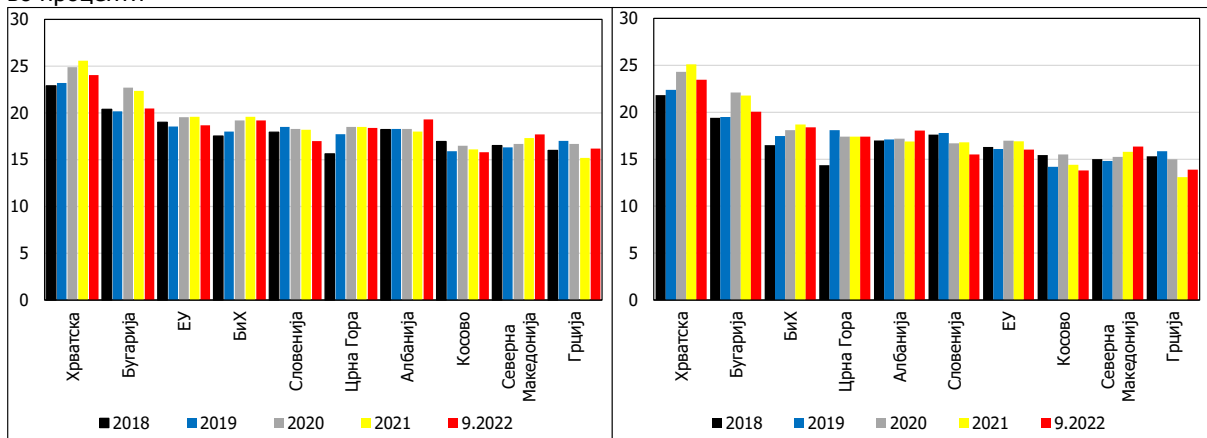

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Во 2022 година дојде до зголемување на минималната, максималната и медијалната вредност на стапката на адекватност на капиталот и стапката на основен капитал на ниво на банкарскиот систем, при што го достигнаа највисокото ниво во изминатите пет години.

Графикон бр. 62

Стапка на адекватност на капиталот (лево) и стапка на основниот капитал (десно) за банкарските системи на избрани земји во проценти

Извор: ММФ, ЕЦБ и интернет-страниците на институциите.

* Податоците за банкарскиот систем на Северна Македонија се со состојба на 30.9.2022 година, заради подобра споредливост со банкарските системи на другите земји, за кои последен расположлив податок е заклучно со септември 2022 година.

Наспроти банкарските системи на повеќето анализирани земји, солвентноста на македонскиот банкарски систем зајакна во 2022 година. Имено, во текот на 2022 година, во периодите кога се намалија стапките на адекватност на капитал на земјите земени предвид при анализата (вклучувајќи го и просекот за еврозоната) нашиот банкарски систем беше еден од трите системи кои забележаа нагорно движење на стапката

на адекватност на капиталот, а стапката на редовен основен капитал го надмина европскиот просек заклучно со податокот за третиот квартал од 2022 година⁵².

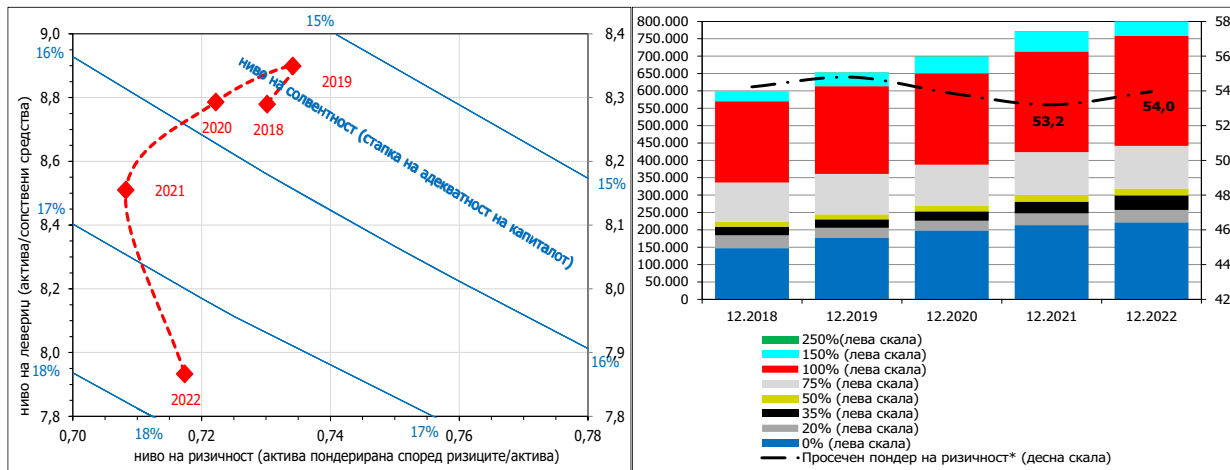
Графикон бр. 63

Ниво на левериџ, ризичност и солвентност на банкарскиот систем (лево) и износ на вкупната билансна и вонбилансна изложеност, според пондерите на ризичност (десно)

во пати и во проценти

во милиони денари

во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Забелешка: Просечниот пондер на ризичност е пресметан како сооднос меѓу активата пондерирана според кредитниот ризик и вкупната билансна и вонбилансна изложеност на банкарскиот систем.

Расчленувањето на стапката на адекватност на капиталот на нејзините составни компоненти упатува на истовремено намалување на соодносот меѓу активата и сопствените средства (показател за намалено ниво на левериџ, задолженост), а умерено зголемување на учеството на активата пондерирана според ризиците во вкупната актива (показател за нивото на ризичност на активностите на банкарскиот систем), што севкупно овозможи зголемување на стапката на адекватност на капиталот во 2022 година.

Вкупната актива пондерирана според ризиците се зголеми за 8,5% (7% во 2021 година) или за 38,535 милиони денари, за што најмногу придонесе растот на активата пондерирана според кредитниот ризик, за 31.411 милиони денари, или за 7,6%. Најголем раст во вкупната билансна и вонбилансна изложеност на банкарскиот систем забележаа активностите на банките поврзани со побарувањата од други трговски друштва (пондер на ризичност од 100%), побарувањата покриени со станбени објекти (пондер на ризичност од 35%), побарувањата покриени со деловни објекти (пондер на ризичност од 100%) и портфолиото на мали кредити (пондер на ризичност од 100% и 150%). Ваквите движења во активата пондерирана според кредитниот ризик придонесоа за

⁵² Намалувањето на показателите за солвентност во еврозоната, во текот на 2022 година, во голема мера, е одраз на релативно високиот раст на кредитирањето во еврозоната, при истовремена миграцијата на изложеностите поврзани со Русија кон пониски кредитни рејтинзи како и регулаторни промени на пондерите за ризик на одредени кредити, што придонесе за зголемување на вкупната актива пондерирана според ризиците. Од друга страна, растот на нераспределената добивка кај банките, како составен дел на редовниот основен капитал, имаше неутрален ефект врз показателите за солвентност, што се должи на зголемените исплати на дивиденди, откупите на сопствени акции како и на негативните промени во објективната вредност на пласманите во хартии од вредност расположливи за продажба (како резултат на влошениот кредитен рејтинг на земјите издавачи на тие инструменти). Повеќе детали на следнава [врска](#). За споредба, во македонскиот банкарски систем растот на сопствените средства го надмина растот на активата пондерирана според ризиците.

71

актива, како и заради зголемената стапка на поврат на просечната актива и истовремено зголемено учество на капиталот и резервите во активата.

Очекуваната стапка на принос на инвеститорите во акциите на банките, пресметана со примена на т.н. модел „КАПМ⁵⁴“, на примерок од седум банки чии акции котираат на официјалниот пазар, забележа годишно зголемување. Имено, цената на капиталот, пресметана со овој модел, се зголеми, за 1,1 процентен поен, до нивото од 15,8%, на крајот на 2022 година. Иако, стапката на поврат на капиталот, остварена од банките опфатени со анализата, на крајот од 2022 година, беше малку под нивото на бараната стапка на принос од акциите, во просек во текот на годината остварената стапка на поврат на капиталот на банките беше малку повисока од просечната барана стапка на принос. Повисоката барана стапка на принос од акциите на банките најмногу произлегува од зголемената безризична стапка на принос, којашто на годишна основа се зголеми за 2,3 процентни поени (што е резултат на трендот на зголемување на стапките на принос на државните обврзници во текот на 2022 година). Зголемувањето на оваа премија беше повеќе изразено во втората половина од 2022 година, во услови на продолжено затегнување на монетарната политика како одговор на високата стапка на инфлација. Во однос на останатите компоненти на бараната стапка, умерено годишно зголемување од 0,6 процентни поени забележа пондерираната премија за ризик од земја, а единствено премијата за пазарен ризик се намали за 1,8 процентни поени (упатувајќи на намалена премија за пазарен ризик на акциите издадени од банките котирани на берзата).

Анализата на македонскиот банкарски систем преку користење на Алтмановата зет-оцена⁵⁵ (англ. Altman Z"-score) упатува дека системот е во сигурна зона, односно ризикот од несолвентност е на многу ниско ниво. Медијалната и просечната вредност на оцената во 2022 година бележат мало намалување, но сè уште се на високо ниво од 4,45 и 4,48 соодветно (4,68 и 4,74 во 2021 година) и далеку над минималниот праг на зелената зона од 2,6. Анализирани по одделните компоненти на формулата за пресметка на оцената, просечната вредност на показателите за

⁵⁴ Пресметан е со примена на т.н. модел КАПМ (англ. Capital-Asset Pricing Model – CAPM), каде што цената на капиталот се утврдува како збир од: 1) безризичната стапка на принос (утврдена е како просек од приносите до достасување на државните обврзници коишто котираат на Македонската берза), 2) производот од бета-коэффициентот за акцијата и разликата меѓу пазарната стапка на принос и безризичната стапка на принос (или премија за пазарен ризик) и 3) премијата за ризик од земја (утврдена како разлика меѓу приносите на македонските еврообврзници и споредливи германски обврзници). Премијата за пазарен ризик е пресметана како просек од премиите за пазарен ризик за секоја банка, пондериран со големината на нивната актива.

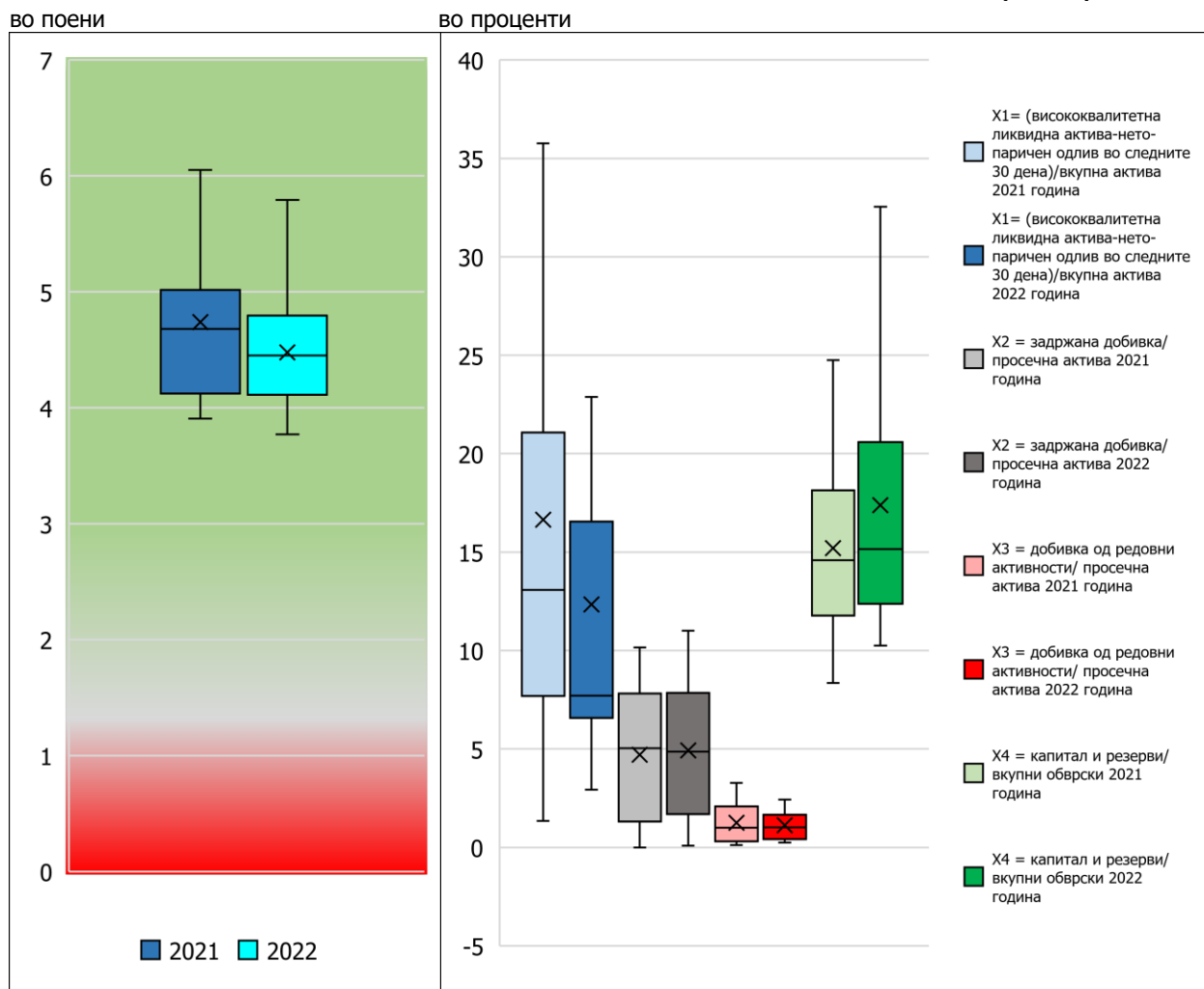
⁵⁵ Алтмановата зет-оцена е често користена алатка во корпоративните финансии, со чија помош може да се предвиди веројатноста дека компанијата ќе стане несолвентна во рок од две години. Зет-оцената користи вредности од билансот на успех и билансот на состојба за мерење на финансиската состојба на компанијата. Првичната формула претрпела низа измени со цел да одговори на различните типови на бизнис-модел. За целите на анализата на поединечните банки се користи следнава формула којашто е применлива за компанија со општ бизнис-модел и за пазари во развој (англ. Altman Z"-score): $Z'' = 3.25 + 6.56X_1 + 3.26X_2 + 6.72X_3 + 1.05X_4$. Повеќе информации за моделот се дадени во трудот од оригиналниот автор на следнава [врска](#) (стр. 19). Коэффициентите за секој показател се изведени преку анализа на движењата на овие показатели за соодветни примероци на солвентни и несолвентни компании, земајќи ги предвид секторот и големината (средствата) на компаниите. Показателите во анализата се приспособени да одговараат на карактеристиките на банките, при што X_1 = (висококвалитетна ликвидна актива – нето паричен одлив во следните 30 дена) / вкупна актива, X_2 = задржана добивка / просечна актива, X_3 = добивка од редовни активности / просечна актива и X_4 = капитал и резерви / вкупни обврски. Зет-оцената е пресметана за секоја банка и е добиена медијална и просечна вредност на оцената на ниво на системот. Толкувањето на добиените резултати исто така низ годините претрпело промена, а за целите на анализата се користи толкувањето според коешто: $Z > 2,6$ (зелена зона, мала веројатност за несолвентност), $1,1 < Z < 2,6$ (сива зона, потребна е дополнителна анализа за да се утврди точноста), $Z < 1,1$ (црвена зона, постои голема веројатност за несолвентност) (Altman E. I. 2006). Слична анализа е направена и во неодамнешна студија за оцена на дел од банките во индискиот банкарски систем. Повеќе детали на следнава [врска](#).

профитабилноста и солвентноста бележи пораст, додека просечната вредност за показателите за ликвидноста и активноста бележи мало намалување. Ова потврдува дека силната профитабилност и солвентност се носечки столбови на стабилноста на македонскиот банкарски систем.

Графикон бр. 65

Алтманова зет-оцена на ниво на банкарски систем (лево) и анализа на мерките на дисперзија на компонентите на Алтмановата зет-оцена во 2022 година и 2021 година (десно)

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките

* Просечната вредност е обележана со X, додека медијалната вредност е обележана со средната хоризонтална линија во рамките на столбот. Столбот ја означува интерквartilната разлика, односно дисперзијата на половина од вредностите на показателите за сите банки во системот. Левиот графикон е обоен во согласност со зоните на оцената (зелената боја означува сигурна зона).

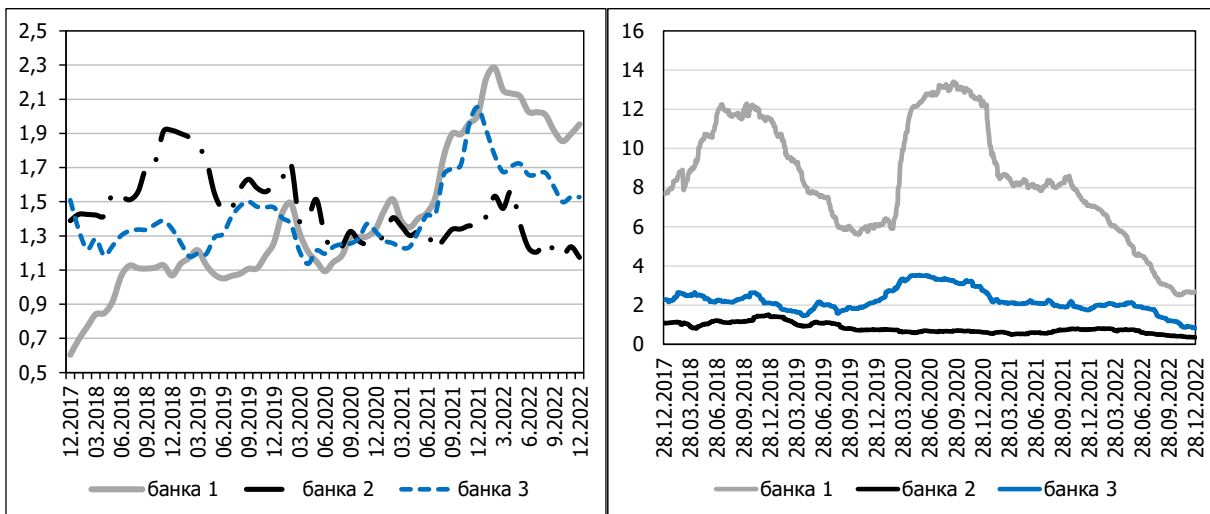
Во 2022 година, показателот за соодносот меѓу цените на акциите и нивната книговодствена вредност (англ. price-to-book ratio) за трите најголеми банки во системот имаше надолна тенденција. Пазарите на капитал главно реагираа на зголемувањето на безризичната стапка и остануваат изложени на постојана корекција во случај на послаби

изгледи за раст во 2023 година или зголемена одбивност кон ризик на инвеститорите. Моделите за вреднување на акциите го земаат предвид идниот очекуван профит сведен на денешна вредност со употреба на бараната стапка. Во услови на раст на безризичната каматна стапка, како и поради премијата за ризик наметната од неизвесноста што владее, дојде до намалување на вистинската вредност на акциите (англ. intrinsic value). Оттука, продажбата на акциите на банките при намален обем на тргувани акции имаше надолан притисок врз цените во однос на книговодствената вредност.

Графикон бр. 66

Сооднос меѓу пазарната цена и книговодствената вредност на акциите (лево) и процент од вкупниот број издадени акции коишто биле тргувани во изминатиот едногодишен период (десно), за трите најголеми банки во системот во број на пати (лево) / во проценти (десно)

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

5.2. Квалитет на сопствените средства на банкарскиот систем

Структурата на сопствените средства на ниво на банкарскиот систем покажува дека секторот располага со квалитетни капитални позиции, коишто му овозможуваат задоволителна отпорност на потенцијални стресни сценарија. На крајот на 2022 година, најквалитетниот слој од сопствените средства на банкарскиот систем (редовниот основен капитал) учествува со 93,0% во вкупните сопствени средства, на додатниот основен капитал отпаѓаат само 0,5% од сопствените средства на банкарскиот систем, а дополнителниот капитал сочинува 6,5%.

Во 2022 година, сопствените средства на банкарскиот систем забележаа забрзан годишен раст од 8.666 милиони денари, или за 11,1% (10,9% во 2021 година). Најголем придонес за растот на сопствените средства во 2022 година имаше реинвестирањето на добивките на банките остварени во претходните години, емисијата на

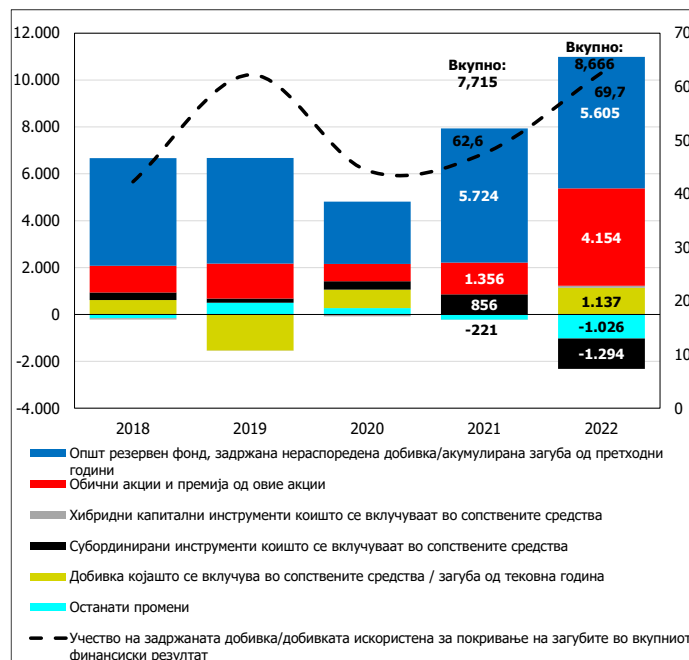

нови обични акции (од страна на две банки⁵⁶ од групата големи банки, една банка⁵⁷ од групата средни и една банка⁵⁸ од групата мали банки), како и задржувањето на добивките за тековната година (од страна на две банки). Во текот на 2022 година една средна банка издаде перпетуални обврзници.⁵⁹ Одредено мало намалување се забележа кај субординираните инструменти (во еден дел заради намалување на сметководствената вредност поради навлегување во последните пет години до достасување и во дел заради трансформација на субординираните кредити во редовен основен капитал), а со негативен предзнак беа и останатите промени (како резултат на промените во објективната вредност на инструментите коишто се чуваат како расположливи за продажба и соодветно се одразуваат во ревалоризациските резерви). Повеќе детали во врска со нивото на сопствените средства по групи банки се прикажани во анексите кон овој извештај.

Графикон бр. 67

Структура на годишните промени на сопствените средства
во милиони денари

во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

⁵⁶ Повеќе информации на следниве врски: [Јули Korrik 2022](#) стр. 6 и [Август Gusht 2022](#) стр. 6.

⁵⁷ Повеќе информации на следнава врска: [Месечен за Ноември 2022](#) стр. 10.

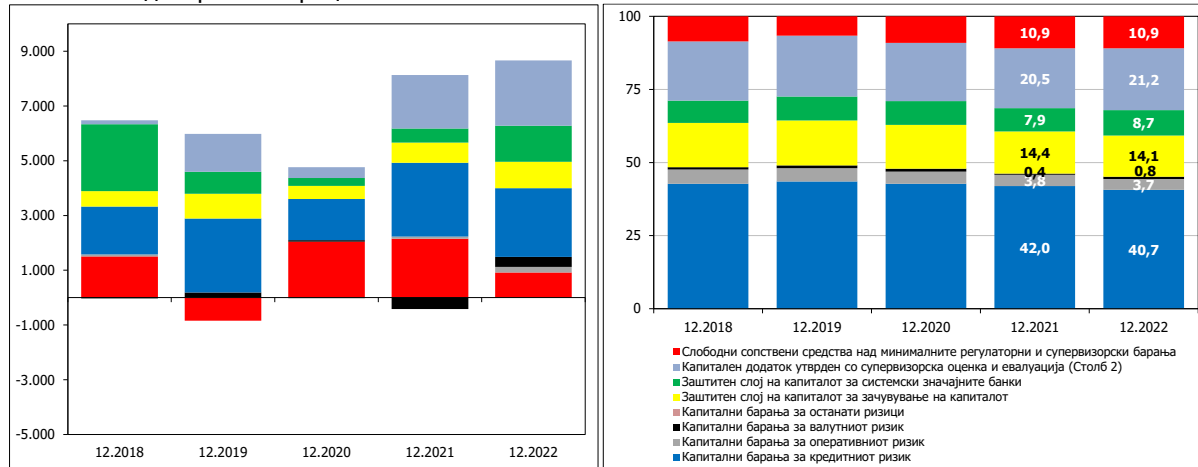
⁵⁸ Повеќе информации на следнава врска: [Септември - Shtator 2022](#) стр. 6.

⁵⁹ Повеќе информации на следнава врска: [Август Gusht 2022](#) стр. 7.

Графикон бр. 68

Структура на годишните промени (лево) и на состојбата (десно) на сопствените средства, според потребата за покривање на одделните ризици и за одржување на потребните заштитни слоеви на капиталот во милиони денари и во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Сите составни елементи на сопствените средства, анализирано според нивната намена, бележат годишен раст. Капиталните барања за покривање на ризиците (од столбот 1) се зголемија за 3.083 милиони денари, или за 8,5% и на 31.12.2022 година, на нив отпаѓаат 45,1% од вкупните сопствени средства на банкарскиот систем (46,2% на 31.12.2021 година). Годишниот раст на капиталните барања за покривање на ризиците произлегува, во најголема мера, од зголемувањето на капиталните барања за покривање на кредитниот ризик, и тоа најмногу од активностите на банките со претпријатијата (побарувања од други трговски друштва и побарувања покриени со деловни објекти) и населението (побарувањата врз основа на портфолиото на мали кредити и побарувања покриени со станбени објекти). Заштитните слоеви на капитал⁶⁰ (за зачувување на капиталот и за системски значајните банки⁶¹) се зголемија за 2.278 милиони денари, или за 13%, на годишно ниво, и на крајот на 2022 година учествуваат со 22,8% во вкупните сопствени средства на банкарскиот систем (22,4% на 31.12.2021 година). Износот на капиталниот додаток утврден со супервизорска оценка (столб 2) забележа годишно зголемување од 2.388 милиони денари, или за 14,9% и учествува со 21,2% во вкупните сопствени средства на

⁶⁰ Од четирите заштитни слоеви на капиталот предвидени со Законот за банките, во 2022 година сите банки имаа обврска да го исполнуваат заштитниот слој за зачувување на капиталот, додека шест банки коишто беа идентификувани како системски значајни банки, имаат обврска да исполнуваат и соодветна стапка на заштитен слој на капиталот за системски значајни банки.

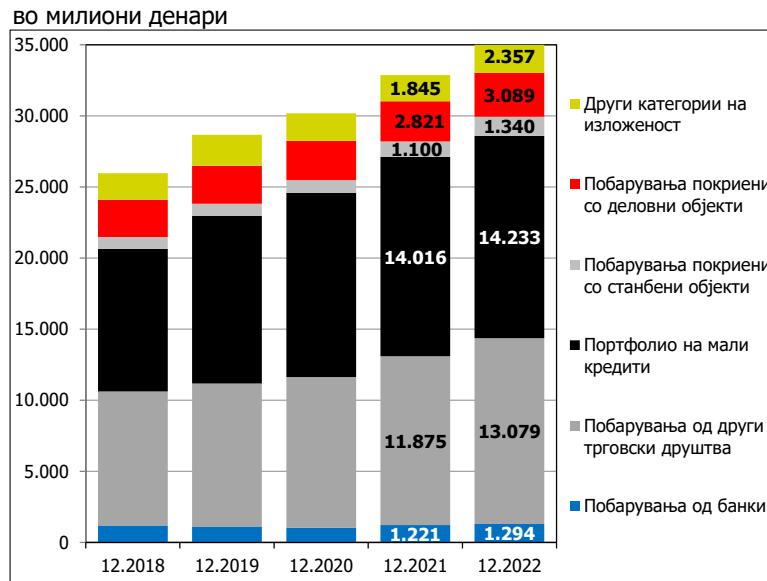
⁶¹ Во согласност со Одлуката за методологијата за идентификување системски значајни банки („Службен весник на Република Македонија“ бр. 26/17 и „Службен весник на Република Северна Македонија“ бр. 88/21), најдоцна до 30 април во секоја година, Народната банка ги идентификува системски значајните банки и ги утврдува стапките на заштитен слој на капиталот што овие банки треба да ги одржуваат. Системски значајните банки се должни да се усогласат со утврдените стапки на заштитниот слој на капиталот системски значајни банки најдоцна до 31 март во следната година. Пресметката за идентификување на системски значајните банки за периодот април 2022 – март 2023 година е спроведена врз основа на податоците, со состојба на 31 декември 2021 година. Според оваа пресметка, како системски значајни банки се идентификувани шест банки (коишто треба да ја исполнат утврдената стапка на заштитен слој на капиталот за системски значајна банка, најдоцна до 31.3.2023 година). Повеќе на следнава врска: [Skopje_11](#). Исто така, во текот на 2022 година Советот на Народната банка донесе одлука за воведување на противцикличен заштитен слој на капиталот на банките за изложеностите во Република Северна Македонија, во висина од 0,5% од активата пондерирана според ризиците, со примена од 1 август 2023 година до 31 декември 2023 година и 0,75% со примена од 1 јануари 2024 година. Повеќе детали на следнава [врска](#).

банкарскиот систем. Конечно, слободните сопствени средства, над потребните регулаторни и супервизорски барања, забележаа умерен годишен раст од 917 милиони денари, или за 10,7% и го задржаа учеството од 10,9% во вкупните сопствени средства како и минатата година.

Повеќе детали за капиталните барања за покривање на ризиците и стапката на адекватноста на капиталот по одделни групи банки се прикажани во анексите кон овој извештај.

Графикон бр. 69 Износ и структура на капиталните барања за покривање на кредитниот ризик, според категориите на изложеност

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

5.3. Стрес-тестирање на отпорноста на банкарскиот систем на хипотетички шокови

Банкарскиот систем покажува задоволително ниво на отпорност на спроведените редовни симулирани шокови, коишто претпоставуваат екстремно остварување на кредитниот ризик (во комбинација со остварување на валутниот и/или ризикот од промена на каматните стапки). Резултатите од симулацијата за истовремено остварување на кредитниот, валутниот и каматниот ризик упатуваат на зголемена отпорност на банкарскиот систем во споредба со 31.12.2021 година, што првенство се должи на повисокото почетно ниво на стапката на адекватност на капиталот, пред шоките. Притоа, стапката на адекватност на капиталот на ниво на банкарскиот систем по шоките се намалува од 17,7% на 6,2% (од 17,3% на 5,7% во 2021 година).

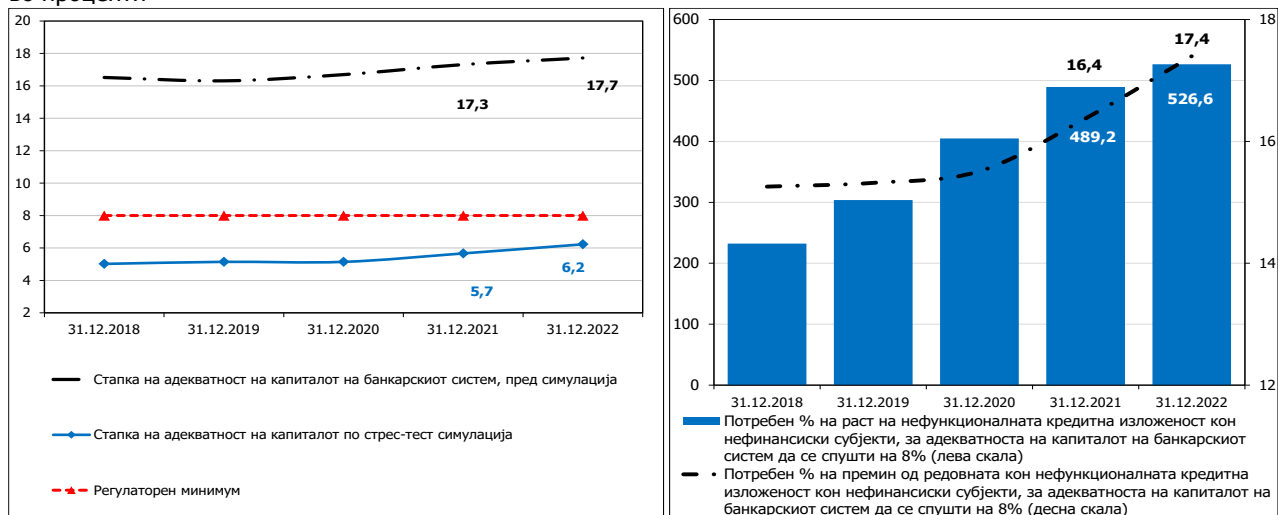
Симулацијата за стапките на транзиција коишто може да ги издржи капиталот на банките покажа подобри резултати во споредба со минатите години, односно покажува дека адекватноста на капиталот се сведува на 8% при премин на 17,4% од редовната кредитна изложеност кон нефункционалната изложеност. Овој премин соодветствува со раст на

нефункционалната кредитна изложеност кон нефинансиските субјекти за 526,6%. За 2021 година, овие стапки изнесуваа 16,4% и 489,2%, соодветно. Сепак, станува збор за прилично екстремни и помалку веројатни симулации, особено на краток рок, имајќи предвид дека во 2022 година, нефункционалната кредитна изложеност кон нефинансиските субјекти бележи годишно намалување од 0,4%. Од друга страна, во 2022 година, само 1% од редовната кредитна изложеност кон нефинансискиот сектор доби нефункционален статус. Изложеноста на банките на кредитниот ризик којашто произлегува од изложеноста на нивните клиенти на каматен ризик особено добива на значење со зголемувањето на каматните стапки, поради зголемените ризици за кредитоспособноста на кредитокорисниците на банките. Во такви услови, солвентноста на банкарскиот систем којашто е на задоволително ниво претставува значаен ублажувач при евентуално позначително остварување на ризиците од каква било природа.

Графикон бр. 70

Резултати од стрес-тест симулацијата⁶² (лево) и потребно влошување на квалитетот на кредитната изложеност, за да се спушти адекватноста на капиталот на банкарскиот систем на 8% (десно) во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките

⁶² Стрес-тестирањето опфаќа симулација на истовремено остварување на кредитен, валутен и каматен шок, преку:

- влошување на квалитетот на кредитната изложеност на нефинансиските лица, при што се претпоставува премин на 20%, 25% и 30% од кредитната изложеност кон нефинансиски сектор од категориите на ризик „А“, „Б“ и „В-редовно“, соодветно кон категориите на ризик „В-нефункционално“, „Г“ и „Д“, при што преминатата изложеност се распоредува подеднакво (по 33,3%) во послабите категории на ризик и се задржува истиот процент на покриеност со исправка на вредноста;
- раст на изложеноста кон финансиските субјекти и државата којашто е нефункционална за 100% за сметка на намалување на изложеноста во категорија на ризик „А“. Тука е важно да се напомене дека нефункционалната изложеност на финансиските субјекти и државата е минимална и оваа претпоставка речиси и да нема влијание врз крајниот резултат;
- депрецијација на вредноста на денарот во однос на еврото за 30%; и
- раст на активните и пасивните каматни стапки од 1 до 5 процентни поени;

IV. Позначајни билансни промени и профитабилност на банкарскиот систем

1. Активности на банките

И покрај неизвесното макроекономско окружување, предизвикано од глобалните фактори, а проследено со енергетската криза, растот на инфлацијата и затегнувањето на финансиските услови, активата на банкарскиот систем продолжи да расте во 2022 година, иако со малку забавено темпо.

На страната на изворите на средства, најголем придонес во годишниот раст имаат депозитите од нефинансиски лица, при солиден раст и на депозитите од финансиски институции. Сепак зголемувањето на депозитната база беше поумерено во споредба со претходната година, а растот забави и кај корпоративните депозити и кај домаќинствата. Склоноста на депонентите за чување на своите средства во девизи беше повисока, со оглед на присутната неизвесност, но со мерките коишто ги презеде Народната банка во однос на диференцирањето на стапките на задолжителната резерва според валутата на депозитите, се поттикна повисок раст на депозитите во денари во последните месеци од 2022 година. Од аспект на рочноста на депозитите, покрај вообичаено највисокиот придонес на депозитите по видување во зголемувањето на вкупната депозитна база, во втората половина од годината штедењето на подолги рокови бележи позитивни месечни промени, како реакција на повисоките приноси и показател за довербата во банкарскиот систем. Повисокото ниво на капиталот и резервите, заради докапитализација кај неколку банки и повисоката добивка од работењето, исто така, придонесоа за годишниот раст на изворите на средства.

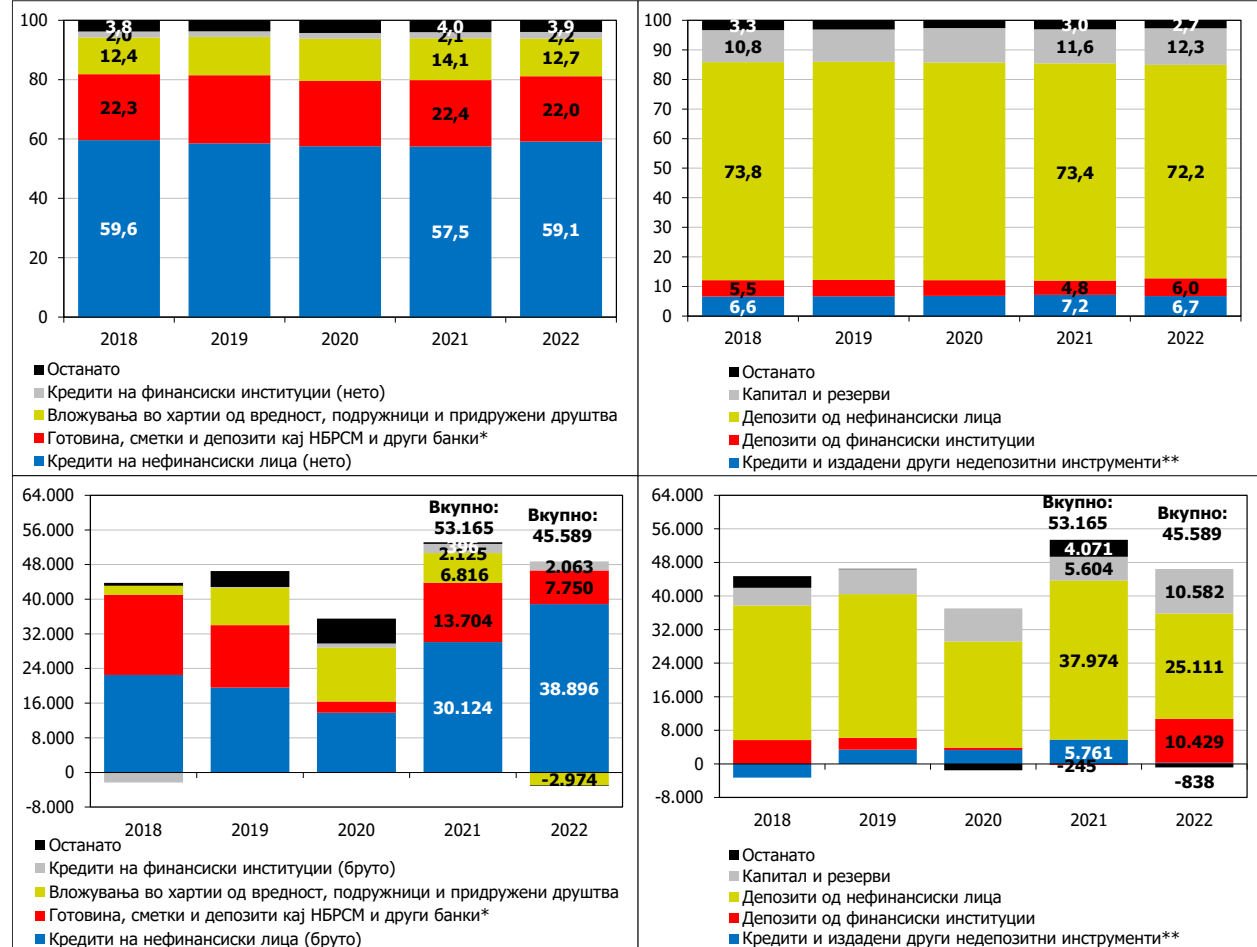
Во 2022 година, банките обезбедија највисок годишен кредитен раст во последните десетина години. Притоа, нагорното движење во кредитната активност на банките е повеќе видливо во сегментот на корпоративниот сектор, наспроти кредитната поддршка на домаќинствата, чијшто годишен раст забави. „Зелените“ кредити исто така пораснаа во текот на 2022 година, што беше поттикнато и со мерките на Народната банка во доменот на задолжителната резерва за новоодобрени зелени кредити. Преку ваквите напори на Народната банка за поттикнување на вложувањата во проекти за обновливи извори на енергија се придонесува за ублажување на товарот од актуелните и евентуално идните ценовни потреси од енергетскиот пазар. Сепак, застапеноста на „зелените“ кредити во вкупните кредити е сè уште на скромно ниво. Покрај кредитната активност со нефинансискиот сектор, раст забележаа и пласманите во расположливи депозити кај Народната банка.

Војната во Украина, којашто ја заостри енергетската криза започната уште при крајот на 2021 година, и последователниот раст на трошоците на живот, и натаму се најголемиот извор на ризик за економската активност и за стабилноста на пазарите на енергија и прехранбени производи и следствено за окружувањето во кое функционира банкарскиот систем, што ќе има соодветно влијание и врз активностите и профилот на ризици на банкарскиот систем во периодот што следи. При крајот на првиот квартал од 2023 година се забележаа привремени турбуленции и на финансиските пазари, поттикнати од случувањата во банкарските системи на САД и Швајцарија. Ефектите од овие настани беа

ограничени со оглед на брзите реакции на носителите на политиките, а глобалниот финансиски систем ја задржа стабилноста. Директните ефекти од најновите случувања на глобалните финансиски пазари врз македонскиот банкарски систем се ограничени, имајќи ја предвид примената на традиционален деловен модел од страна на банките, ниската изложеност и обврски кон странство, како и компаративно ниските пласмани во хартии од вредност.

Графикон бр. 71 Структура на активата (горе лево) и на пасивата (горе десно) и структура на кварталните промени на активата (долу лево) и на пасивата (долу десно) на банкарскиот систем во проценти (горе) и во милиони денари (долу)

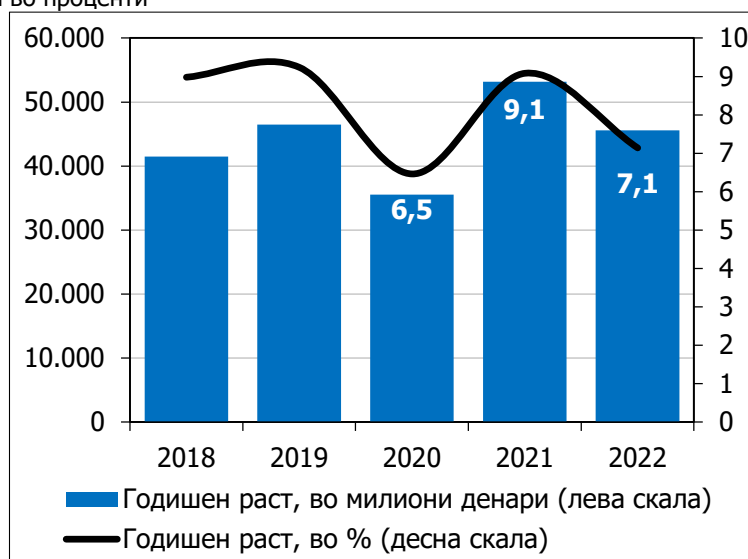
Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од банките. Забелешка: * Во готовината, сметките и депозитите кај НБРСМ и други банки се вклучени и средствата во резервниот гарантен фонд на КИБС, како и задолжителната резерва во девизи; ** Издадените други недепозитни инструменти опфаќаат издадени субординирани и хибридни капитални инструменти.

Во 2022 година, билансот на состојба на банкарскиот систем и натаму расте, но забавено во споредба со претходната година. На годишна основа, вкупната актива на банкарскиот систем се зголеми за 45.589 милиони денари, или за 7,1% (во 2021 година, активата се зголеми за 53.165 милиони денари, или за 9,1%). Околу 85% од растот на активата се должи на значителното зголемување на кредитите одобрени на

нефинансиски лица, коишто растеа забрзано на годишно ниво, а раст бележат и пласманите во расположливи депозити на Народната банка и кредитите на домашните банки. На страната на пасивата, најзначаен носител на растот се депозитите од нефинансиски лица, а солиден позитивен придонес во зголемувањето на изворите на средства имаа и депозитите од финансиски лица (во голем дел од матични субјекти на банките), капиталот и резервите (заради зголемувањето на акционерскиот капитал по пат на емисија на обични акции кај неколку банки и издавањето перпетуална обврзница од страна на една средна банка) и повисоката тековна добивка од работењето.

Графикон бр. 72 Актива на банкарскиот систем
во милиони денари и во проценти

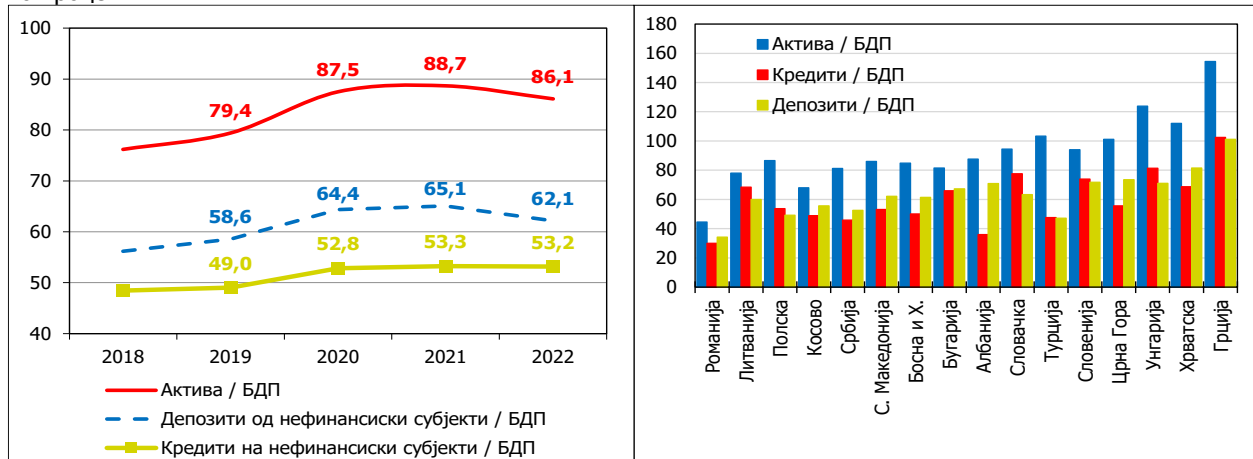

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

При висок, забрзан раст на номиналниот БДП и забавен раст на активата на банките, показателите за финансиското посредување забележаа извесно намалување во 2022 година. Споредбената анализа со други земји од Централна и Југоисточна Европа упатува дека сè уште има скромно ниво на финансиско посредување во нашата земја.

Графикон бр. 73 Степен на финансиско посредување во Република Северна Македонија (лево) и по одделни земји (десно)
во проценти

Извор: Народната банка и ДЗС, врз основа на податоците доставени од банките, ММФ и интернет-страниците на одделните централни банки.

1.1. Кредити на нефинансиските субјекти⁶³

Во текот на 2022 година, банкарскиот сектор овозможи натамошна солидна кредитна поддршка на нефинансискиот сектор. Обемот на кредити растеше забрзано во однос на минатата година, така што кредитите на нефинансискиот сектор се зголемија за 39 милијарди денари, или за 10,1%⁶⁴. Речиси 60% од годишниот раст на кредитната активност произлезе од кредитирањето на нефинансиските друштва, додека придонесот на кредитите на домаќинствата беше помал (39%), со што се зголеми придонесот во вкупниот кредитен раст на кредитирањето на секторот претпријатија во однос на крајот на 2021 година. Анализирano по поединечна банка, се бележи кредитен раст на годишна основа кај десет од вкупно дванаесет банки⁶⁵, а зголемената кредитна активност на групата големи банки речиси во целост придонесе за годишниот раст на кредитите на нефинансиските субјекти.

⁶³ Кредитите на нефинансиските субјекти ги вклучуваат кредитите на нефинансиските лица резиденти и нерезиденти, и тоа кредитите на приватните и јавните нефинансиски друштва, централната влада, локалната самоуправа, непрофитните институции коишто им служат на домаќинствата (кредити на други клиенти), самостојните вршители на дејност и физичките лица (кредити на домаќинствата).

⁶⁴ Во 2021 година, кредитите на нефинансиските субјекти се зголемија за 30 милијарди денари, или за 8,5%.

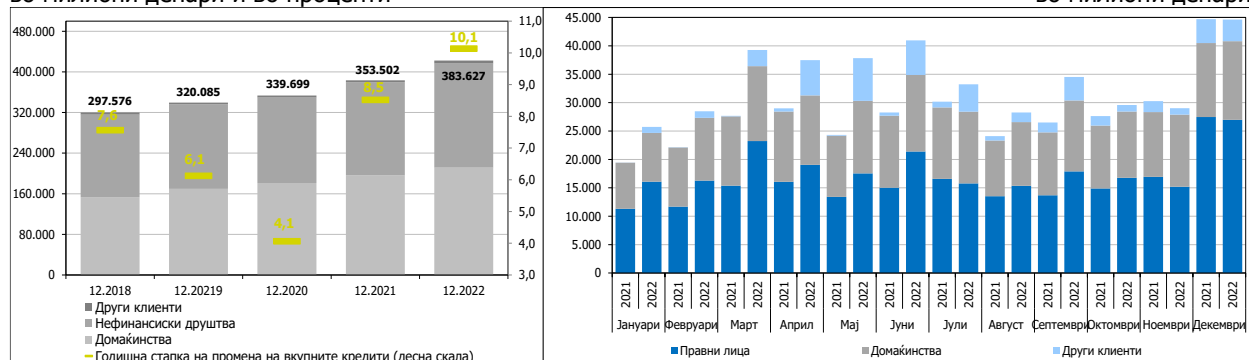
⁶⁵ Не е земена предвид РБСМ АД Скопје.

Графикон бр. 74 Износ и годишна стапка на промена на на кредитите нефинансиските субјекти (лево) и новоодобрен кредити по одделни сектори (десно)

во милиони денари и во проценти

во милиони денари

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

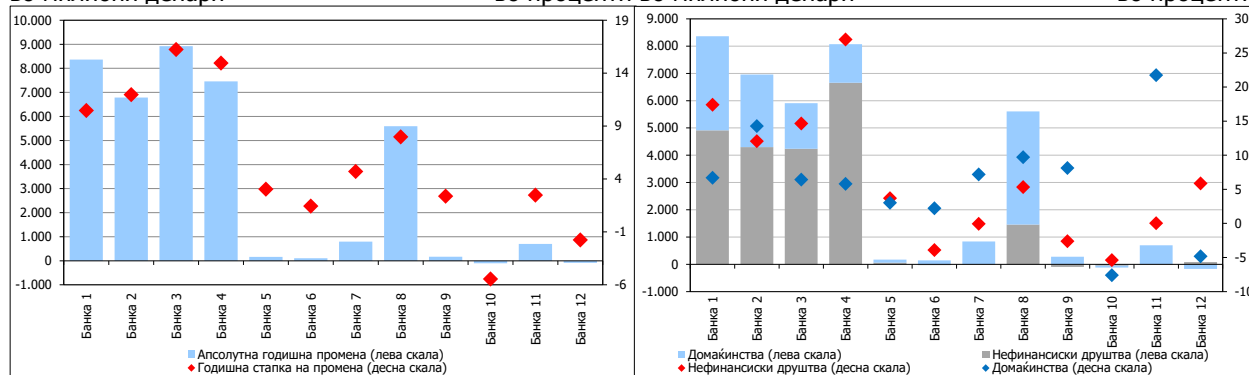
Обемот на новите кредити на нефинансискиот сектор во 2022 година бележи забрзан раст, достигнувајќи го нивото од 22,4%, (19,2% во 2021 година).

На месечна основа, обемот на новите кредити е повисок преку целата 2022 година во споредба со минатата година (со исклучок на последните месеци), и тоа во двата сегмента од кредитното портфолио. Речиси половината од растот на новоодобрените кредити се должи на зголемената кредитна активност со претпријатијата, при поголем раст кај претпријатијата (19,1%), во однос на новоодобрените кредити на домаќинствата (од 7,7%).

Графикон бр. 75 Годишен раст на вкупните кредити на нефинансиските субјекти (лево) и на кредитите на нефинансиските друштва и домаќинствата (десно), по поединечна банка во милиони денари

во проценти

во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Втора година по ред по пандемијата, кредитите на нефинансиските друштва растат забрзано, односно зголемувањето изнесуваше 21.595 милиони денари, или за 11,8%⁶⁶ на крајот од 2022 година (растот на крајот на 2021 година изнесуваше 15.219 милиони денари, или 9%).

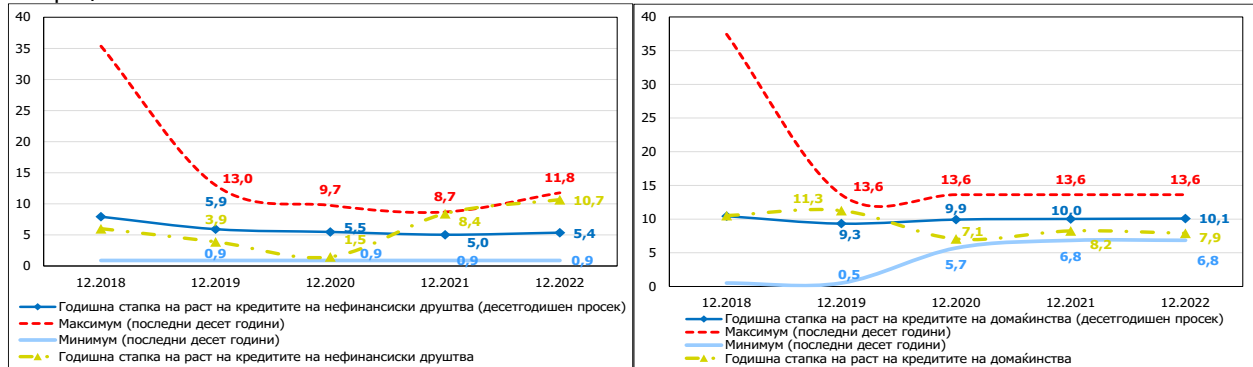
Забрзувањето на кредитниот раст кон нефинансиските друштва може да се поврзе со поизразеното нето-зголемување на вкупната побарувачка за корпоративни кредити, и

⁶⁶ Доколку се из земе ефектот од задолжителните нето-отписи, годишниот раст на кредитите на нефинансиските друштва изнесува 10,7% (8,4% на 31.12.2021 година).

покрај натамошното посилно нето-заострување на кредитните услови од страна на банките за одобрување корпоративни кредити во текот на целата година⁶⁷.

Графикон бр. 76 Десетгодишен подвижен просек на годишните стапки на раст на кредитите на нефинансиските друштва (лево) и кредитите на домаќинствата (десно) во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

* Забелешка: Исклучен е ефектот од сите задолжителни отписи извршени во периодот 1.1.2016 – 31.12.2022 година. Почнувајќи од декември 2019 година податокот содржи и наплатени задолжително отпишани кредити.

Според економската дејност на клиентите, во структурата на кредитите на нефинансиските друштва, преовладуваат кредитите одобрени на клиенти од трговијата на големо и мало и индустријата⁶⁸, со учество од 61,5% во вкупните кредити на нефинансиските друштва. Доколку се додадат и кредитите одобрени на градежништвото, овие дејности зафаќаат малку над 80% од вкупното корпоративно кредитно портфолио. Анализирани според големината на нефинансиските друштва⁶⁹, многу е слична распореденоста на кредитите помеѓу големите, средните и малите претпријатија (со учество од 32,4%, 29,8% и 27,9%, соодветно во вкупните корпоративни кредити). Кредитите на големите претпријатија од дејноста индустрија и оние на микропретпријатијата од трговската дејност најмногу придонесоа за годишниот раст на вкупните корпоративни кредити.

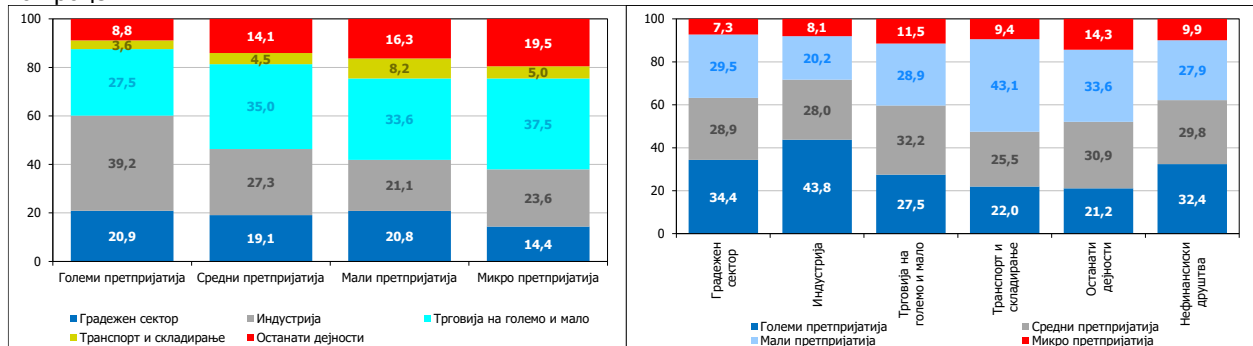
⁶⁷ Од аспект на поединечните услови за кредитирањето на претпријатијата, банките укажуваат дека сите услови, односно каматната стапка, некаматните приходи, барањата за обезбедување, големината на заемот или на кредитната линија и достасувањето на заемот, придонесуваат за нето-заострување на кредитните услови во текот на целата 2022 година, и тоа најизразено кај каматната стапка. Извор: Анкета за кредитната активност на банките од јануари 2023 година. https://www.nbrm.mk/content/MPI%20publikacii/Istrazuvanje_Anketa_kreditna_aktivnost_januari_2023.pdf

⁶⁸ Во рамките на дејноста индустрија, од почетокот на 2022 година се забележува изразен годишен раст на кредитите одобрени за снабдување со електрична енергија, гас, пареа и климатизација, особено во втората половина од годината. Така, на годишна основа овие кредити растат за 5.310 милиони денари, или за високи 65,2%. Притоа, овие кредити зафаќаат една петтина од вкупните кредити одобрени на клиентите од индустрија. Сепак, нивниот удел во вкупните кредити на нефинансиските друштва, на крајот од 2022 година изнесува скромни 6,7%.

⁶⁹ Критериумите за класификација на субјектите според големината (на големи, средни, мали и микро) се дадени во член 470 од Законот за трговски друштва.

Графикон бр. 77 Структура на кредитите на нефинансиските друштва, по одделни дејности и според големината на друштвото во проценти

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Кредитната поддршка на домаќинствата продолжи да расте, но растот во 2022 година од 7,7%⁷⁰ или 15.167 милиони денари е малку побавен во споредба со минатата година (којшто изнесуваше 8,3% или 15.001 милион денари). Притоа, годишниот раст на кредитите на домаќинствата (без ефектот од нето-отписите) се задржа под 10-годишниот подвижен просек од годишните стапки на раст на овие кредити и воедно, се приближи кон минималната вредност од нејзиниот 10-годишен подвижен просек (разликата меѓу двете стапки на раст изнесува само 1,1 процентен поен).

Забавувањето на кредитниот раст кај домаќинствата може да се поврзе со заострувањето на кредитните услови во втората половина од 2022 година (по подолг период на нето-олеснување на условите кај овој сектор) при истовремено намалена побарувачка за овие кредити во истиот период. На крајот на 2022 година, банките укажуваат на малку посилно нето-заострување на вкупните кредитни услови кај домаќинствата⁷¹, и тоа подеднакво и кај станбените кредити и кај потрошувачките кредити.

Овие движења на кредитите на претпријатијата и домаќинствата придонесоа за намалување на учеството на кредитите на домаќинствата во вкупното кредитно портфолио, до 50%⁷² на крајот на 2022 година и зголемувањето на учеството на кредитите на претпријатија до ниво од 48,6%⁷³. Според кредитните производи, 62,3% од кредитите на физичките лица се наменети за финансирање на ненаменската потрошувачка на физичките лица (потрошувачки кредити, дозволени пречекорувања на трансакциски сметки и кредитни картички). Во 2022 година, најголем придонес во вкупното зголемување на кредитите на физичките лица, а воедно и највисок апсолутен раст забележаа станбените и потрошувачките кредити. Сепак, и двата кредитни производа растеа побавно (12,8%

⁷⁰ Без ефектот од задолжителните нето-отписи, кредитите на домаќинствата бележат раст од 7,9% (наспроти растот од 8,2% во 2021 година).

⁷¹ Од аспект на поединечните кредитни услови, кај станбените кредити се забележува посилно нето-заострување кај каматната стапка, умерено кај провизиите и малку посилно нето-заострување кај достасувањата на заемите, во втората половина од 2022 година. Кај потрошувачките кредити, банките пријавија посилно нето-заострување единствено кај каматните стапки речиси во текот на целата година, додека кај обврските за обезбедување, достасувањето на заемите и некаматните приходи, се забележува нето-заострување единствено во последниот квартал од 2022 година. Извор: Анкетата за кредитната активност на банките од јануари 2023 година.

⁷² Учеството на кредитите на домаќинства во вкупните кредити на крајот на 2021 година изнесуваше 51,1%.

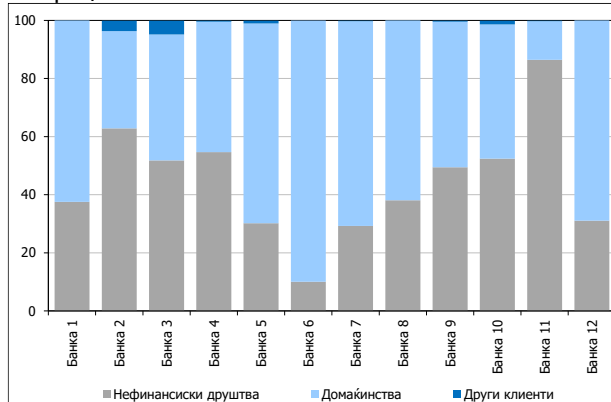
⁷³ Учеството на кредитите на претпријатија во вкупните кредити на крајот на 2021 година изнесуваше 47,9%.

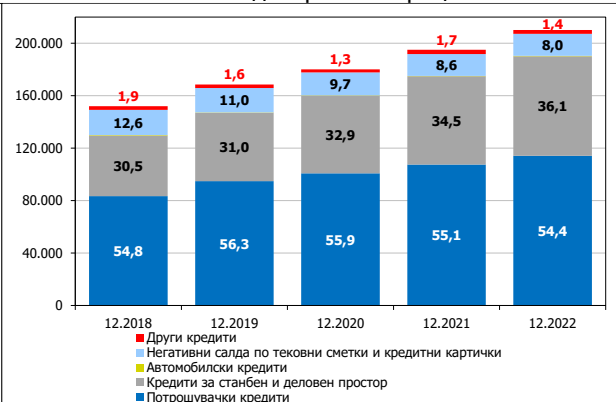
станбените кредити и 6,3% потрошувачките кредити), во споредба со претходната година (13,9% и 6,7%), соодветно. Учеството на станбените кредити во вкупните кредити на физички лица се зголеми од 34,1% на крајот на 2021 година, на 35,7% на крајот на 2022 година, додека учеството на потрошувачките во вкупните кредити умерено се намали од 55,1% на 31.12.2021 година, на 54,4% на 31.12.2022 година.

Графикон бр. 78 Секторска структура на кредитите на нефинансиските субјекти, по поединечна банка (лево) и структура на кредитите на физичките лица, по производи (десно)

во проценти

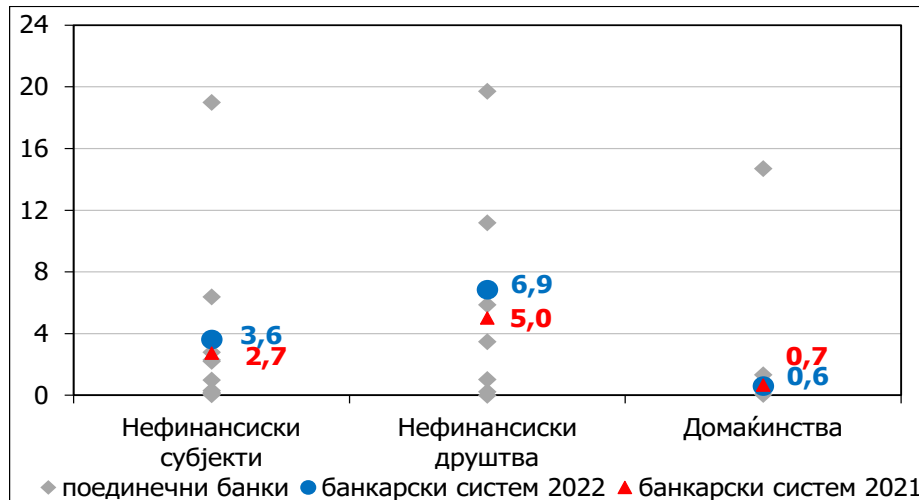
во милиони денари и во проценти во ознаки

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 79 Учество на „зелените“ кредити во вкупните кредити на нефинансиските субјекти и по одделни сектори, по поединечна банка

во проценти

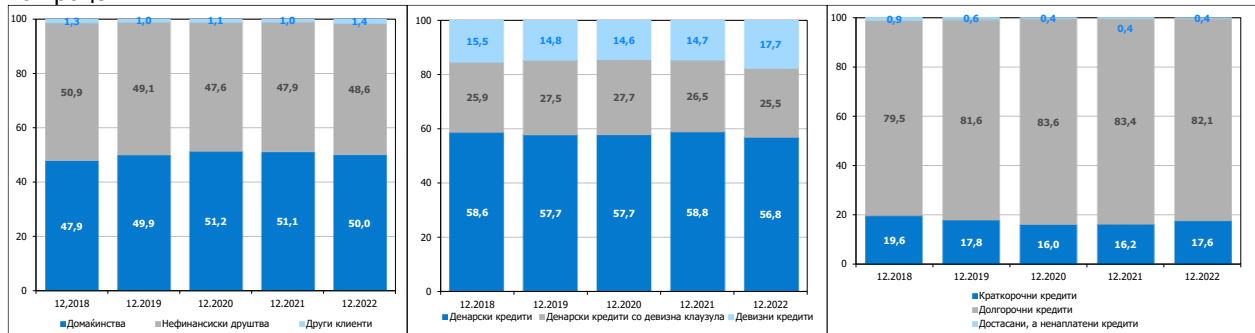
Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Во 2022 година, се согледува поголема поддршка на банкарскиот систем за „зелени“ проекти, но сè уште учеството на овие кредити во вкупното кредитно портфолио на ниво на банкарскиот систем е скромно, иако од крајот на 2019 година, зеленото кредитирање е зголемено двојно повеќе, додека само во изминатиот едногодишен период се зголемило за дури 45,9%. На крајот од 2022

година, зелените кредити⁷⁴ достигнаа 15.389 милиони денари и зафаќаат 3,6% од вкупните кредити на нефинансиските субјекти. Растот на зеленото кредитирање е определен од кредитите на корпоративниот сектор, коишто учествуваат со 6,9% во вкупните кредити доделени на компаниите⁷⁵. Наспроти ова, зелените кредити кај домаќинствата минимално се намалија со состојба на 31.12.2022 година, а нивното учество во вкупните кредити на секторот домаќинства е скромно и изнесува 0,6%.

Графикон бр. 80 Структура на вкупните кредити, според секторот (лево) и валутата (средина) и структура на редовните кредити според рочноста (десно) во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Во 2022 година, од валутен аспект, речиси две третини од годишниот раст на вкупните кредити на нефинансиските субјекти произлезе од кредитите со валутна компонента (особено девизните кредити)⁷⁶, додека придонесот на денарските кредити⁷⁷ беше помал. Валутната структура на вкупните кредити претрпе одредени промени во 2022 година, при што и натаму преовладуваат денарските кредити, но нивното учество се намали до нивото од 56,8% (58,8% на 31.12.2021 година), за сметка на зголемувањето на учеството на девизните кредити, коешто достигна 17,7% (14,7% на 31.12.2021 година). Ваквото зголемување на учеството на девизните кредити произлегува од значително високиот годишен раст на девизните кредити (32,5%), како последица на посилен раст на девизните кредити на претпријатијата, а во услови на повисоки цени на енергентите и општо на увозните добра.

⁷⁴ Под „зелен кредит“ се подразбира начинот на финансирање којшто му овозможува на кредитокорисникот да инвестира исклучиво во проекти со значителен позитивен придонес врз животната средина и во проекти што придонесуваат за намалување на негативните ефекти од климатските промени.

⁷⁵ Од дванаесетте анализирани банки, само една банка од групата мали банки нема одобрено зелени кредити на 31.12.2022 година. Кај банките коишто имаат одобрено вакви кредити, учеството на зелените кредити во вкупните кредити се движи во интервал од 0,05% до 19%. Од секторски аспект, застапеноста на зелените кредити во вкупните кредити по одделни банки е помеѓу 0,002% и 19,7% кај претпријатијата, односно меѓу 0,1% и 14,7% кај домаќинствата.

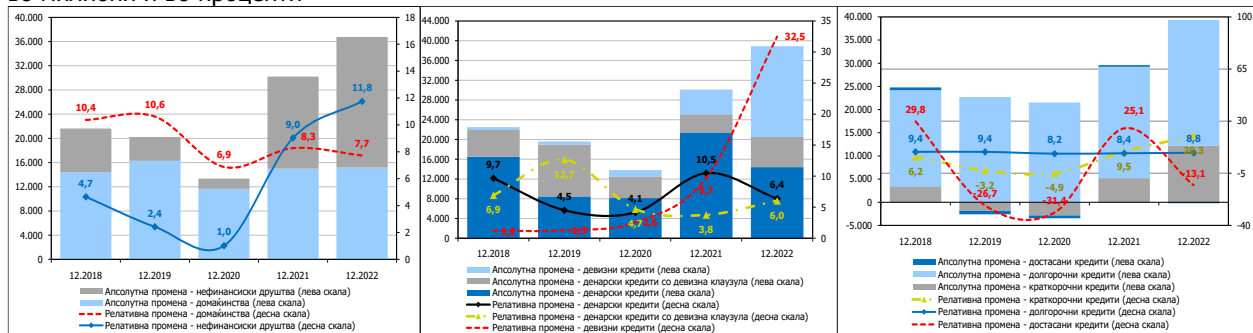
⁷⁶ Девизните кредити на годишна основа се зголемија за 18.366 милиони денари, или за високи 32,5%, што во најголем дел произлегува од кредитите на нефинансиските друштва (раст од 13.560 милиони денари, или за 31,1%), а во помал дел од кредитите на домаќинствата (раст од 2.593 милиони денари, или за 22,6%) и кредитите од други клиенти (раст од 2.213 милиони денари, или за 147,6%). Денарските кредити со девизна клаузула се зголемија за 6.140 милиони денари, или за 6%, како резултат на кредитите на домаќинствата (раст од 6.353 милиони денари, или за 8,6%), при негативен придонес на кредитите на нефинансиските друштва (пад од 25 милиони денари, или за 0,1%) и кредитите на други клиенти (пад од 188 милиони денари, или за 17,7%).

⁷⁷ Денарските кредити на годишна основа се зголемија за 14.389 милиони денари, или за 6,4%, при малку поголем придонес на зголемувањето на кредитите на нефинансиските друштва (раст од 8.060 милиони денари, или за 7,1%) и раст на кредитите на домаќинствата (раст од 6.221 милион денари, или за 5,6%).

Долгорочното кредитирање⁷⁸ и натаму има најголем придонес во зголемената кредитна активност на банките, при што на крајот од 2022 година тоа забрзано растеше (од 8,4% во 2021 година на 8,8% во 2022 година). Исто така, и краткорочните кредити растат двојно побрзо (за 12.174 милиони денари или за 20,3%), во споредба со крајот на 2021 година (за 5.197 милиони денари, или за 9,5%). Поголемиот дел (околу 54%) од растот на долгорочните кредити се должи на кредитите на домаќинствата, додека растот на краткорочните кредити најмногу придонесе за годишниот раст на кредитите на нефинансиските друштва. Достасаните кредити се доста променливи, но тоа се должи на нивниот незначителен износ⁷⁹.

Графикон бр. 81 Годишен раст на кредитите, според секторот (лево), валутата (средина) и рочноста (десно)
во милиони и во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

1.2. Депозити на нефинансиските субјекти

Во 2022 година, депозитите на нефинансиските субјекти се зголемија (за 25.111 милиони денари, или за 5,4%), но побавно во споредба со претходната година (кога растот изнесуваше 8,8%). Депозитите и натаму бележат раст, но забавен, во услови на нагласени ризици во домашната економија, предизвикани од глобални фактори. Избувнувањето на војната во Украина имаше оредени ефекти врз штедењето на населението, но тие беа краткотрајни и ограничени. Анализирано по поединечна банка, банките од групата големи банки условуваат над 80% од годишниот раст на депозитите, а само една од нив оформува околу една петтина од вкупниот годишен раст.

Од секторски аспект, забавување на растот е забележано кај двата сектора, но позначително кај нефинансиските друштва. Домаќинствата, коишто традиционално се најзначајниот депонент во македонскиот банкарски систем (со учество од 66,5% во вкупните депозити), растат и во текот на 2022 година по нагорна линија, при што нивните средства депонирани во банките се зголемија за 19.385 милиони денари, или

⁷⁸ При анализата на рочната структура на кредитите се исклучени нефункционалните кредити. Притоа, долгорочните кредити се зголемија за 27.151 милион денари на годишна основа.

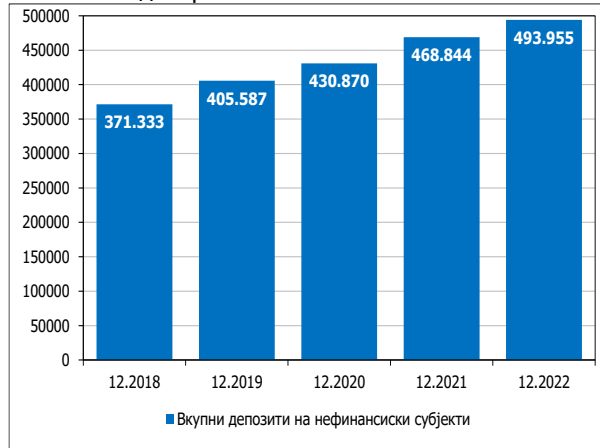
⁷⁹ Достасаните кредити зафаќаат минимални 0,3% во вкупните редовни кредити.

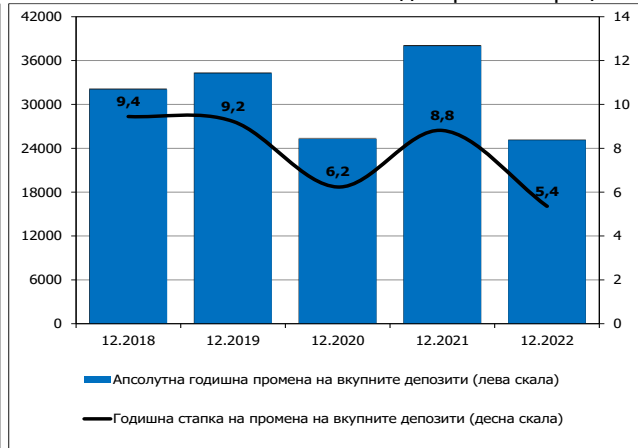
за 6,3% (наспроти 6,9% во 2021 година), со што најмногу придонесоа за вкупниот раст на депозитите.

Графикон бр. 82 Состојба (лево) и промена (десно) на депозитите на нефинансиските субјекти

во милиони денари

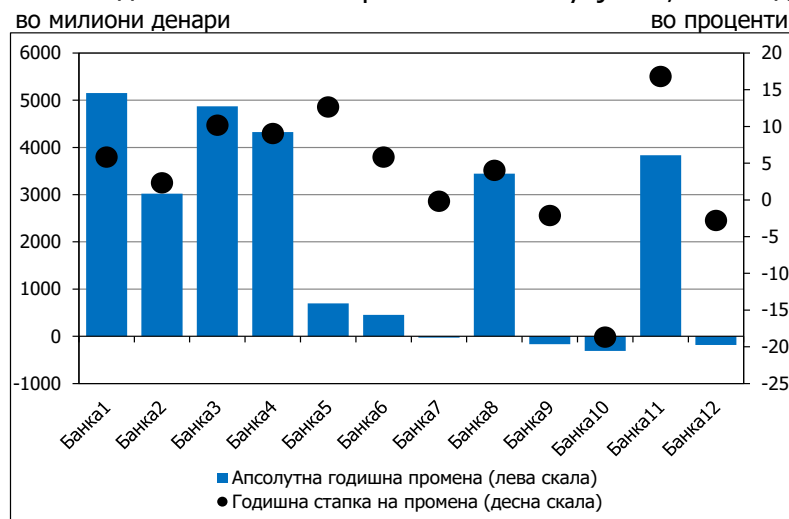
во милиони денари и во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Депозитите на нефинансиските друштва остварија годишен раст од 5.354 милиони денари, или за 3,8%, што претставува значително забавување во однос на растот остварен во 2021 година (15.094 милиони денари, или 11,8%).

Графикон бр. 83 Раст на депозитите на нефинансиските субјекти, по поединечна банка

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

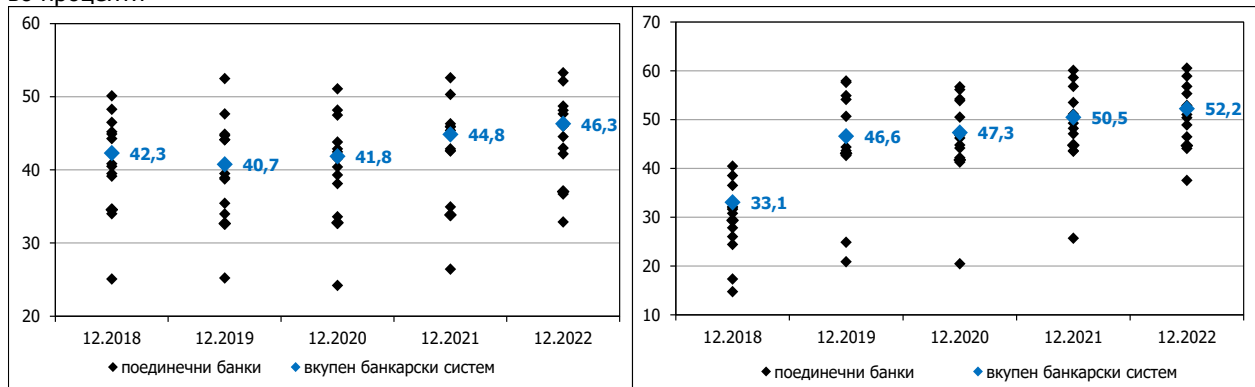
Од валутен аспект, најголем придонес во годишниот раст на депозитната база имаа девизните депозити (73,2%) коишто во текот на 2022 година се зголемија за 18.382 милиона денари, или за 8,7%, речиси двојно побавно од растот остварен во 2021 година (за 29.970 милиони денари, или за 16,6%). Кон крајот на годината, во услови на преземени мерки од Народната банка и

постабилен контекст, валутните склоности се подобрија, при што денарските депозити се стабилизираа и на крајот на 2022 година остварија раст од 2,7% на годишна основа. Годишниот раст на девизните депозити во најголем дел произлегува од депозитите по видување, со изразен придонес на секторот домаќинства, но и на нефинансиските друштва⁸⁰. Слично, и во рамките на денарските депозити, поголем е придонесот на секторот домаќинства (55,4%) во однос на придонесот на депозитите на нефинансиските друштва (36,6%). Притоа, кај секторот домаќинства, растот во целост произлезе од депозитите по видување, додека кај нефинансиските друштва, речиси подеднаков удел имаа депозитите по видување и краткорочните депозити⁸¹.

Следствено на ваквите движења, се намали учеството на денарските депозити во вкупната депозитна база, коешто на крајот на 2022 година изнесува 53,6% (55% на 31.12.2021 година), додека уделот на девизните депозити се зголеми до нивото од 46,3%, што е над нивото на крајот на 2021 година (44,8%), но и натаму значително пониско наспроти нивото на почетокот на глобалната финансиска криза (од околу 60%).

Графикон бр. 84 Учество на вкупните девизни депозити во вкупните депозити на банкарскиот систем (лево) и на девизните депозити на домаќинствата во вкупните депозити на домаќинства (десно) во проценти

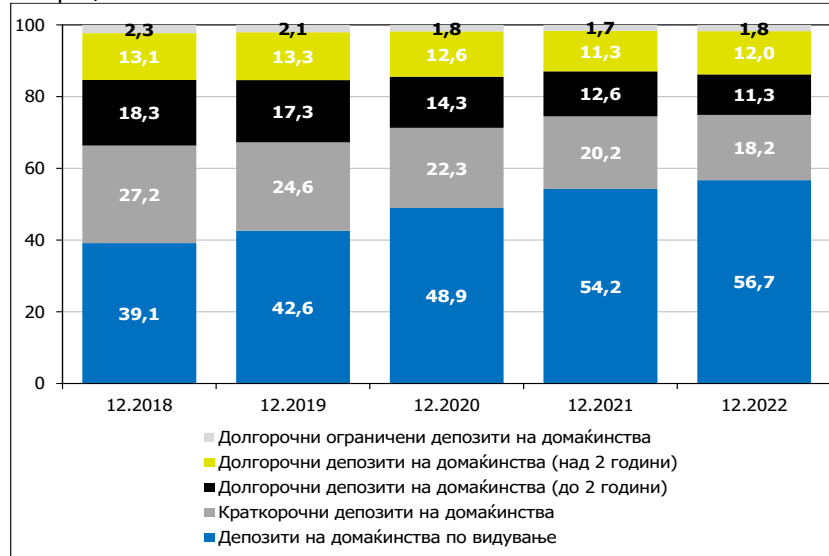
Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

⁸⁰ Годишното зголемување на девизните депозити по видување на домаќинствата изнесува 10.658 милиони денари, или 13,9%, при помало зголемување на девизните депозити по видување на нефинансиските друштва коешто изнесува 3.986 милиони денари, или 10,7%.

⁸¹ Годишното зголемување на денарските депозити по видување на домаќинствата изнесува 7.832 милиона денари, или 8,6%, додека денарските депозити по видување на нефинансиските друштва пораснаа за 1.708 милиони денари, или 2%, а растот на денарските краткорочни депозити на нефинансиските друштва изнесува 1.482 милиона денари, или 40,7%.

Графикон бр. 85 Рочна структура на депозитите на домаќинствата во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Од аспект на рочноста, во текот на 2022 година, депонентите ги чуваа своите средства во банките на пократки рокови, при што депозитите по видување го условија годишниот раст на депозитниот потенцијал, со раст од 25.611 милиони денари, или 8,5%, како резултат на раст на депозитите кај двата сектора. Наспроти тоа, краткорочно орочените депозити забележаа годишно намалување од 715 милиони денари, или за 1%⁸². Од друга страна, во текот на втората половина од годината, позитивни месечни промени се видливи кај долгорочните депозити, што упатува на реакција на растот на приносите, но и позитивни очекувања и доверба на штедачите. Така, орочените депозити на долг рок пораснаа за 165 милиони денари, или за 0,2% на годишна основа⁸³.

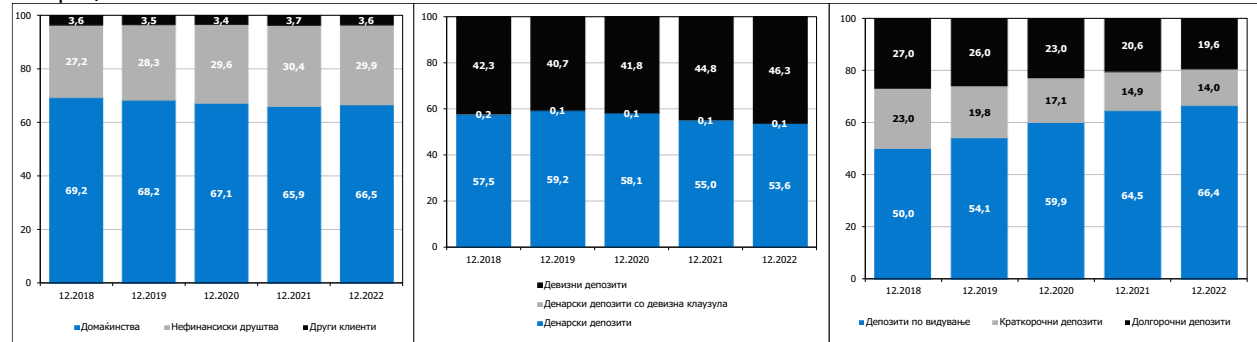
Анализата на рочната структура на депозитите од домаќинства, во 2022 година, покажува зголемување на структурното учество на депозитите по видување (од 54,2% на 31.12.2021 година, на 56,7% на 31.12.2022 година) и натамошно намалување на учеството на краткорочните депозити (од 18,8% на 31.12.2021 година, на 18,2% на 31.12.2022 година).

⁸² Годишното намалување на краткорочните депозити во целост произлегува од секторот домаќинства (намалување од 2.689 милиони денари, или за 4,3%, со најзначаен придонес (93,3%) на денарските депозити.

⁸³ Годишното зголемување на долгорочните депозити во целост произлегува од девизните депозити на секторот домаќинства (за 5.092 милиона денари, или за 13,3%).

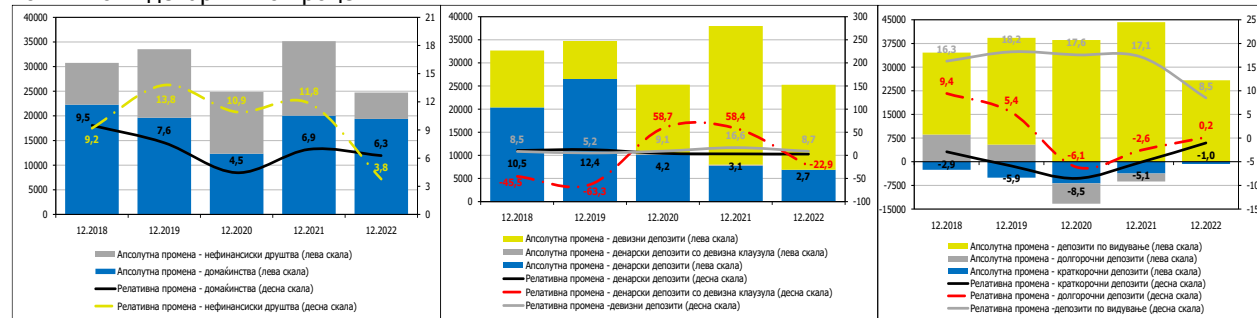

Графикон бр. 86 Структура на вкупните депозити, според секторот (лево) и валутата (средина) и рочноста (десно) во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 87 Годишна промена на депозитите, според секторот (лево), валутата (средина) и рочноста (десно) во милиони денари и во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

1.3. Останати активности

На крајот на 2022 година, пласманите на банките во хартии од вредност, подружници и придружени друштва⁸⁴ забележаа позначително намалување од 2.974 милиони денари (или за 3,3%), што придонесе за намалување на нивното учество во вкупната актива на банките до нивото од 12,7% на 31.12.2022 година (14,1% на 31.12.2021 година). Пласманите во благajничките записи⁸⁵ на Народната банка забележаа пад од 560 милиони денари, или за 5,6%. Притоа, и вложувањата на банките во државни обврзници се намалија за 2.644 милиони денари, или за 4,6%, а пад има и кај вложувањата во државни записи од 1.003 милиони денари (или за 5,8%) на годишна основа. Ваквите движења придонесоа за намалување на учеството на вложувањата во државни обврзници во вкупните пласмани во должнички хартии од вредност и останати вложувања на банките до нивото од

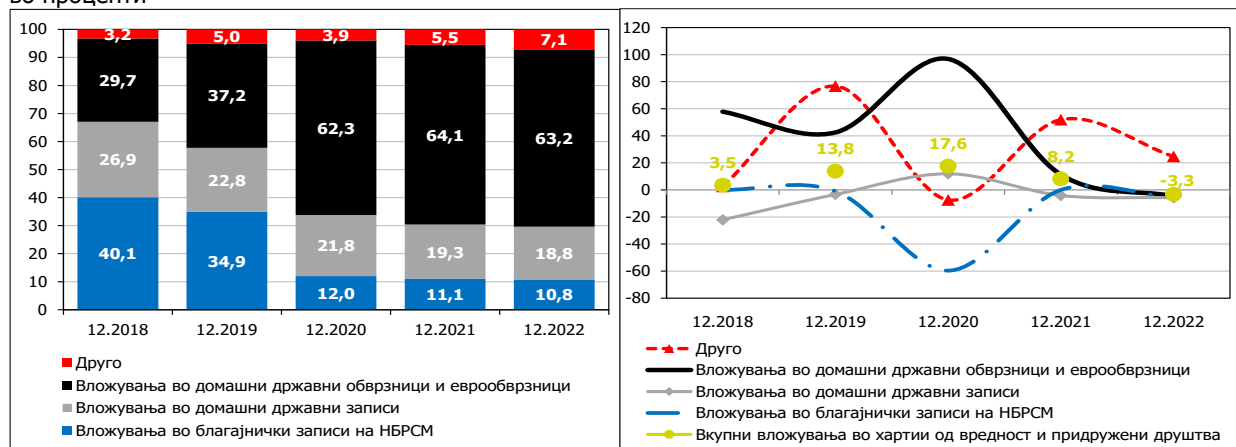
⁸⁴ Анализите на овие вложувања се прават во согласност со нивната нето сметководствена вредност.

⁸⁵ Намалените пласмани во благajничките записи произлегуваат од помалата побарувачка на банките за овој инструмент, при повисоки каматни стапки понудени на аукциите со благajнички записи и непроменета понуда од страна на Народната банка (во износ од 10 милијарди денари) (во декември 2022, каматната стапка на благajничките записи изнесуваше 4,75%, а се зголеμουва и во наредните месеци и достигна 5,50% во март 2023 година). Така, на аукцијата на благajнички записи на Народната банка, којашто се одржа на 14 декември 2022 година, беа понудени 10.000 милиони денари благajнички записи, при што беа продадени 9.473 милиони денари, со каматна стапка од 4,75% и рок на достасување од 35 дена.

63,2% на 31.12.2022 година (64,1%, на 31.12.2021 година), при помало намалување на учеството на вложувањата во државни записи (од 19,3% на 31.12.2021 година, на 18,8% на 31.12.2022 година) и намалување на учеството на вложувањата во благајнички записи (од 11,1% на 31.12.2021 година, на 10,8% на 31.12.2022 година). Сепак, и понатаму пласманите во државни обврзници и еврообврзници преовладуваат во структурата на вложувањата во хартии од вредност. Пласманите на банките во должнички хартии од вредност издадени од странски држави се многу мали, но има зголемување во текот на 2022 година (нивното структурно учество во вкупните вложувања во хартии од вредност, подружници и придружени друштва се зголеми, од 2% на 31.12.2021 година, на 3,7% на крајот на 2022 година), односно процентуален раст од 75,7% (или за 1.393 милиони денари) во 2022 година. За одбележување во текот на 2022 година е и дека две банки вложија помал износ на средства во корпоративна обврзница издадена од едно домашно осигурително-брокерско друштво (учеството на овие вложувања е многу мало и изнесува околу 0,01% од вкупните вложувања во хартии од вредност и останатите вложувања на банките).

Графикон бр. 88 Структура (лево) и квартална промена (десно) на вложувањата во хартии од вредност, подружници и придружени друштва во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Пласманите кај банките и другите финансиски институции (зафаќаат 7,7% од вкупната актива на банкарскиот систем) во 2022 година забележаа зголемување од 1.106 милиони денари, или за 2,1%. Ваквото зголемување, во најголем дел произлезе од растот на кредитите кон домашните банки (за 1.987 милиони денари, или за 15,7%⁸⁶) и во мал обем од растот на пласманите на сметките и депозитите кај домашните банки⁸⁷, при намалени пласмани на банките на тековните сметки во странски банки (за 1.023 милиони денари, или за 2,9%)⁸⁸.

⁸⁶ Зголемувањето во текот на 2022 година е во целост резултат на пласманите на „РБСМ“ АД Скопје во домашните банки.

⁸⁷ Средствата на сметките и депозитите кај домашните банки се зголемија за 9 милиони денари, или за 0,5%, што во најголем дел се должи на растот на салдата на орочените депозити на домашните банки во странска валута од еден до три месеци (за 115 милиони денари) кај една мала банка.

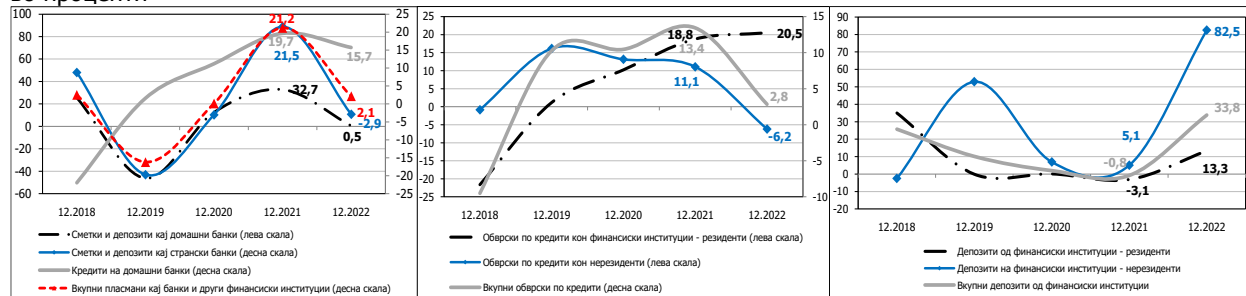
⁸⁸ Во 2022 година, забележлива е одредена рочна трансформација на вложувањата на банките во странски банки, односно намалување на пласманите на сметките во странски банки (за 7.205 милиони денари) и истовремено зголемување на пласманите во орочени депозити во странски банки (за 6.207 милиони денари), во рочните блокови до три месеци.

Вкупните **обврски врз основа на кредити**, коишто зафаќаат 5,8% од вкупната пасива на банкарскиот систем, на годишна основа се зголемија за 1.089 милиони денари, или за 2,8%, што во целост е последица на зголемените обврски врз основа на кредити кон домашните банки (за 2.669 милиони денари)⁸⁹.

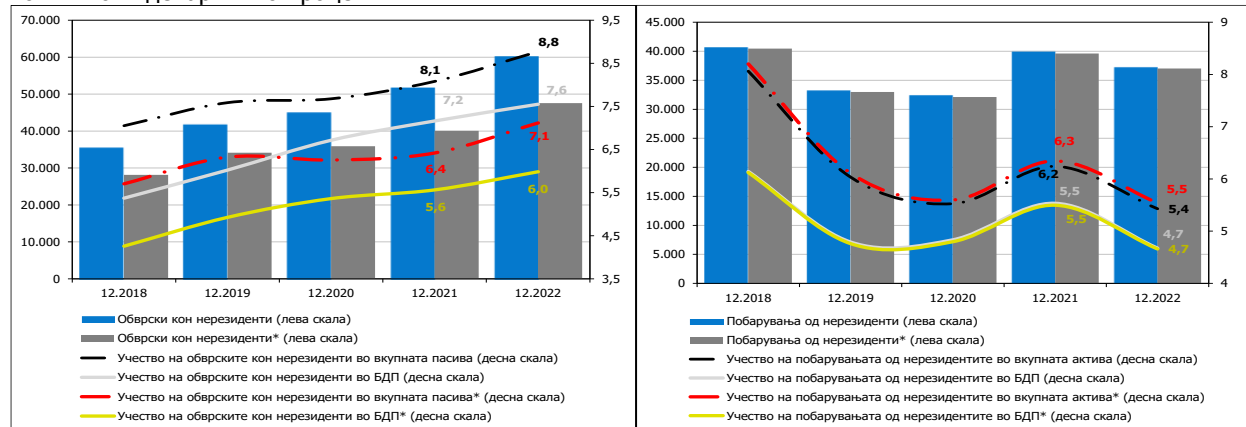
Депозитите од банките и останатите финансиски институции и понатаму се мал извор на финансирање на банките, но нивното учество се зголемува достигнувајќи ниво од 6% од вкупната пасива на банкарскиот систем (4,8% во 2021 година). Годишниот значителен раст на депозитите од банките и останатите финансиски институции од 10.429 милиони денари (за високи 33,8%) во најголем дел произлегува од растот на депозитите на нерезидентните финансиски институции за 7.532 милиона денари, или за 82,5%, во чии рамки најголем раст се забележува кај краткорочните депозити во странска валута (зголемување за 4.319 милиони денари), при истовремен раст на долгорочните депозити во странска валута (зголемување за 2.519 милиони денари).

Графикон бр. 89 Годишна промена на побарувањата од финансиските институции (лево), обврските врз основа на кредити (десно) и депозитите од финансиските институции (средина) во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 90 Обврски (лево) и побарувања (десно) кон/од нерезидентите во милиони денари и во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

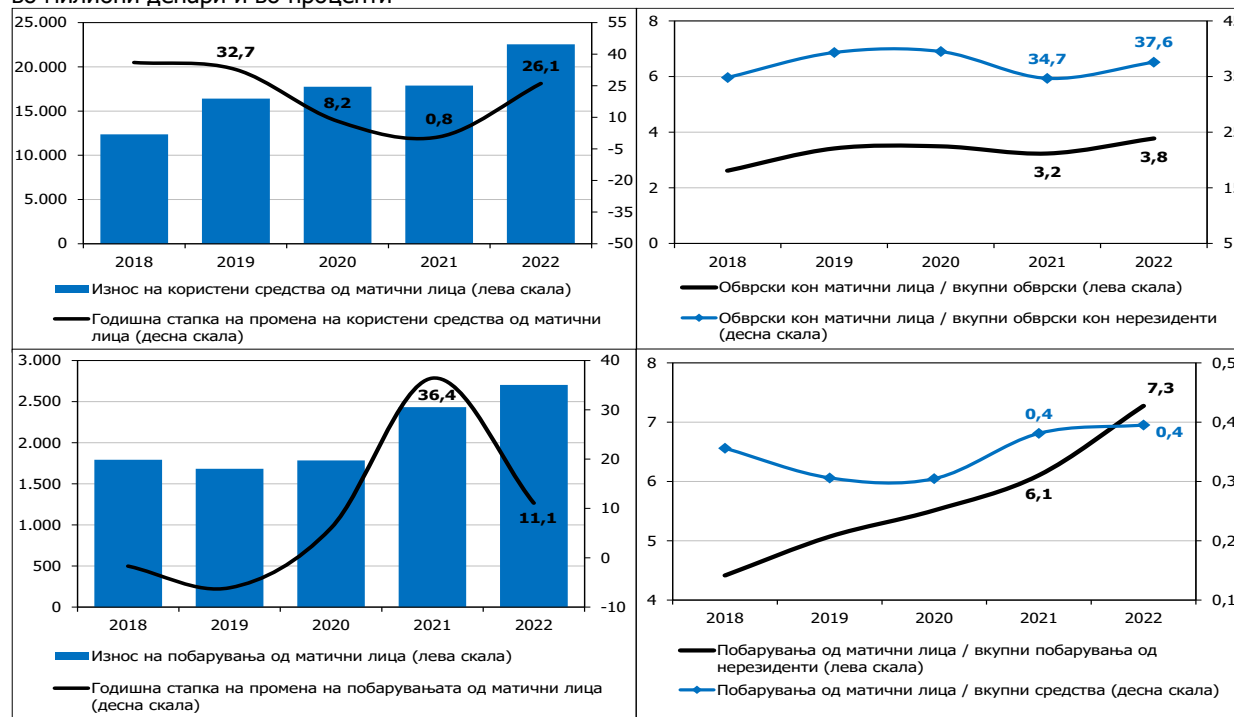
* Без учество на „РБСМ“ АД Скопје.

⁸⁹ Годишното зголемување на обврските врз основа на кредити кон домашните банки најмногу се должи на растот на обврските врз основа на кредити во странска валута над пет години кон една голема банка (за 1.451 милион денари) и во помал дел на растот на обврските врз основа на долгорочни кредити во денари кон банки (за 705 милиони денари).

Обемот на активностите на банкарскиот систем со нерезидентите е мал, но се забележуваат разлики кај поединечните банки. Како и вообичаено, на крајот на 2022 година, банките на ниво на систем повеќе должат⁹⁰ отколку што побаруваат од нерезидентите, при што обврските бележат позасилен раст во споредба со падот на побарувањата од нерезидентите. Така, обврските на домашните банки кон нерезидентите забележаа годишен раст од 8.416 милиони денари, или за 16,3%, а нивното учество во вкупната пасива на банкарскиот систем се искачи до нивото од 8,8%⁹¹ на крајот од 2022 година (8,1% на 31.12.2021 година). Ваквото годишно зголемување во целост произлегува од краткорочните и долгорочните депозити во странска валута на нерезидентните финансиски друштва. Спротивно на обврските, кај побарувањата на банките од нерезидентите се забележува годишен пад од 2.707 милиони денари, или за 6,8%, како последица на намалувањето на средствата на сметките во странски банки и на пласманите во кредити на нерезидентите.

Графикон бр. 91 Обврски (горе) и побарувања (долу) кон / од матичните лица на банките во милиони денари и во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Обврските кон матичните субјекти на банките растеа побрзо во текот на 2022 година, меѓутоа и натаму не претставуваат значаен извор на финансирање на активностите на домашните банки, иако има разлики анализирано по поединечни банки. Во 2022 година, обврските на банките кон нивните матични субјекти се зголемија за 4.665 милиони денари (или за 26,1%), што во најголем дел е резултат на

⁹⁰ На 31.12.2022 година, седум од вкупно тринаесет банки повеќе должат отколку што побаруваат од нерезидентите.

⁹¹ Доколку од анализата се исклучи „РБСМ“ АД Скопје, учеството на обврските кон нерезидентите во вкупната пасива изнесува 7,1%.

зголемувањето на краткорочните депозити (кај две големи банки) и зголемувањето на долгорочните депозити (кај друга голема банка) од финансиските субјекти. Со оглед на забрзаниот годишен раст, учеството на обврските на банките кон матичните лица (вклучувајќи ги и субординираните обврски и хибридните капитални инструменти) во вкупните обврски на домашниот банкарски систем и во обврските кон нерезидентите се зголеми на 3,8% и 37,6%⁹², соодветно. Побарувањата од матичните лица забележаа минимален годишен раст од 270 милиони денари, или за 11,1%, задржувајќи го своето мало учество во вкупната актива на 0,4%, додека нивното учество во вкупните побарувања од нерезидентите се зголеми до нивото од 7,3% (6,1% на 31.12.2021 година).

⁹² На 31.12.2021 година, овие учества изнесуваа 3,2% и 34,7%, соодветно.

2. Профитабилност

Во 2022 година, домашниот банкарски систем оствари повисока добивка од работењето во споредба со претходната година, иако растот на добивката бележи позначително забавување. Повисокиот финансиски резултат најмногу произлегува од зголемените нето каматни приходи, но одреден придонес за растот на добивката имаа и повисоките нето-приходи од провизии и надоместоци. Како и вообичаено, најголем позитивен придонес во формирањето на нето каматниот приход имаше финансиското посредување со домаќинствата, додека најголем придонес во растот на нето каматниот приход имаше финансиското посредување со нефинансиските друштва. Имено, забрзаниот раст на кредитирање на претпријатијата доведе до раст на нето каматниот приход од овој сектор, што не беше случај во изминатите неколку години, кога нето каматните приходи од работењето со претпријатијата се намалуваа.

Забавениот раст на добивката имаше влијание врз дел од основните показатели за профитабилноста на банкарскиот систем. Стапката на поврат на просечниот капитал и резерви на банките се намали за 0,7% во 2022 година и изнесува 12,2% додека показателот за поврат на просечната актива е непроменет (1,5%). Показателите за оперативната ефикасност на банкарскиот систем бележат различни движења, при раст на оперативните трошоци.

2.1. Показатели за профитабилноста и ефикасноста на банкарскиот систем

Во 2022 година, банкарскиот систем оствари добивка од работењето во износ од 9.675 милиони денари, којашто во споредба претходната година е поголема за 525 милиони, или за 5,7%. Растот на добивката бележи позначително забавување во однос на претходната година, кога добивката беше повисока за 26,2%, или за 1.898 милиони денари во споредба со 2020 година. Најголем придонес за растот на добивката има нето каматниот приход (којшто е поголем за 1.996 милиони денари, или за 12,7%), а одредено влијание има и растот на нето-приходите од провизии и надоместоци (за 641 милион денари, или за 11,5%). Наспроти овие движења, негативен придонес во растот на добивката во 2022 година имаше помалата наплата на претходно отпишаните побарувања (за 1.271 милион денари, или за 46,6%)⁹³, при раст на другите оперативни трошоци (за 631 милион денари, или за 8,9%)⁹⁴, трошоците за исправка на вредноста (за 372 милиона денари, или за 9,7%) и трошоците за вработени (за 338 милиони денари, или за 6,3%).

Анализирано по одделна банка, сите банки остварија позитивен финансиски резултат од работењето.

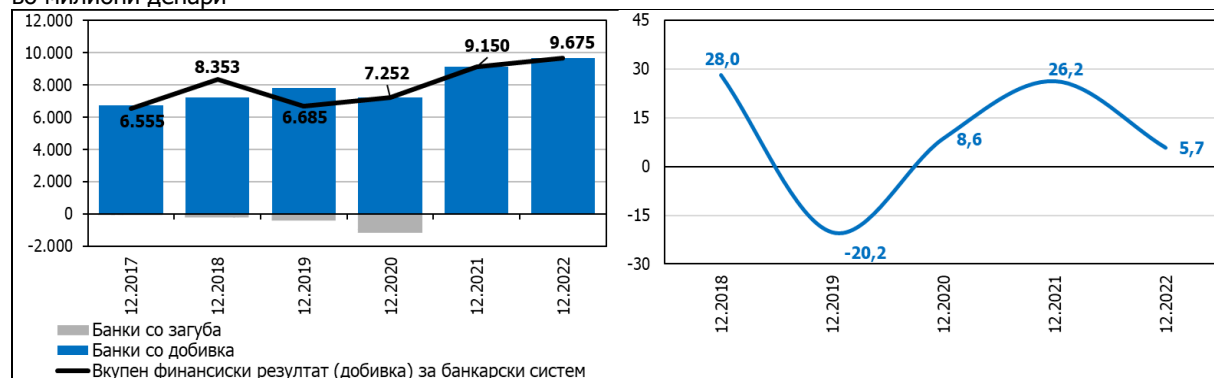
⁹³ Во 2021 година банките извршија поголема наплата на претходно отпишаните побарувања (за 1.609 милиони денари).

⁹⁴ Во 2022 година, зголемени се материјалните трошоци за 307 милиони денари, или за 71,5%, трошоците за услуги (за 162 милиона денари, или за 4,8%) и трошоците за репрезентација, маркетинг и пропаганда (за 147 милиони денари, или за 29,9%).

Графикон бр. 92 Динамика на прикажаната вкупна добивка на банките (лево) и нејзина годишна промена (десно)

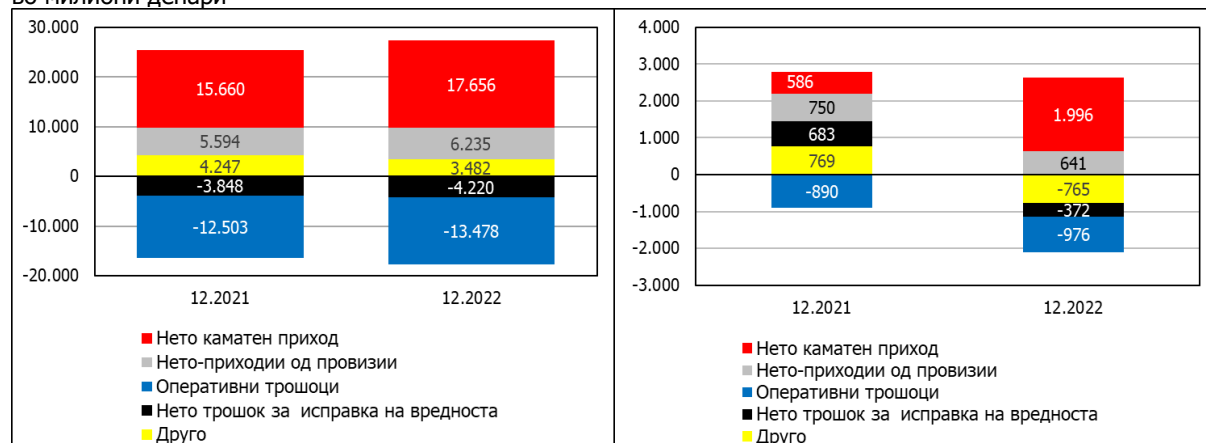
во милиони денари

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 93 Придонес во формирањето на добивката (лево) и придонес во растот на добивката (десно) на банките

во милиони денари

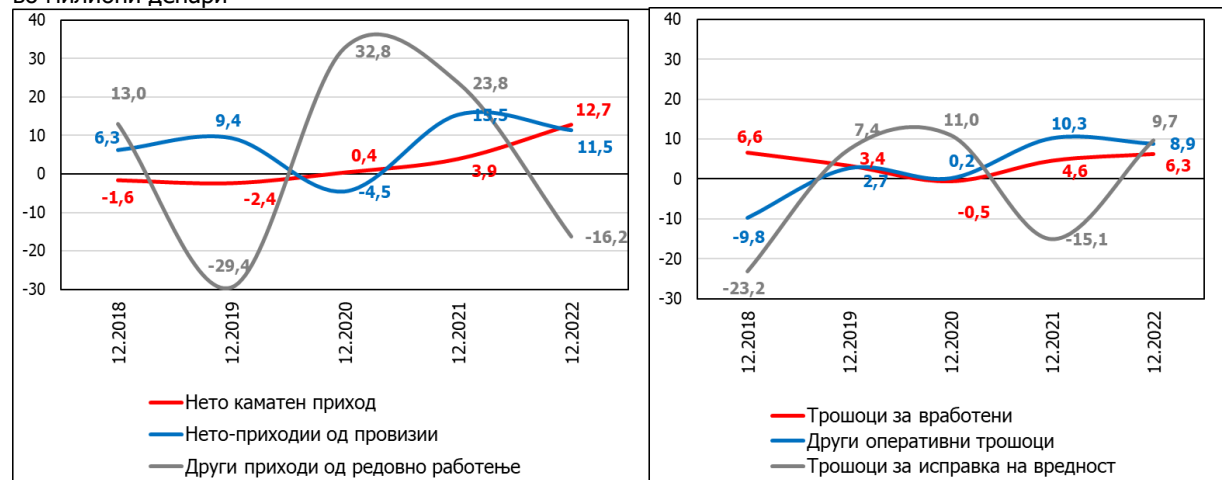

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 94 Годишна стапка на промена на главните приходни (лево) и расходни ставки (десно) на банките

во милиони денари

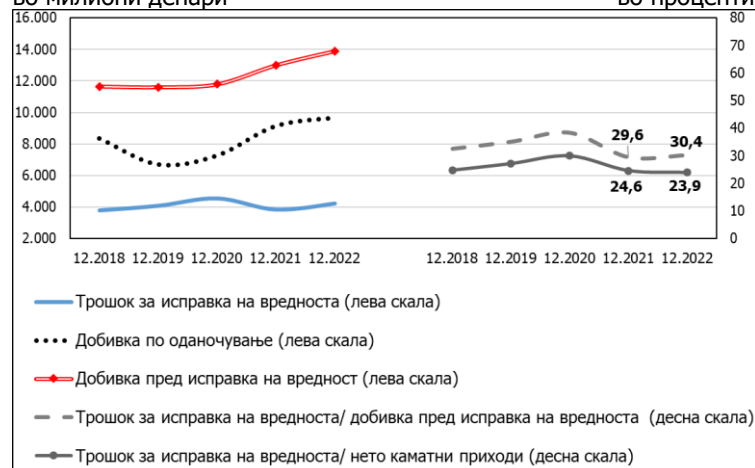
Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 95

Нето-трошоци за исправка на вредноста во споредба со добивката и нето каматните приходи

во милиони денари

во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Забавениот раст на добивката во 2022 година имаше влијание врз дел од основните показатели за профитабилноста⁹⁵ на банкарскиот систем. Во споредба со претходната година, стапката на поврат на просечниот капитал и резерви и профитната

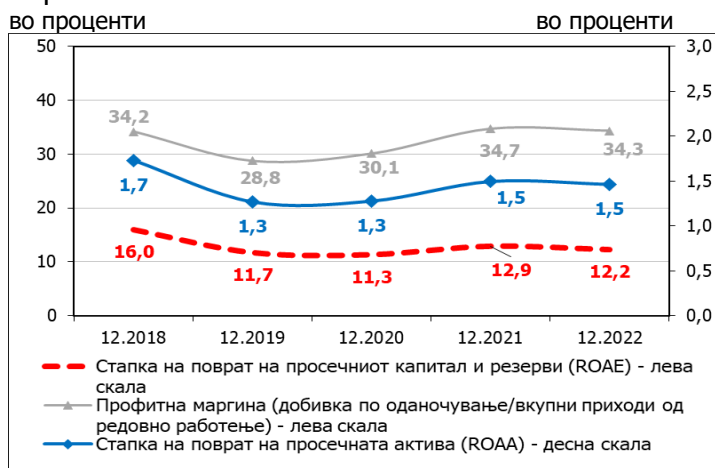
⁹⁵ Показателите за профитабилноста и ефикасноста на банкарскиот систем и одделните групи банки се презентирани во анексите кон овој извештај.

маргина се намалија за 0,7 и 0,4 процентни поени, соодветно, додека показателот за поврат на просечната актива е непроменет.⁹⁶

Графикон бр. 96

Стапки на поврат на просечната актива и на просечниот капитал и резерви и профитна маргина

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Во 2022 година, сопре надолниот тренд на нето каматната маргина, односно беше забележан мал раст во однос на претходната година. Ова се должи на побрзиот раст на нето каматниот приход (12,7%) во однос на просечната каматносна актива (8,0%).

Нето каматниот приход забележа раст во однос на истиот период од претходната година, пред сè поради поголемите приходи од камати (за 1.933 милиони денари, или за 10,3%), при одредено намалување на каматните расходи (за 63 милиони денари, или за 2,1%). Притоа, финансиското посредување со домаќинствата имаше најголем придонес во формирањето на нето каматниот приход (56,3%), додека најголем придонес во растот на нето каматниот приход имаа приходите од камати од нефинансиски друштва (34,3%). Нето каматните приходи од нефинансиските друштва и од домаќинствата се зголемија на годишна основа за 684 милиони денари, или за 11,7% и 653 милиони денари или за 7,0%, соодветно. Со зголемената кредитна поддршка на банките кон претпријатијата во изминатиот период, се прекина неколкугодишниот пад на каматниот приход од овој сектор⁹⁷ и дојде до негов раст во 2022 година. Имено, каматните приходи од нефинансиските друштва се зголемија за 656 милиони денари, или за 10,6%, наспроти намалувањето на каматните расходи кон овие друштва (за 29 милиони денари, или за 9,0%), додека каматните приходи од секторот „домаќинства“ се зголемија за 400 милиони денари, или за 3,8%, наспроти намалувањето на каматните

⁹⁶ Растот на добивката во 2022 година бележи многу поголемо забавување (за 20,4 процентни поени) од растот на вкупните приходи (за 2,8 процентни поени). Од друга страна, просечниот капитал и резерви, како и просечната актива, бележат поголем раст од претходната година (за 0,9 и 0,2 процентни поена, соодветно).

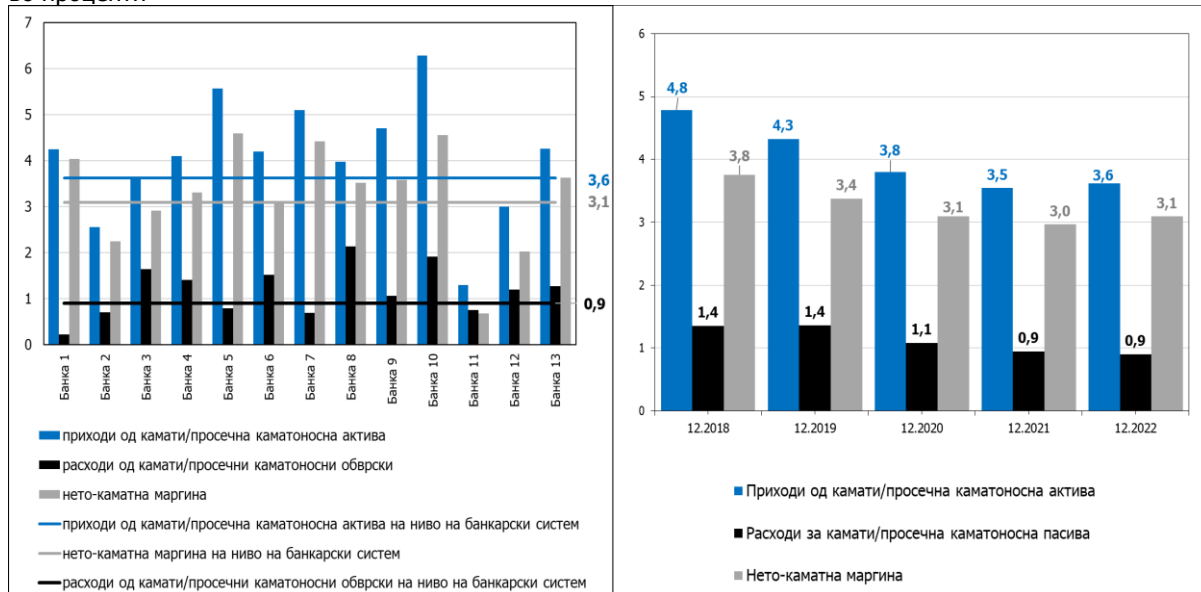
⁹⁷ На 31.12.2021 година, нето каматниот приход од нефинансиските друштва бележеше намалување за 41 милион денари или за 0,7%.

расходи за овој сектор за 253 милиони денари, или за 20,9%.⁹⁸ Нето каматниот приход од останатите сектори (држава, финансиски институции, непрофитни институции коишто им служат на домаќинствата и нерезидентите) бележи раст (за 510 милиони денари, или за повеќе од 3 пати).⁹⁹

Графикон бр. 97

Нето каматна маргина на 31.12.2022 година, по одделна банка (лево)* и на ниво на банкарскиот систем (десно) во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

* Показателите на ниво на банкарски систем се презентирани со линии.

Нето-приходите од провизии и надоместоци во врска со платниот промет во земјата имаа најголем придонес, од 98%, во растот на вкупните нето-приходи од провизии и надоместоци во 2022 година. Овие приходи имаат и највисоко структурно учество во вкупните нето-приходи од провизии, коешто за 2022 година се зголеми за 1,5 п.п. и достигна 41,1%. Платежните услуги, кредитирањето и трезорското работење на банките создаваат 63,1% од вкупните нето-приходи од провизии и надоместоци (65,4% во 2021 година).

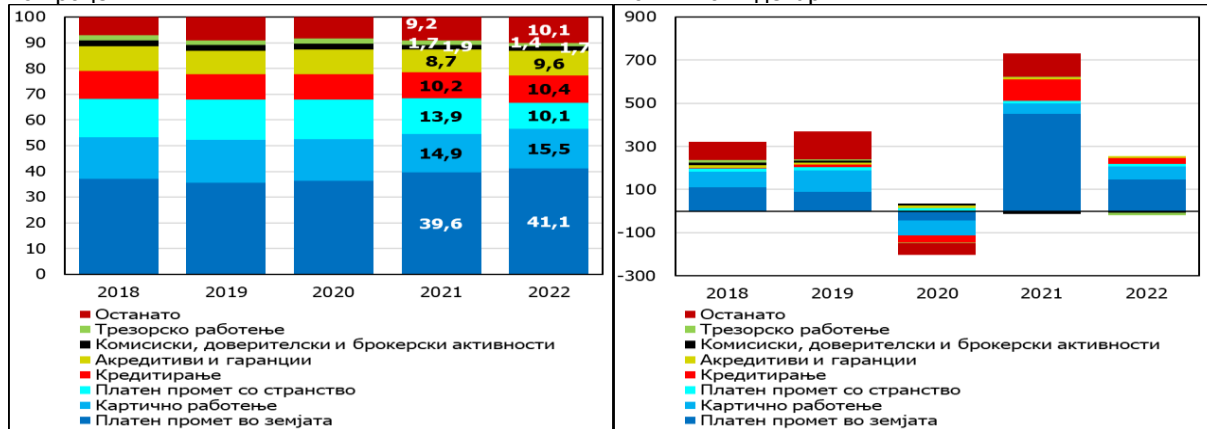
⁹⁸ Намалувањето на каматните расходи кон нефинанасиските друштва и кон населението произлегува од забавениот раст на депозитите, како и од ефектите од валутната и рочната трансформација на депозитите.

⁹⁹ Растот на нето каматниот приход од останатите сектори најмногу произлегува од помалите нето каматни расходи кон финансискиот сектор (за 294 милиони денари), а потоа и од растот на нето каматните приходи од државата (за 182 милиона денари).

Графикон бр. 98

Нето-приходи од провизии и надоместоци, структура (лево) и годишни промени (десно) во проценти

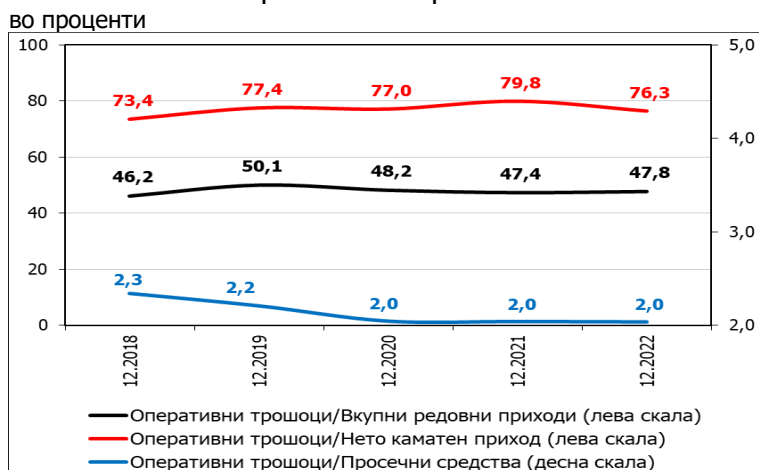

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Показателите за оперативната ефикасност на банкарскиот систем бележат различни движења. Соодносот меѓу оперативните трошоци и вкупните редовни приходи се зголеми за 0,4 процентни поени, што произлегува од поголемиот релативен раст на оперативните трошоци (7,8%)¹⁰⁰, во однос на растот на вкупните редовни приходи (6,9%)¹⁰¹. Наспроти влошувањето на овој показател, соодносот меѓу оперативните трошоци и нето каматниот приход бележи подобрување за 3,5 процентни поени, поради побрзиот раст на нето каматниот приход (12,7%) во однос на оперативните трошоци. Соодносот меѓу оперативните трошоци и просечната актива е непроменет (2%).

Графикон бр. 99

Показатели за оперативната ефикасност

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

¹⁰⁰ Зголемувањето на оперативните трошоци во 2022 година најмногу произлегува од повисоките општи и административни трошоци и повисоките трошоци за вработените.

¹⁰¹ Во структурата на вкупните редовни приходи, најголем раст забележа нето каматниот приход (за 1.996 милиони денари или за 12,7%), нето-приходите од провизии и надоместоци (за 641 милион денари, или за 11,5%) и нето-приходите од курсни разлики (за 627 милиони денари, или за 54,8%). Наспроти овој раст, приходите врз основа на наплатени претходно отпишани побарувања во 2022 година се помали во однос на претходната година (за 1.271 милион денари, или за 46,6%).

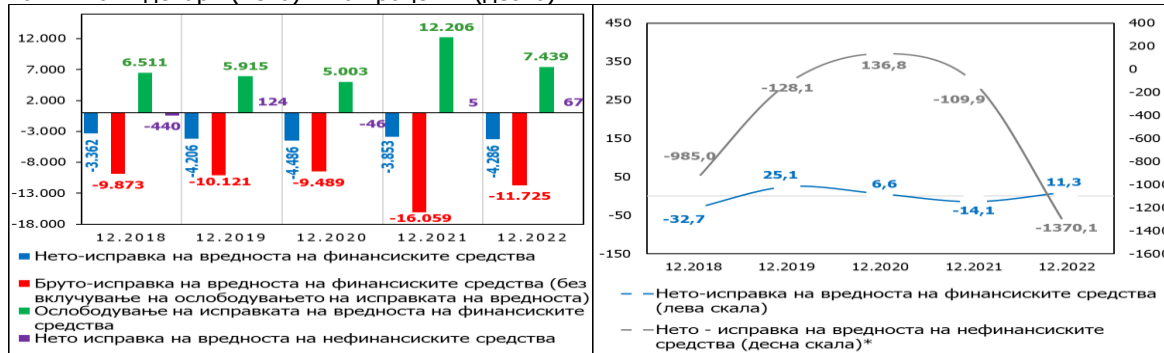

Во 2022 година, трошоците за исправката на вредноста на финансиските и нефинансиските средства (на нето основа) се зголемија, за 372 милиона денари, или за 9,7%. Растот на овие трошоци произлегува од трошоците за исправка на вредноста на финансиските средства (коишто на нето-основа се зголемија за 434 милиони денари, или за 11,3%). Овој раст се должи на поголемото намалување на ослободувањето на исправката на вредноста на финансиските средства (за 4.768 милиони денари, или за 39,1%), во однос на намалувањето на бруто-трошоците за исправка на вредноста на финансиските средства (за 4.334 милиони денари, или за 27,0%). Притоа, падот на бруто-трошоците за исправка на вредноста на финансиските средства е најизразен кај кредитите и другите пласмани (намалување од 3.155 милиони денари, или за 23,6%).

Во 2022 година, нето-трошокот за исправка на вредноста на нефинансиските средства бележи намалување од 62 милиона денари. Во услови на одредено намалување на преземениот имот кај некои банки, ослободувањето на исправката на вредноста на нефинансиските средства е поголемо за 108 милиони денари при раст на бруто-трошокот за исправка на вредноста на овие средства за 46 милиони денари.

Графикон бр. 100

Трошоци за исправка на вредноста на финансиските и нефинансиските средства, износ (лево) и годишни стапки на промена (десно)
во милиони денари (лево) и во проценти (десно)

* Големите процентуални промени се должат на малите износи на оваа ставка.

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

2.2. Движење на каматните стапки и на каматниот распон

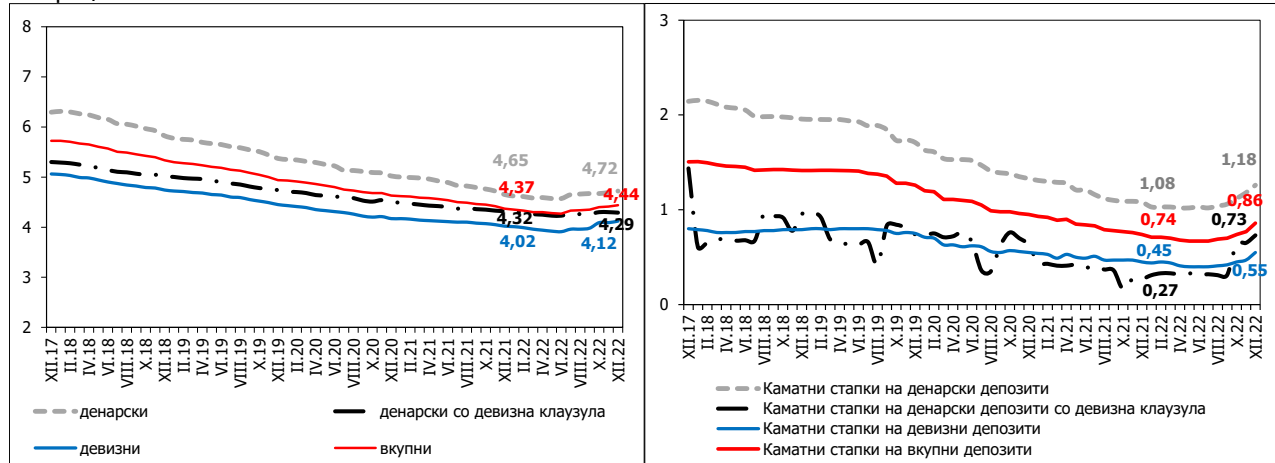
Во 2022 година, Народната банка ја зголеми каматната стапка на благајничките записи во неколку наврати за вкупно 3,5 процентни поени, до нивото од 4,75%.

Под влијание на овие промени, запре трендот на намалување на каматните стапки (активни и пасивни), при што во втората половина од годината тие почнаа да бележат умерено зголемување. Така, на крајот на годината, вкупната каматна стапка на кредитите и вкупната каматна стапка на депозитите изнесуваа 4,44% и 0,86%, соодветно, што претставува раст во однос на крајот на претходната година за 0,07 и 0,15 процентни поени, соодветно. Каматниот распон се стесни, поради поголемиот раст на пасивните каматни стапки, во однос на растот на активните каматни стапки. Каматниот распон помеѓу вкупната каматна стапка на кредитите и вкупната каматна стапка на депозитите во декември 2022 година изнесува 3,58

процентни поени, наспроти 3,63 процентни поени колку што изнесуваше на крајот на 2021 година (намалување за 0,05 процентни поени).

Графикон бр. 101 Активни (лево) и пасивни каматни стапки (десно)
во процентни поени

Извор: Народната банка.

Графикон бр. 102 Каматен распон
во процентни поени

Извор: Народната банка.

Според анализата на каматите на новодоговорените активности на банките (кредитни и депозитни) во 2022 година, има промени во насоката на зголемување на каматните стапки, што е најмногу изразено кај каматите на новопримените денарски депозити. Ваквите движења се во согласност со мерките што Народната банка ги презеде во претходниот период за поттикнување на денарското штедење преку промени во инструментот задолжителна резерва и зголемувањето на основната каматна стапка, што се пренесува врз каматната политика на банките преку понуда на поповолни камати за денарските депозитни производи. Така, каматната стапка на новопримените денарски депозити во декември 2022 година изнесува 1,62%, наспроти 0,74% колку што изнесуваше на крајот од претходната

година (раст за 0,88 процентни поени). Вкупната каматна стапка на новопримените депозити (денарски и девизни) во декември 2022 година изнесува 1,34% и во однос на крајот на претходната година е зголемена за 0,63 процентни поени, а зголемување за 1,22 процентни поени бележи и вкупната каматна стапка на новоодобрените кредити (денарски и девизни) којашто во декември 2022 изнесува 4,83% (3,61% во декември 2021 година).

АНЕКСИ